

Kapadokya Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü

Kent, Çevre ve Yerel Yönetimler Anabilim Dalı

KİTLE TURİZMİNİN NEDEN OLDUĞU SORUNLAR VE EKOTURİZM ALTERNATİFİ: KAPADOKYA ÖRNEĞİ

Rabia ÖZDOĞAN

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir, 2024

KİTLE TURİZMİNİN NEDEN OLDUĞU SORUNLAR VE EKOTURİZM
ALTERNATİFİ: KAPADOKYA ÖRNEĞİ

Rabia ÖZDOĞAN

Kapadokya Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü

Kent, Çevre ve Yerel Yönetimler Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir, 2024

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans tez çalışmamın oluşmasında en büyük emeği olan tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Hikmet KURAN' a, tez çalışmamda nasıl bir yol takip etmem gerektiğini gösteren Adnan TANGÜLER, Çiğdem TANGÜLER, Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Akın ÖZEN' e, Doç. Dr. Leyla KAHRAMAN YÜCE' ye, Dr. Öğr. Üyesi Şükran ÜNSER ve çok kısa zamanda ufukumuzu açan Kapadokya Üniversitesi Yüksek lisans derslerime giren hocalarıma sonsuz saygılarımla teşekkürlerimi arz ediyorum.

Bu süreçte beni yalnız bırakmayan babam Mehmet Ali ÖZDOĞAN, annem Mehriye ÖZDOĞAN' a ve kuzenim Güler ÖDEMİŞ' e teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

ÖZDOĞAN, Rabia. *Kitle Turizminin Neden Olduğu Sorunlar ve Ekoturizm Alternatifi: Kapadokya Örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir, 2024.

Türkiye’de önemli sektörlerin başında gelen turizm sektörü; sosyal, ekonomik, çevresel zararlara yol açtığı için insanlar alternatif turizm türlerine yönelmişlerdir. Kapadokya bölgesinin kitle turizmi uygulamaları bölgeye zarar verdiği için ekoturizm bir alternatiftir. Kapadokya; doğal yapısı, kültürel özellikleri ve ekonomisinin sürdürülebilirliği için ekoturizm açısından önemli bir potansiyele sahiptir. Çalışmanın iki amacı vardır. Birincisi, kitle turizminin Kapadokya bölgesine (Nevşehir, Kırşehir, Kayseri, Aksaray ve Niğde) verdiği zararları, bölge için oluşturduğu sorunları, muhtemel risk ve tehditlerin neler olabileceğinin tespit etmektir. İkincisi bölgedeki ekoturizm potansiyelini, hali hazırda var olan ekoturizmin durumunu, olumlu yönlerini, varsa eksiklik ve zayıflıklarını, geliştirilmeye ihtiyaç duyulan noktaları ortaya koymak ve elde edilen verilerin Kapadokya bölgesi turizmine etkilerini analiz etmektir. Çalışmada betimleyici araştırma yöntemi kullanılmıştır. Literatür taraması yapılarak, ikincil kaynaklardan -ilgili makaleler, dergiler, tezler, kitaplar ve internet kaynaklarından- yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda Kapadokya’da kitle turizminin olumsuz etkilerinin; tarihi eserlere, kayalara, peribacalarına, hayvanlara, çevreye ve doğaya zarar verdiği tespit edilmiştir. Kitle turizminin bölgedeki başlıca olumsuz etkileri arasında; insan etkisi, erozyon, motorlu araç kullanımı, çöp ve moloz dökümü, politika yapıcıların geç müdahalesi, finansal kaygılar çerçevesinde politika üretilmesi ve turizmin belirli aylarda yoğunlaşması sonucu çalışanların işten çıkarılması yer almaktadır. Aşırı turizmin yol açtığı sorunlar yerel yöneticilerin hizmet verememesine, halkın kamu mallarını kullanamamasına, trafik sorunlarına, taşıma kapasitesinin aşılmasına, altyapı ve üstyapı yetersizliklerine yol açmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Kitle Turizmi, Kapadokya Bölgesi, Ekoturizm, Ekoturist

ABSTRACT

ÖZDOĞAN, Rabia. *Problems Caused by Mass Tourism and Ecotourism Alternative: The Case of Cappadocia*, Master's Thesis, Nevşehir, 2024.

The fact that the tourism sector, one of the most important sectors in Turkey, causes social, economic and environmental destruction is directing people to alternative types of tourism. Ecotourism is an alternative since mass tourism practices in the Cappadocia region damage the region. Cappadocia has an important potential in terms of ecotourism for the sustainability of its natural structure, cultural characteristics and economy. The study has two objectives. The first is to determine the damage that mass tourism has caused to the Cappadocia region (Nevşehir, Kırşehir, Kayseri, Aksaray and Niğde), the problems it creates for the region and what the possible risks and threats may be. The second is to reveal the ecotourism potential in the region, the current ecotourism situation, positive aspects, deficiencies and weaknesses, if any, and the points that need to be developed and to analyse the effects of the data obtained on the tourism of the Cappadocia region. Descriptive research method was used in the study. A literature review was conducted and secondary sources - relevant articles, journals, theses, dissertations, books and internet sources - were utilised. As a result of the research conducted, it has been determined that the negative effects of mass tourism in Cappadocia damage historical monuments, rocks, fairy chimneys, animals, the environment and nature. The main negative impacts of mass tourism in the region include human impact, erosion, motorised vehicle use, garbage and rubble dumping, late intervention of policy makers, policy making within the framework of financial concerns and layoff of employees as a result of the concentration of tourism in certain months. The problems caused by excessive tourism lead to the inability of local administrators to provide services, the inability of the public to use public goods, traffic problems, exceeding the transport capacity, infrastructure and superstructure inadequacies

Keywords: Mass Tourism, Cappadocia Region, Ecotourism, Ecotourist

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
TABLolar DİZİNİ	xii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: TURİZM, KİTLE TURİZMİ VE KİTLE TURİZMİNİN ETKİLERİ	6
1.1. TURİZM	6
1.2. TURİZM ŞEKLİNE GÖRE SINIFLANDIRMA	6
1.2.1. Katılan Kişi Sayısına Turizm Çeşitleri	8
1.2.2. Ziyaret Edilen Yere Göre Turizm Çeşitleri	9
1.2.3. Katılanların Yaşlarına Göre Turizm Çeşitleri	9
1.2.4. Katılanların Sosyo-Ekonomik Durumlarına Göre Turizm Çeşitleri	10
1.2.5. Konaklama Biçimine Göre Turizm Çeşitleri	11
1.2.6. Katılanların Amaçlarına Göre Turizm Çeşitleri	12
1.2.7. Fiziki-Sosyal Çevresel Değişimlere Göre Turizm Çeşitleri	13
1.3. KİTLE TURİZMİ	14
1.4. KİTLE TURİZMİNİN OLUMLU VE OLUMSUZ ETKİLERİ	15
1.4.1. Kitle Turizminin Olumlu Etkileri	15
1.4.1.1. Kitle Turizminin Olumlu Ekonomik Etkileri	16
1.4.1.2. Kitle Turizminin Olumlu Sosyal Etkileri	20
1.4.1.3. Kitle Turizminin Olumlu Kültürel Etkileri	25
1.4.1.4. Kitle Turizminin Olumlu Çevresel Etkileri	25
1.4.2. Kitle Turizminin Olumsuz Etkileri	26

1.4.2.1. Kitle Turizminin Ekonomik Olumsuz Etkileri.....	26
1.4.2.2. Kitle Turizminin Sosyal Olumsuz Etkileri.....	27
1.4.2.3. Kitle Turizminin Kültürel Olumsuz Etkileri.....	28
1.4.2.4. Kitle Turizminin Çevresel Olumsuz Etkileri.....	30
1.4.2.5. Kitle Turizminin Sebep Olduğu İdari ve Yönetimsel Sorunlar.....	32
1.4.3. Kitle Turizminin Olumsuz Etkilerine Karşı Alınan Önlemler.....	32
1.4.3.1. Yasalar, Cezalar ve Düzenlemeler.....	33
1.4.3.2. Yasaklar, Denetimler ve Ücretler.....	34
1.4.3.3. Vergi Ödemesi.....	35
1.4.3.4. Sınırlandırma ve Azaltma.....	35
1.5. TÜRKİYE’DE KİTLE TURİZMİ.....	37
1.6. KİTLE TURİZMİNİN KAPADOKYA’YA ETKİSİ.....	38
2. BÖLÜM: EKOTURİZM, KAPADOKYA BÖLGESİNDE EKOTURİZMİN MEVCUT	
DURUMU VE EKOTURİZM POTANSİYELİ.....	47
2.1. EKOTURİZM KAVRAMI.....	47
2.1.1. Ekoturizmin Özellikleri.....	48
2.1.2. Ekoturizmin İlkeleri ve Amaçları.....	49
2.1.3. Ekoturizmin Çevresel, Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Etkileri.....	50
2.1.3.1. Ekoturizmin Çevresel Yönde Etkileri.....	51
2.1.3.2. Ekoturizmin Sosyal ve Kültürel Alandaki Etkileri.....	52
2.1.3.3. Ekoturizmin Ekonomik Alandaki Etkileri.....	52
2.1.4. Ekoturizmde Faaliyet Türleri.....	53
2.1.4.1. Balon Turizmi.....	53
2.1.4.2. Dağ Turizmi.....	54
2.1.4.3. Safari.....	54
2.1.4.4. Akarsu Turizmi (Rafting).....	54
2.1.4.5. Atlı Doğa Yürüyüşü.....	55

2.1.4.6. Bisiklet Turizmi.....	55
2.1.4.7. Doğa Yürüyüşü (Trekking).....	55
2.1.4.8. Botanik Turizmi.....	56
2.1.4.9. Doğa Fotoğrafçılığı.....	56
2.1.4.10. Yaban Hayatı Gözlemciliği.....	56
2.1.4.11. Kuş Gözlemciliği.....	57
2.1.4.12. Kelebek Gözlemciliği.....	57
2.1.4.13. Festival Turizmi.....	57
2.1.4.14. Kültür Turizmi.....	58
2.1.4.15. Kültür Yürüyüşleri.....	58
2.1.4.16. Tarım/Çiftlik Turizmi.....	58
2.1.4.17. Tarihsel/Arkeolojik Alan Turizmi.....	59
2.1.4.18. İnanç Turizmi.....	59
2.1.4.19. Sağlık Turizmi.....	59
2.1.4.20. Sportif Olta Balıkçılığı.....	60
2.1.4.21. Av Turizmi.....	60
2.1.4.22. Termal Turizm.....	60
2.1.4.23. Kamp/Karavan Turizmi.....	61
2.1.4.24. Gastronomi Turizmi.....	61
2.1.4.25. Mağara Turizmi.....	61
2.1.5. Ekoturist.....	62
2.2. KAPADOKYA BÖLGESİNDE EKOTURİZMİN MEVCUT DURUMU.....	62
2.2.1. Bölgenin Tarihçesi.....	62
2.2.2. Bölgenin Coğrafi Konumu.....	68
2.2.3. Bölgenin İklimi.....	69
2.2.4. Bölgenin Bitki Örtüsü.....	70
2.2.5. Bölgenin Demografik Yapısı.....	72

2.2.6. Bölgenin Ekonomik Yapısı.....	73
2.3. KAPADOKYA BÖLGESİNDE EKOTURİZM POTANSİYELİ.....	75
2.3.1. Kapadokya Bölgesinin Ekoturizm Potansiyeli.....	75
2.3.1.1. Doğa Yürüyüşü ve Potansiyeli.....	76
2.3.1.2. Termal Turizm ve Potansiyeli.....	77
2.3.1.3. Dağcılık, Dağ Turizmi ve Potansiyeli.....	77
2.3.1.4. Balon Turizmi ve Potansiyeli.....	78
2.3.1.5. Atlı Doğa Yürüyüşü ve Potansiyeli.....	78
2.3.1.6. Bisiklet Turizmi ve Potansiyeli.....	79
2.3.1.7. İnanç Turizmi ve Potansiyeli.....	81
2.3.1.8. Mağara Turizmi ve Potansiyeli.....	82
2.3.1.9. Gastronomi Turizmi ve Potansiyeli.....	82
2.3.1.10. Av Turizmi ve Potansiyeli.....	84
2.3.1.11. Foto Safari ve Potansiyeli.....	85
2.3.1.12. Kuş Gözlemciliği ve Potansiyeli.....	86
2.3.1.13. Botanik Turizmi ve Potansiyeli.....	86
2.3.1.14. Sportif Olta Balıkçılığı Turizmi ve Potansiyeli.....	87
2.3.1.15. Festival Turizmi ve Potansiyeli.....	88
2.3.1.16. Tarım/Çiftlik Turizmi ve Potansiyeli.....	89
2.3.1.17. Kongre Turizmi ve Potansiyeli.....	89
2.3.1.18. Kültür Turizmi ve Potansiyeli.....	90
2.3.1.19. Yayla Turizmi ve Potansiyeli.....	93
2.3.2. Kapadokya Bölgesi ve Ekoturizm.....	93
SONUÇ VE BULGULAR.....	96
KAYNAKÇA.....	99
ORİJİNALLİK RAPORU.....	147

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Kitle Turizminin Özellikleri.....	15
Şekil 2. Türkiye’de Turizm İstihdamı.....	16
Şekil 3. Türkiye’de Otel Sayısı.....	17
Şekil 4. Türkiye’de Turizm Eğitim Sistemi.....	21
Şekil 5. Nevşehir İl Sınırı ve İlçeleri.....	63
Şekil 6. Niğde İl Sınırı ve İlçeleri.....	64
Şekil 7. Aksaray İl Sınırı ve İlçeleri.....	65
Şekil 8. Kayseri İl Sınırı ve İlçeleri.....	66
Şekil 9. Kırşehir İl Sınırı ve İlçeleri.....	67

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Turizm Çeşitleri.....	7
Tablo 2. Türkiye’ye Gelen Turist Sayısı ve Turizm Geliri.....	17
Tablo 3. Türkiye’ye Gelen Turist Sayısı.....	19
Tablo 4. Türkiye’ye Gelen Turist Sayısı ve Turizm Geliri.....	19
Tablo 5. Türkiye’de Lisansüstü Turizm Eğitim Programı Olan Üniversiteler.....	23
Tablo 6. Turizm Rehberliği Tezsiz Yüksek Lisans Programı.....	24

GİRİŞ

Turizm, insanların boş zamanlarını eğlence, dinlenme ve farklı kültürleri tanıma gibi nedenlerle seyahat ederek geçirdikleri faaliyetlerdir. Turizm, insanların para kazandığı bir sektör olması nedeniyle önemini korumaktadır. Turizm her geçen gün gelişerek ilerlemektedir. Turizmin sosyal, kültürel ve ekonomik etkileri vardır. Turizmin olduğu bir bölgede; işsizliğin azalması, altyapının gelişmesi, kültürel ve tarihi eserlerin korunması, halkın gelir düzeyinin artması gibi etkileri vardır.

1990'lı yıllarda turizm çeşidi olan kitle turizmi önem kazanmıştır. Kitle turizmi, çok sayıda insanın bir bölgeye turistik amaçlarla yaptığı ziyaret türüdür (İzmir Kalkınma Ajansı, 2024). Kitle turizminin ilk zamanlarda olumlu yönleri görülürken, ilerleyen yıllarda olumsuz etkileri olduğu gözlemlenmiştir. Bu turizm çeşidinde çok sayıda insanın katılarak yaptığı faaliyetler sonrası bölgenin konaklama kapasitesinin aşılması, çevre kirliliğinin artması, doğal kaynakların daha fazla tüketilmesi, çevre ve doğanın bozulması gibi sorunlara yol açmaktadır. Kitle turizminin sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel zararlarının önüne geçebilmek için insanlar alternatif turizm türlerine yönelmiştir. Ekoturizm, doğa temelli olduğu için kitle turizmine bir alternatiftir.

Ekoturizm kavramı, çevre ve kültür değerlerinin korunmasını amaçlayan, yerel halka maddi gelir sağlayan, az sayıda kişiyle yapılan, çevre ve doğaya çok az zarar veren turizm çeşididir (Sevinç, 2019, s. 9-10). Ekoturizm, doğada yapılarak, doğa ve kültürü koruyarak bu unsurların gelecek nesillere ulaşmasını sağlamaktadır (Oda, 2021, s. 13). Turizm, sosyo-ekonomik ve çevresel tahribatlara yol açmıştır (Yılmaz, 2023). Bu tahribatın azalmasında ekoturizm önemli bir rol oynayacaktır. Turizmin sürdürülebilirliğinde ekoturizm önemli bir kaynaktır (Yılmaz, 2023).

Bölgenin doğal şekilleri “Erciyes, Hasan, Melendiz Dağları ve Nevşehir, Acıgöl kalderalarından püsküren volkanik” lavların etrafa yayılmasıyla oluşmuş, rüzgâr ve yağmurun etkisiyle şekillenmiştir (Kazancı & Suludere, 2020, s. 376). Kapadokya bölgesi birden fazla medeniyete ev sahipliği yapması, doğal güzelliklere sahip olması, cami, kilise, türbe gibi tarihi eserleri barındırması gibi sebeplerle turistlerin ilgisini çekmektedir. Bu bölgede bir turizm türü olarak kitle turizmi gerçekleştirilmektedir. Kitle turizminin

olumsuz etkileri ekonomik, sosyal, kültürel, çevresel unsurları yok etmektedir (Kuter & Ünal, 2009, s.146). Ekoturizm faaliyetleri bu unsurların sürdürülebilirliğini sağlamak ve geleceğe taşımak için önemlidir (Kuter & Ünal, 2009, s.146).

Tez çalışmasının konusu kitle turizminin neden olduğu sorunlar ve ekoturizm alternatifi: Kapadokya örneği'dir. Çalışmanın iki amacı bulunmaktadır. Birincisi kitle turizminin Kapadokya Bölge'sine verdiği zararları tespit etmek ve aynı zamanda yaratması muhtemel riskleri ve tehditleri incelemektir. İkinci amacı ise Kapadokya'nın doğası, kültürü ve sosyo-ekonomik yapısını bozmadan turizm faaliyetlerini gerçekleştirmek için Bölge'nin ekoturizm potansiyeli ve mevcut durumunu analiz etmektir.

Mevcut literatürde Kapadokya'da yapılan kitle turizminin bölgeye zararlarını inceleyen, bölgede alternatif bir turizm türü olarak ekoturizme yönelik yapılan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle yapılmış olan bu tez çalışması ile alandaki bu boşluğun doldurulmasına ve ilgili literatüre özgün katkı sağlamak hedeflenmiştir.

Çalışma iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde kitle turizmi, kitle turizminin olumlu ve olumsuz etkileri, kitle turizminin Kapadokya'ya etkisi ve Türkiye'de kitle turizmi açıklanmıştır. İkinci bölümde ekoturizm kavramı, ekoturizmin özellikleri, ekoturizmin amacı ve önemi, ekoturizmin ilkeleri, ekoturizmin çok yönlü etkileri, ekoturizm türleri, ekoturist kavramı, Kapadokya bölgesinde ekoturizmin mevcut durumu ve ekoturizm potansiyeli ele alınmıştır. Çalışma Kapadokya bölgesiyle (Nevşehir, Niğde, Kırşehir, Aksaray, Kayseri) sınırlandırılmıştır. "Tarihsel coğrafyayla da ilişkili olacak şekilde bugüne kadar yapılan araştırmalarda "Kapadokya" için Nevşehir, Niğde, Kırşehir, Aksaray, Kayseri illerini içine alacak şekilde bir alan tanımın" yapıldığı görülmüştür (Strabon, Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: Kitap XII-XIII-XIV), s. 1-11). Bu nedenle tezde de Kapadokya Bölgesi'ne burada sayılan iller dahil edilmiştir.

Araştırmanın Problemi

Kapadokya bölgesi kitle turizminin etkisiyle tahrip edilmektedir. Günden güne yok olmaktadır. Kitle turizminin etkilerini azaltmak ve turizmin varlığını devam ettirmek için

ekoturizm bir alternatifi düşünölmüştür. Bu tez, diğler makale ve tezlere göre daha kapsayıcıdır. Çalışmada, kitle turizminin olumsuz etkilerinin bölgeye zararı açıklanmıştır. Bölgede ekoturizmin uygulanabilmesi için Kapadokya bölgesi biçilmiş kaftandır. Çünkü doğası, kültürü ve tarihiyle önemli bir konumdadır. Çalışmanın son kısmında bölgenin ekoturizm faaliyetleri üzerinde durulmuştur. Araştırmanın, bölgenin ekoturizm faaliyetleri yapılırken çevresel, kültürel, sosyal ve ekonomik yapısının bozulmadan kalması için bir düşünce, bir öneri olarak yazılmıştır. Bu araştırma da üç soruya cevap aranmakta ve çözüm önerileri getirilmektedir.

- Kitle turizmi Kapadokya bölgesi üzerinde ne tür etkiler yaratmaktadır?
- Kapadokya bölgesinin mevcut durumu ekoturizm potansiyeline uygun mudur?
- Kapadokya bölgesinin ekoturizm açısından potansiyeli nedir?

Araştırmanın Önemi

“Ekoturizm, doğal çevreye duyarlı öğrenme veya çevreye saygılı bir şekilde doğal alanları ziyaret etmeyi yani yerel toplulukların ekonomik ve sosyal kalkınmasını sağlayan doğa deneyimine dayalı bir turizm” olarak tanımlanmaktadır (Koç & Üzümcü, 2017, s. 14). Ekoturist, “genel olarak ekoturizmin özelliklerine uygun seyahat eden, eğitim seviyesi yüksek, çevre bilincine sahip, risk almayı seven ve birazda maceraperest yönü ağır basan kişi” şeklinde ifade edilmektedir (Kasalak & Bahtiyar Sarı, 2017, s. 504).

Kapadokya’nın doğal şekilleri “Erciyes, Hasan, Melendiz Dağları ve Nevşehir, Acıgöl kalderalarından püsküren volkanik” lavların etrafa yayılmasıyla oluşmuş, rüzgâr ve yağmurun etkisiyle şekillenmiştir (Kazancı & Suludere, 2020, s. 376). Şekillenen kayalar bugünkü peri bacaları ismini almaktadır. Kayalar yumuşak bir yapıya sahiptir. İnsanlar bu kayaları biçimlendirerek kilise, cami, mezar, ev gibi yapılar inşa etmişlerdir. Farklı devletlere ve imparatorluklara ev sahipliği yapan Kapadokya, her zaman önemli bir konumda olmuştur.

Turizm sektöründe Kapadokya’nın doğası, konumu ve tarihi önemlidir. Kapadokya bölgesi; Nevşehir, Kırşehir, Aksaray, Niğde ve Kayseri illerini kapsamaktadır (Kazancı

& Suludere, 2020, s. 373). Bölge'nin yerleşim tarihi M.Ö. 5000-6000 yılları arasındadır (Demirkol, 2021, s. 47).

Kitle turizmi Kapadokya bölgesine zarar verdiği için bir alternatifin üretilmesi Kapadokya'nın korunması için önemlidir. Kapadokya'nın turizm pratiği uygulamaları Kapadokya'yı tehdit etmektedir. Bölge'nin doğası, kültürü, ekonomisinin sürdürülebilir olması için alternatif turizm türleri önem kazanmaktadır. Alternatif turizm türlerinden ekoturizm, kitle turizminin Bölge'ye etkilerini en aza indirmekte önemli rol oynayacaktır.

Kapadokya Bölgesi, turizm açısından her geçen gün daha önemli hale gelmekte ve turist sayısı artmaktadır.

Araştırmanın Amacı

“Dünya genelinde kitle turizmi giderek çevreye ve topluma zarar vermektedir. Toplumlar ve kuruluşlar zararları önlemek için alternatif turizm faaliyetlerine yönelmiştir. Çevreye ve topluma hassas olan ekoturizm başlıca gelen alternatif turizm çeşididir” şeklinde açıklanmaktadır (Yılmaz, 2023). Ekoturizm, Kapadokya'nın kitle turizminin yıkıcı etkilerini en aza indirmesi ve turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında önemli bir rol oynama potansiyeline sahiptir. Çalışmanın iki amacı bulunmaktadır. Birincisi Kapadokya'nın kitle turizminden gördüğü zararları ortaya koymaktır. İkincisi Kapadokya'da doğası, kültürü, sosyo-ekonomik yapısını bozmadan kitle turizmine alternatif bir turizm türü olarak ekoturizmin, bölgenin ekoturizm potansiyelini ve geliştirilebilirliğini tespit etmektir.

Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada, öncelikle Kapadokya Bölgesi'nde uygulanmakta olan kitle turizmi daha sonrasında ekoturizm kavramı ve Kapadokya'daki uygulanabilirliği incelenmektedir. Kuramsal boyutları ele alınmaktadır. Bu çalışmada betimleyici araştırma yöntemi

kullanılmıştır. Literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Makaleler, dergiler, tezler, kitaplar ve internet kaynaklarından yararlanılmıştır.

Araştırmanın Varsayımı

Bu araştırmanın hipotezi; Kapadokya bölgesinde kitle turizmi ekolojik ve sürdürülebilirlik açısından tehdit ve risk barındırmaktadır. Bu sebeple Kapadokya'nın korunması için ekoturizm modeli uygulanmalıdır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma ekoturizmin mevcut durumu ve potansiyeli örnekleminde Kapadokya bölgesi (Nevşehir, Kayseri, Niğde, Aksaray, Kırşehir) ile sınırlandırılmıştır. “Kapadokya; İç Anadolu Bölgesi'nin ortasında, volkanik faaliyetler sonucu meydana gelmiş tüflü jeolojik katman(lar), yer üstünde aşınım(lar)la ortaya çıkan oluşumlar ve bu jeolojik katmanın ve oluşumların altına, içine ve üzerine kurulmuş yerleşimler ve yapılarla tanımlanır. Alan doğal oluşum evreleri geçirdiğinden, aşınım ve dolayısıyla oluşum süreci hala devam etmektedir” (Andolfato ve Zucchi, 1971, s.59). “Tarihsel coğrafyayla da ilişkili olacak şekilde bugüne kadar yapılan araştırmalarda “Kapadokya” için Nevşehir, Niğde, Kırşehir, Aksaray, Kayseri illerini içine alacak şekilde bir alan tanımın” yapıldığı görülmüştür (Strabon, 2012, s. 1-11).

1. BÖLÜM TURİZM, KİTLE TURİZMİ VE KİTLE TURİZMİNİN ETKİLERİ

1.1. TURİZM

Turizmin ilk başta tanımı ekonomik olarak ele alınmıştır. Daha sonra turizmin sosyal boyutları da ortaya çıkınca tanımlamalar değişmiştir (Tunç & Saç, 1998). Turizmin ne ifade etmekte olduğuyula ilgili birden çok görüş olmasına rağmen üzerinde anlaşılmış bir tanım bulunmamaktadır (Araboğa, 2018).

Turizmin tanımı, İngilizcede (tourism) 1811’de Oxford Sözlüğü’nde kullanılmıştır. Sözcüğün kökenini oluşturan tur(tour) kelimesi 14. yüzyılda eski Fransızca’ da “dönmek”, “bir turu tamamlamak” anlamındadır. Bu sözcüğün kökeni Latince tornare kelimesi şeklinde ifade edilmektedir (Acar, 2020, s. 308). Tour kelimesi bazı yörelere yapılan ziyaretler olarak açıklanmaktadır (OSMED, 2024). Turizm insanların çalışmak ya da ikamet etmemek koşuluyla seyahat ettikleri yerlerde konaklamak şartıyla ortaya çıkan olaylar ve ilişkilerin tümü şeklinde tanımlanmaktadır (Tunç & Saç, 1998). Turizm başka kaynaklarda; “insanların dinlenme, eğlenme, görme, tanıma vb. amaçlarla yaptığı seyahat” ya da “bir bölgeye turistlerin seyahat etmesi için ekonomik, kültürel, teknik önlemlerin ve yapılan çalışmaların hepsi” olarak açıklanmaktadır (TDK, 2024).

1.2. TURİZM ŞEKLİNE GÖRE SINIFLANDIRILMA

Turizm şekline göre sınıflandırılma üç kaynağa göre biraz farklı ele alınmıştır. Turizm bu kaynaklardan ilk ikisi 6’ya, üçüncüsü de 10’a ayırmıştır (Güçlü, 2021; Denk, 2022; TÜRSAB Akademi, t. y.). Genel düzeyde kaynaklar göz önüne alındığında turizm yediye ayrılmaktadır. Birincisi katılan kişi sayısına, ikincisi ziyaret edilen yere, üçüncüsü katılanların yaşlarına, dördüncüsü katılanların sosyo-ekonomik durumlarına, beşincisi

konaklama biçimine, altıncısı fiziki-sosyal çevresel değişimlere, yedincisi katılanların amaçlarına göre yapılan turizm çeşitleridir. Turizm sınıflandırmaları aşağıdaki tabloya referansla açıklanacaktır.

Tablo 1. Turizm Çeşitleri

1. Katılan Kişi Sayısına Göre Turizm Çeşitleri	a. Bireysel Turizm
	b. Kitle Turizmi
	c. Grup Turizmi
2. Ziyaret Edilen Yere Göre Turizm Çeşitleri	a. İç Turizm
	b. Dış Turizm
3. Katılanların Yaşlarına Göre Turizm Çeşitleri	a. Gençlik Turizmi
	b. Orta Yaş Turizmi
	c. Üçüncü Yaş Turizmi
4. Katılanların Sosyo-Ekonomik Durumlarına Göre Turizm Çeşitleri	a. Sosyal Turizm
	b. Lüks Turizm • Kumar Turizmi • Golf Turizmi • Av Turizmi • Kruvaziyer Turizmi
5. Konaklama Biçimine Göre Turizm Çeşitleri	a. Otel
	b. Motel
	c. Kamping
	d. Pansiyon
	e. Karavan
	f. Tatil Köyü
	g. Hostel
6. Fiziki-Sosyal Çevresel Değişimlere Göre Turizm Çeşitleri	a. Yavaş Turizm
	b. Miras Turizmi

	c. Kent Turizmi
	d. Diaspora Turizmi
	e. Gönüllü Turizm
	f. Dark Turizm
7. Katılanların Amaçlarına Göre Turizm Çeşitleri	a) Dağ Turizmi
	b) Kültür Turizmi
	c) Akarsu Turizmi
	d) Din (İnanç) Turizmi
	e) Sağlık Turizmi
	f) Kongre Turizmi
	g) Yayla Turizmi
	h) Deniz Turizmi
	i) Yat Turizmi
	j) Mağara Turizmi

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

1.2.1. Katılan Kişi Sayısına Göre Turizm Çeşitleri

Turizm türleri içerisinde belirlenen faaliyete katılanların sayısına göre yapılan sınıflama doğrultusunda katılan kişi sayısına göre turizm üçe ayrılmaktadır. Birincisi bireysel turizm, ikincisi kitle ve üçüncüsü grup turizmidir. Bireysel turizm, insanların yeni yerler görmek, farklı insanlarla tanışmak, sosyalleşme gibi nedenlerle yaptığı turizmdir (Güçlü, 2021, s. 9). İkincisi kitle turizmi, insanların kitleler halinde katıldığı ve paket turları tercih ettiği turizmdir (Mert, 2022, s. 22). Üçüncüsü grup turizmi, toplumun farklı kesimlerinden oluşan insanların bir araya gelerek yaptıkları seyahatlerdir. Bu gruplar en az 11 kişidir (Mert, 2022, s. 22). Bireysel turizm seyahat eden bireylerin tek başına

özgürce seyahat ettikleridir. Kitle turizmi 2. Dünya savaşından sonra yaşanan barış döneminden, hava, deniz ve karayolu ulaşımının gelişmesi ve ucuzlaması sonucu insanların katıldıkları turizm türüdür. Grup turizmi toplumu oluşturan insanların ortak paydada bir araya gelerek gerçekleştirdikleri turizm çeşididir. Grup turizmi en fazla 16 kişiden oluşmaktadır. Grup turizmine örnek; öğrenci grupları, dernek üyeleri ve meslek organları gibi (Öztaş, 2002).

1.2.2. Ziyaret Edilen Yere Göre Turizm Çeşitleri

Ziyaret edilen yere göre turizm ikiye ayrılmaktadır. Birincisi iç, ikincisi dış turizmdir. İç turizm ülke içerisinde ve dış turizm ülke dışında turistik amaçlarla yapılan faaliyetlerdir. İç turizm ülkede yaşayan insanların kendi ülkelerinde seyahat ettikleri için pasaport, vize ve yabancı dil gibi sorunlar yaşanmamaktadır (Barut & Yıldız, 2013, s. 28). Dış turizmde vize, pasaport ve yabancı dile ihtiyaç vardır (Barut & Yıldız, 2013, s. 28). İç turizm ulusal gelirin ülkenin dört bir yanına eşit olarak dağılmasına yardımcı olmaktadır (Barut & Yıldız, 2013, s. 28). Dış turizm ise ülkeye döviz girmesine katkı sağlamaktadır (Barut & Yıldız, 2013, s. 28).

1.2.3. Katılanların Yaşlarına Göre Turizm Çeşitleri

Turistik faaliyete katılanların katılanların yaşlarına göre turizm üçe ayrılmaktadır. Birincisi gençlik, ikincisi orta yaş (yetişkin), üçüncü yaş turizmidir. Gençlik turizmi, bazı görüşlere göre gençlik turizminin de yaş aralığı 15-38 ya da 15-24 olarak değişmektedir (Özçelik Heper, 2020). Genç nüfus seyahat etmek, üniversite eğitimi almak, dil öğrenmek, çalışmak gibi nedenlerle yurtdışına çıkıp harcama yapmaktadır (Özçelik Heper, 2020). Gençlik turizminde gençler uzun süre seyahat ettikleri için harcama miktarları fazladır (Özçelik Heper, 2020). Gençlerin konakladıkları yerler küçük ölçekli

işletmelerdir (Özçelik Heper, 2020). Bu yüzden yerel halkla iletişiminde olduklarından dolayı ekonomik, sosyal ve kültürel olarak bölge halkının gelişimi açısından önemli bir turizm faaliyetidir (Özçelik Heper, 2020). Orta yaş turizmi 25-60 yaşları arasındaki insanları kapsayan turizm çeşididir (Acar, 2019). Bu yaş aralığındaki insanlar çalışma hayatlarına sahip kişilerdir (Acar, 2019). Bu turizm türünde insanlar aileleri ya da yakın akrabalarıyla daha az macera ve risk taşıyan turizm etkinliklerine katılmaktadırlar (Acar, 2019). Üçüncü yaş turizmi farklı kaynaklarda ileri yaş turizmi, geriatri turizmi, yaşlı turizmi, olgun/kıdemli turizm olarak ifade edilmektedir (Kızılırmak, 2021). 65 yaş ve üzeri insanların katıldıkları seyahat faaliyetlerine üçüncü yaş turizmi denir (Kızılırmak, 2021). Bu kişiler boş zamanı ve gezmeyi seven, bölgeyi tanıtan ürünleri satın alabilecek gücü sahiptirler (Kızılırmak, 2021). Bu insanlar yaşlılığın getirdiği kronik rahatsızlıklara sahiptirler (Kızılırmak, 2021). Bu turizm çeşidinde sağlık ve inanç turizmi daha çok tercih edilmektedir (Kızılırmak, 2021).

1.2.4. Katılanların Sosyo-Ekonomik Durumlarına Göre Turizm Çeşitleri

Turistik faaliyete katılanların sosyo-ekonomik durumlarına göre turizm çeşitleri ikiye ayrılmaktadır. Birincisi sosyal ve ikincisi lüks turizmdir. Lüks turizm kendi içerisinde dörde ayrılmaktadır. Birincisi kumar, ikincisi golf, üçüncüsü av, dördüncüsü kruvaziyer turizmidir. Sosyal turizm belirli bir kitlenin turizme katılmasıdır. Bu turizm türüne katılan insanların üç özelliği bulunmaktadır. a) Ekonomik gücü zayıftır. b) Devlet tarafından sağlanan bazı önlem ve yardımlardan yararlanmaktadır. c) Çalıştıklarından dolayı yıllık izinlerinde kafa dağıtma ve dinlenmek amacıyla turizm etkinliklerine katılmaktadır (Çamur, 1995, s. 24). Lüks turizm gelir seviyesi yüksek olan insanların katıldığı turizm çeşididir (TÜRSAB Akademi, t. y.). Lüks turizm çeşitlerinden kumar turizmi, insanların belli bölgelere kumar oynamak için seyahat etmesidir. Bu turizme katılanlar konaklama, yeme, içme gibi turistik hizmetlerden yararlanmaktadırlar (Özer, 2016). İkincisi golf turizmi katılımcı ya da izleyici olmak amacıyla katılan insanların yaptığı seyahattir (Özer,

2016). Üçüncüsü av turizmi av ve yaban hayatı kaynaklarının yerli ve yabancı avcılara turistik amaçlarla ülkeye para kazandırmak için yapılan turizm faaliyetleridir (Özdönmez, İstanbullu, Akesen, & Ekizoğlu, 1996). Dördüncüsü kurvaziyer turizmini açıklamadan önce, kurvaziyer kelimesinin anlamı “tatil amaçlı kullanılan, konaklamalı, boyutları ve konfor koşulları belirli standartlarda olan gemiler için” kullanılmaktadır. Kurvaziyer turizmi, “yüzen bir otelde konaklayıp, uluslararası seyahat faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine” denir (Dilek, Kaygalak, Türksoy, & Timur , 2015).

1.2.5. Konaklama Biçimine Göre Turizm Çeşitleri

Konaklama yapanlara sunulmakta olan hizmetlerin kalitesi ve hizmet kuruluş yerlerinin farklılıklarına göre otel, motel, kamping, pansiyon, oberj, tatil köyü, hostel gibi çeşitleri vardır (TÜRSAB Akademi, t. y.). Otel, konukların konaklama ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerdir. Konukların yeme-içme, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerini karşılayan işletmelerdir (OSMED, 2024). Motel, arabalarıyla yolculuk yapan kişilerin konaklayacağı, yeme-içme gereksinimlerini karşılayan konaklama tesisleridir (OSMED, 2024). Moteller yerleşim yerlerinin dışında olup, karayolu güzergahı ve çevresinde bulunmaktadır (OSMED, 2024). Tatil köyü, “spor ve eğlence hizmetlerinin verildiği konaklama” tesisleridir (OSMED, 2024). Tatil köyleri doğal güzellikler ve arkeolojik alanların olduğu yerlerde kurulmaktadır (OSMED, 2024). Pansiyon, konukların yeme-içme, konaklama gibi ihtiyaçlarını karşılayan ev tipi işletmelerdir (OSMED, 2024). Kamping, turistlerin kendi yeme-içme gibi ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerdir (OSMED, 2024). “Kampinger konum olarak karayolları güzergahı ve çevresinde kurulur. Yakınlarında deniz, göl gibi doğal güzellikler” yer almaktadır (OSMED, 2024). Oberj, kırsal yörelerde bulunan konaklama tesisleridir (OSMED, 2024). “Spor ve av turizmi yapmak isteyenlerin konaklayacağı” yerlerdir. “Tabiat güzellikleriyle ön plana” çıkmaktadır (OSMED, 2024). “Hostel, bilgi edinme, dinlenme gibi amaçlarla seyahat edenlerin konaklayacağı işletmeler” olup, az gelire sahip kişilerin yararlanacağı fiyatı uygun konaklama mekanlarıdır (OSMED, 2024).

1.2.6. Katılanların Amaçlarına Göre Turizm Çeşitleri

Turistik faaliyetler katılanların amaçlarına göre de sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflamada çok farklı sayıda turizm türünden bahsedilmekle birlikte bu çalışmada on turizm türü ele alınmıştır. (Güçlü, 2021; Mert, 2022). Birincisi dağ, ikincisi kültür, üçüncüsü akarsu, dördüncüsü din(inanç), beşincisi sağlık, altıncısı kongre, yedincisi yayla, sekizincisi deniz, dokuzuncu yat, onuncu mağara turizmidir. Kültür turizmi, kültürel değerlerin üzerine kurulan turizmdir. Kültürde insanların dinleri, yaşam tarzları, kullandıkları eşyalar gibi unsurlardan oluşmaktadır (Alaeddinoğlu & Yıldız, s. 26). Din turizmi, dini yerleri görmek ve ziyaret etmek amaçlarıyla yapılan turizm faaliyetleridir (Berberoğlu, s. 209). Sağlık turizmi, sağlığın korunması, geliştirilmesi ve hastalıkların tedavisi için insanların seyahat ettikleri ve gittikleri yerler de en az bir gün kalmasıyla oluşan turizm etkinlikleridir. Sağlık turizmi kaplıcalar, organ nakli, fizik tedavi, diş tedavisi gibi örnekleri içermektedir (Aktaş, 2016). Kongre turizmi insanların ortak konular üzerinde toplu olarak görüşmeler yapmak amacıyla ikamet ettikleri yerler dışında yapılan, en az 24 saat kalarak konakladıkları ve dinlenme, eğlenme gibi ihtiyaçlarını karşılayan turizm faaliyetlerini içeren seyahatlerdir. Kongre turizminin içeriğinde kongre, sempozyum, konferans, seminer gibi toplantı çeşitlerini kapsamaktadır. Bu turizme toplantı turizmi de denilmektedir (Kılıç, 2020). Deniz turizmi insanların yaz aylarında güneşten yararlanma ve denize girme gibi sebeplerden dolayı yaptıkları gezilerdir (Gümüş & Dilek, 2016). Yat turizmi su üzerinde bulunan yatın içerisindeki turistlerin birçok sahil bölgesini ziyaret etmesi amacıyla düzenlenen seyahatler olarak açıklanmaktadır (İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024). Mağara turizmi doğal yollarla oluşan ya da insan eliyle biçimlendirilmiş yeraltındaki boşlukların sahip olduğu tarihi, kültürel, biyolojik ve jeolojik zenginliklere yönelik turizm faaliyetlerini içeren kavramdır (Yozcu, 2019). Dağ turizmi şehir hayatından kaçmak isteyen insanların dağların temiz havasından yararlanmak için dağlara ziyaret ettikleri turizm çeşididir. Dağ turizmi iki şekilde gerçekleştirilmektedir. Birincisi yürüyüş, İkincisi tırmanma şeklindedir (Gümüş & Dilek, 2016). Yayla Turizmi insanların doğada yalnız kalmak

istedikleri ya da macera arayan insanların günübirlik olarak yüksek rakımlı alanlara seyahat ettikleri yerler olarak ifade edilmektedir (Doğanay, 2019). Akarsu turizmi ‘‘akarsuların üzerinde rafting, nehir kayağı ve kano gibi su sporlarının yapıldığı, rekreasyon, balıkçılık ve avlanma amaçlı faaliyetlerin’’ yapıldığı turizm türü olarak tanımlanmaktadır ( i ek, 2012).

1.2.7. Fiziki-Sosyal  evresel Değişimlere Göre Turizm  eşitleri

Fiziki-sosyal çevresel değişimlere göre turizm  eşitleri altıya ayrılmaktadır (Denk, 2021). Birincisi yavaş turizm, ikincisi miras turizmi,         kent turizmi, d rd      diaspora turizmi, beşincisi g n     turizmi, altıncısı dark turizmdir. Yavaş turizm geleneksel ve yerel tat ve yiyeceklerin üretimi, satışı ve tüketimini içeren sosyal, politik, kültürel, psikolojik ögeler ile ilişkilili olan süreç şeklinde ifade edilmektedir (Denk, 2022, s. 39). Miras turizmi geçmiş dönemlere ait olan tarihi, siyasi ve dini yapılar, harabeler ve kalıntılar gibi yerlerin ziyaret edilmesiyle ortaya çıkan turizm türüdür. Kent turizminin bir diğer adı şehir turizmidir (Denk, 2022, s. 40). Kent turizmi kentte yer alan yönetim, ticaret, üretim gibi ekonomik faaliyetleri içeren ve ulaşımin geliştii kesişim noktalarında yer almasından dolayı kentte gerçekleşen turizm türüdür ( stanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024). Diaspora ana yurtlarından göç etmek zorunda kalan insanların başka yerlerde yaşıması şeklinde kullanılmaktadır. Anayurtlarından ayrılan insanların yaşamış oldukları toprakları ziyaret etmesidir. Yunanistan’a göç etmiş Rumların eskiden yaşamış olduğu toprağı ziyaret etmesi örnektir (Denk, 2022, s. 41). Helal turizm Müslümanların seyahat etmek için evden  ıktıları ve eve dönene kadarki süreçte dinin kurallarına uygun olarak yaptıkları turizm faaliyetlerini içermektedir (B y  şalvarcı & Din , 2019, s. 1032). G n     turizm insanların boş vakitlerini değerlendirmesi, iş hayatındaki yoğun tempodan uzaklaşma isteği gibi nedenlerle yapılan turizmdir (Akoğlan Kozak & T rktarhan, 2012, s. 5). Dark turizm tarihte yaşanmış vahşet, soykırım, doğal afetler gibi olayların olduğu yerlere yapılan ziyaretlerdir. (YapıKredi, 2022).

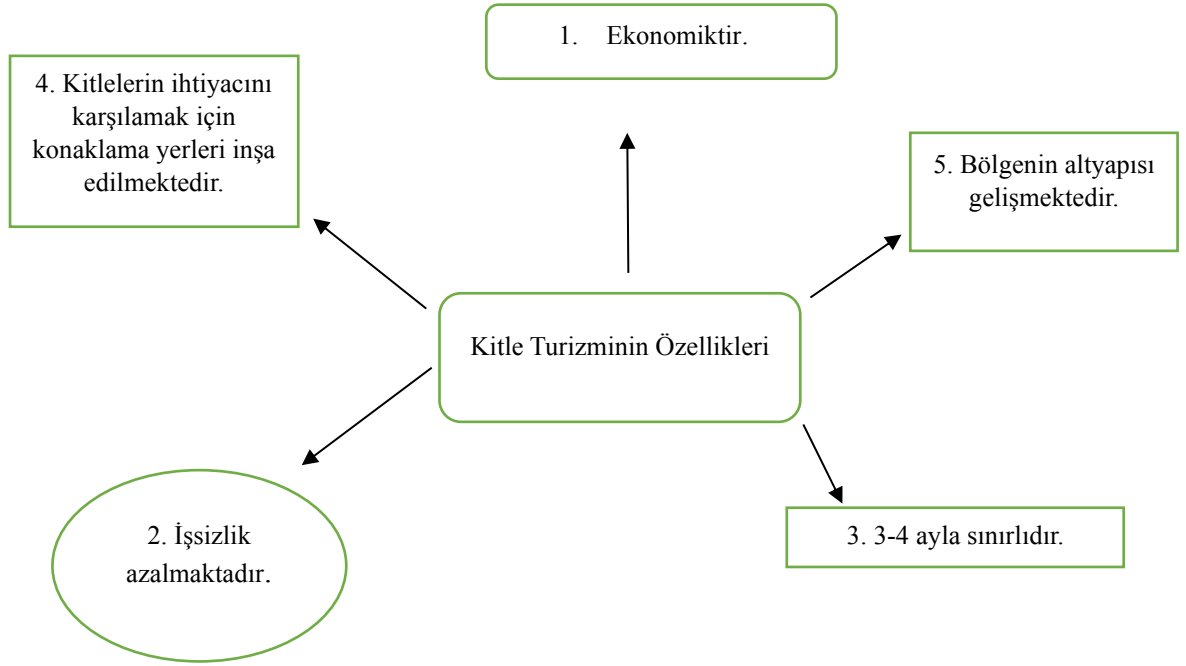
1.3. KİTLE TURİZMİ

Kitle turizmi Türk Dil Kurumu'na (2023) göre “eğlenmek, gezmek amacıyla gruplar halinde yapılan gezi; mas turizm.” şeklinde açıklanmıştır. Diğer bir tanımında, 1960’lardan sonra işçi ve orta gelirli insanların öncülük ettiği bir turizm çeşidi olarak ifade edilmiştir (Kısa Ovalı, 2007, s. 66). Kitle turizmi turistlerin katıldığı, önceden hazırlanan ve iyi organize edilmiş paket turlarla, uygun fiyatlı yerlerde konakladığı ve eğlendiği şeklinde ifade edilmektedir (Baytok, Pelit, & Soybalı, 2017,s. 7-8).

Kitle turizmi 1950’lerde önem kazanmıştır (Sezer, 2010, s.10). Öneminin üç nedeni vardır. Birincisi insanların maddi kazançlarındaki artıştır. İkincisi insanların boş zamana sahip olmasıdır. Üçüncüsü ulaşım yollarının gelişmesidir.

Kitle turizminin özellikleri 5’e ayrılır. Birincisi ekonomiktir. Tur operatörleri turistlerin ilgisini çekmek için her şey dahil kampanyası yaptığından dolayı turistlere maddi olarak uygun gelmektedir. İkincisi işsizliği azaltmaktadır. Turizm sektöründe çalışma kolları fazla olduğundan dolayı insan gücüne ihtiyaç duymaktadır. Bu yüzden insanlar turizm sektöründe istihdam edilmektedir. Üçüncüsü 3-4 ayla sınırlıdır. Kitle turizmi yaz aylarında yapıldığı için turistler deniz-kum ve güneşi tercih etmektedir. Dördüncüsü kitlelerin ihtiyacını karşılamak için konaklama yerleri inşa edilmektedir. Turistlerin konaklayacağı yerler olarak otel, pansiyon, motel, hostel, tatil köyü gibi yerler yapılmaktadır. Beşincisi bölgenin altyapısı gelişmektedir. Bir şehir, ilçe ya da kasabada gelişen turizm sonucu o bölgede su, elektrik, kanalizasyon gibi yapıların döşenmesine yardımcı olmaktadır.

Şekil 1. Kitle Turizminin Özellikleri

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

1.4. KİTLE TURİZMİNİN OLUMLU VE OLUMSUZ ETKİLERİ

Bu bölüm de kitle turizminin olumlu ve olumsuz etkileri ile olumsuz etkilerine yönelik sorunlar ve önlemlerden bahsedilmiştir.

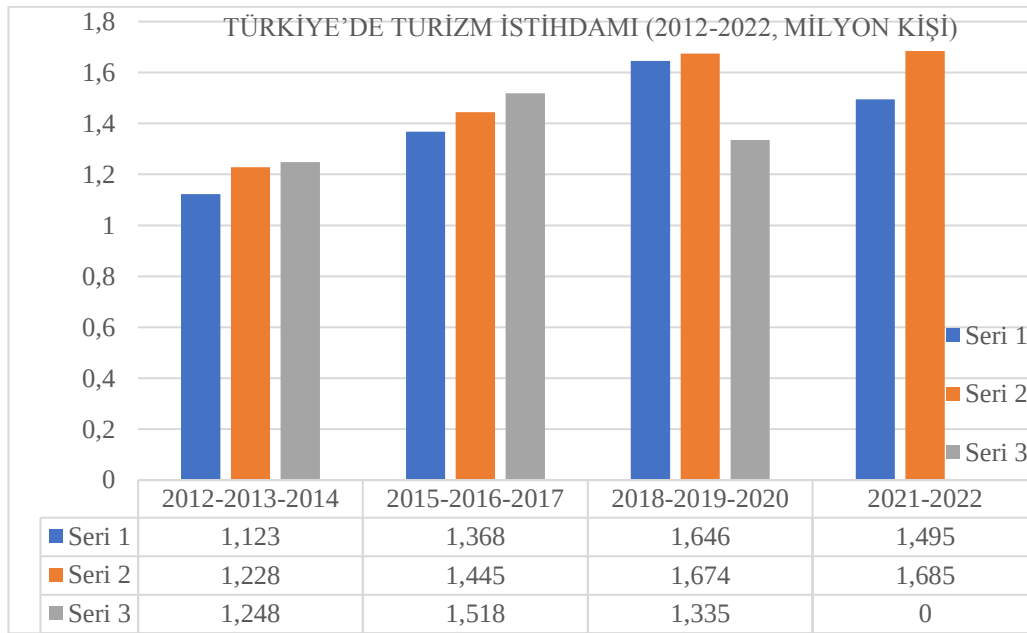
1.4.1. Kitle Turizminin Olumlu Etkileri

Kitle turizminin olumlu etkileri dört kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar; ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerdir.

1.4.1.1. Kitle Turizminin Olumlu Ekonomik Etkileri

Kitle turizminin olumlu ekonomik etkileri açıklanmıştır. Ekonomik etkileri beş tanedir. Birincisi; işsizliğin azalması, ikincisi altyapı ve üstyapının gelişmesi olup bu etkiler grafiklerle açıklanmıştır (Anadolu Üniversitesi, t. y., s. 1).

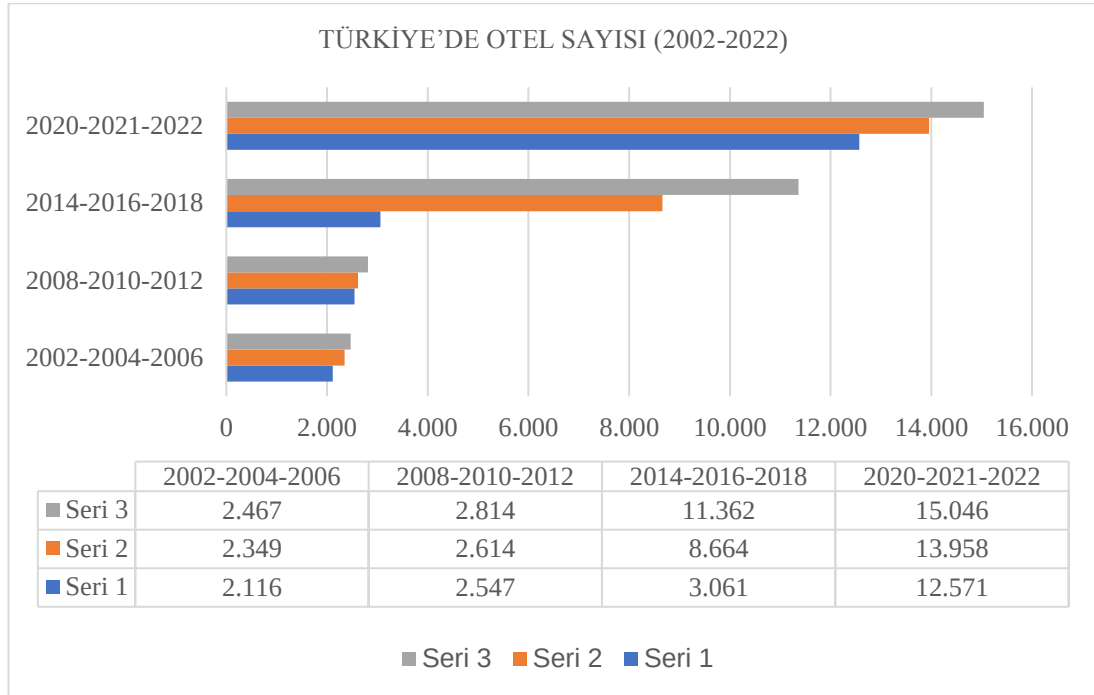
Şekil 2. Türkiye’de Turizm İstihdamı

Kaynak: (Dünya Turizm Örgütü; Aktaran İstikbal, 2022, s. 11).

Şekil 2’de Türkiye’de turizmin sağladığı istihdam yıllar içinde artmıştır. 2020 yılında bir düşüş gözükmemektedir. 2020 yılında koronavirüsün etkisiyle turistlerin Türkiye’ye ziyaretlerinin azalması sebebiyle personel istihdamı da doğrudan düşmektedir. 2020’den sonra turistlerin gelmesiyle personel istihdamı yükselmiştir. Turizm işsizlik sorununun çözülmesinde önemli bir konumdadır.

Şekil 3. Türkiye’de Otel Sayısı

Kaynak: (Dünya Turizm Örgütü: Aktaran İstikbal, 2022, s. 12).

Şekil 3’de otel sayısı 2002-2022 yılları arasında 2000’den 15000’e kadar artmıştır. Bu otellerin yapılmasıyla beraber altyapı ve üstyapı gelişmekte, çevre düzenlemesi yapılmakta, otelde çalışan personel ihtiyacı olacağı için insanlar istihdam edilmektedir. Grafikte turizmin işsizliği azalmasındaki etkisi görülmektedir.

Üçüncüsü ödemeler dengesine katkısı tablolarla açıklanmaktadır (Anadolu Üniversitesi, t.y., s.1).

Tablo 2. Türkiye’ye Gelen Turist Sayısı ve Turizm Geliri

Türkiye’ye Gelen Turist Sayısı ve Turizm Geliri (2002-2022)				
Yıl	Turist Sayısı (Milyon Kişi)	Turizm Geliri (Milyar Dolar)	Ortalama Turist Harcama Miktarı (Dolar)	Turizm Gelirinin Milli Gelir İçindeki Payı (Yüzde)
2002	13,25	11,96	902	4,9
2003	14,03	13,85	987	4,4
2004	20,75	17,07	843	4,2

2005	25,04	20,32	842	4,1
2006	23,92	18,59	803	3,4
2007	27,23	20,94	770	3,1
2008	31,13	25,41	820	3,3
2009	31,75	25,06	783	3,9
2010	32,99	24,93	755	3,2
2011	36,76	28,11	778	3,4
2012	37,71	29,00	795	3,3
2013	39,86	32,30	824	3,4
2014	41,62	34,30	828	3,7
2015	41,11	31,46	756	3,7
2016	30,90	22,10	705	2,6
2017	37,96	26,28	681	3,1
2018	46,11	29,51	647	3,8
2019	51,74	34,52	666	4,6
2020	15,97	12,05	762	1,7
2021	30,03	24,48	834	3,1
2022	50,00	44,00	880	5,1
Toplam	679,86	526,24	774	-

Kaynak: (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı; Aktaran İstikbal, 2022, s. 12).

Tablo 2’te turist sayısı, turizm geliri, ortalama turist harcama miktarı ve turizm gelirinin milli gelir içindeki payına yer verilmiştir. Tablodan yola çıkarak 2002-2022 yılları arasında yaklaşık 680 milyon turist ziyaret etmiştir. Turizm gelirleri toplam 526 milyar dolar olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. 2020’de koronavirüs salgınından dolayı turist sayısı ve gelirinin düştüğü, ilerleyen dönemde toparlanmanın olduğu görülmektedir. 2003’te ortalama turist harcaması 987 dolar iken 2019’de mevcut rakamın 666 dolara düştüğü sonucuna varılmaktadır. Türkiye’nin kitle turizminde çok fazla para kazanamadığı görülmektedir (İstikbal, 2022, s. 11).

Tablo 3. Türkiye’ye Gelen Turist Sayısı

Türkiye’ye Gelen Turist Sayısı (1990-2001, Milyon Kişi)	
Yıllar	Kişi Sayısı
1990	5,39
1991	5,51
1992	7,07,
1993	6,51
1994	6,67
1995	7,72
1996	8,61
1997	9,69
1998	9,75
1999	7,48
2000	10,42
2001	11,61

Kaynak: (TÜRSAB; Aktaran İstikbal, 2022, s. 10).

Tablo 3’te Türkiye’ye 1990-2001 yılları arasında ziyarete gelen toplam turist sayısı 96,43 milyon kişidir. Türkiye’ye gelen turist sayısı 1999 yılı hariç her yıl yükselmiştir. Turist sayısındaki yükselme devletin yürüttüğü politikaların meyve verdiğinin göstergesidir. Tablo 2 ve 3’teki turist sayısına bakıldığında 5 milyondan 50 milyona kadar yükseldiği görülmektedir. Tablolardaki bilgiler turizmin ülke içinde önemli bir yerinin olduğunu vurgulamaktadır.

Tablo 4. Türkiye’ye Gelen Turist Sayısı ve Turizm Geliri (1980-2000 Yıllar)

Yıllar	Toplam Yabancı Turist Sayısı	Turizm Gelirleri (Milyar Dolar)	Turist Başına Harcama (Dolar)
1980	1.228.060	326.654	253.6
1985	2.614.924	1.482.000	566.7
1990	5.389.308	3.225.000	621.3

1995	7.726.886	4.957.000	684.0
2000	10.428.153	7.636.000	764.0

Kaynak: (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

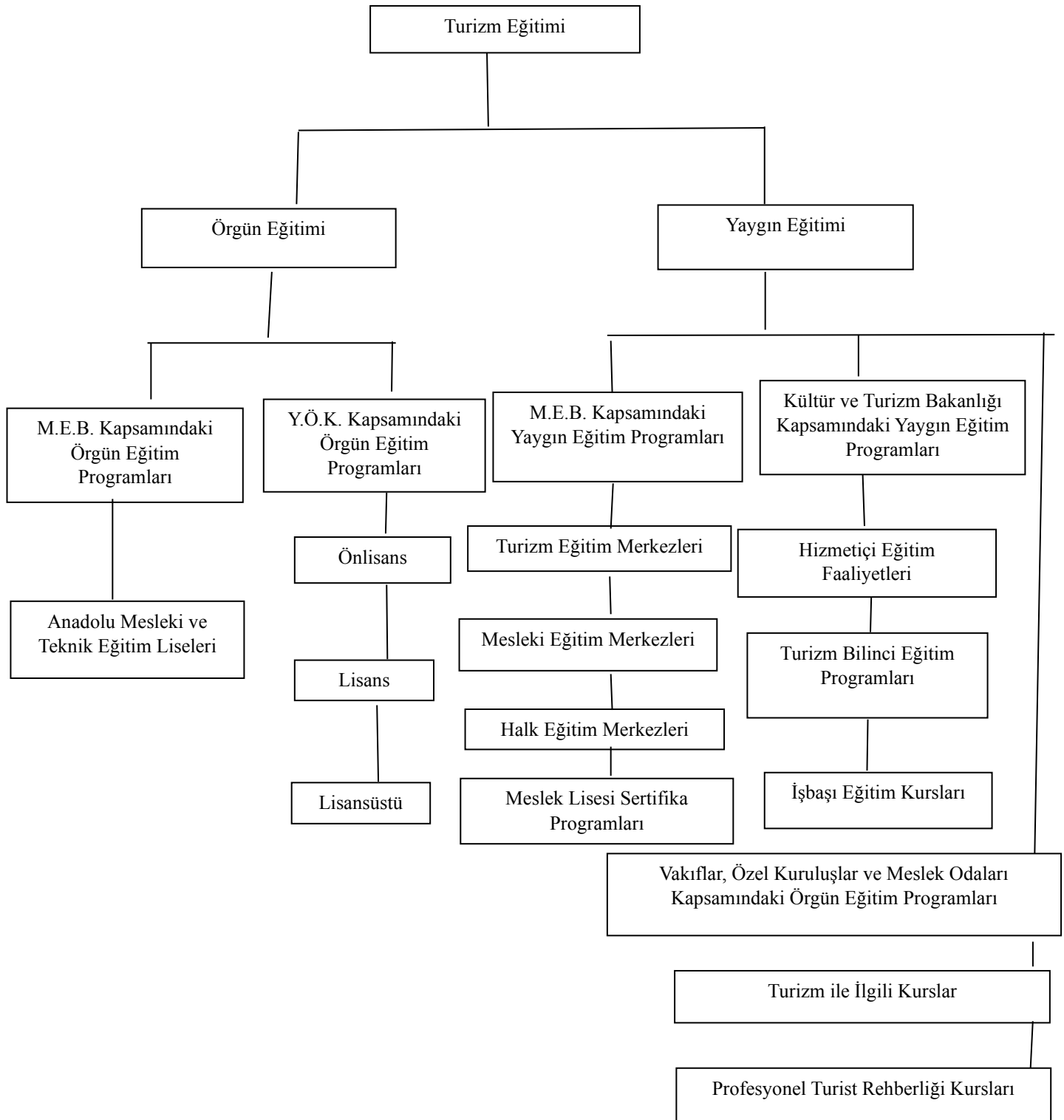
Tablo 4'te 1980-2000 yılları arasında yabancı turist sayısı, turizm gelirleri, turist başına harcama miktarları yer almaktadır. 1980'li yıllarda yapılan turizm yatırımlarının etkisi 1990'lı yıllarda turistlerin sayısı ve dövizde artışlar olarak görülmektedir. 1980 yılında 1,3 milyondan 2000 yılında 10,5 milyon civarında yabancı turist gelmiştir (Okuyucu & Somuncu, 2018, s. 8). 1980-2000 yıllar arasında turizm gelirleri 327 binden 7 milyon 636 milyar dolara ulaşmıştır.

Dördüncüsü insanların gelir düzeylerinin artması ve beşincisi bölgesel kalkınmanın sağlanmasıdır (Anadolu  niversitesi, t. y., s. 1).

1.4.1.2. Kitle Turizminin Olumlu Sosyal Etkileri

Kitle turizminin olumlu sosyal etkileri ele alınmaktadır. Bunlar beş tanedir. Birincisi insanların yaşam kalitesinin artması, ikincisi bölgede yaşayan insanlar arasında bağların güçlenmesi, üçüncüsü büyükşehir belediyeleri ve belediyelerin kamu hizmetlerine daha fazla önem vermesi, dördüncüsü vergi gelirlerindeki artış, beşincisi eğitime verilen önemin artmasıdır (Anadolu  niversitesi, t. y., s. 2; Korkmaz, 1990, s. 407). Eğitime verilen önem tablo ve şekille açıklama yapılmıştır. Bunlar,

Şekil 4. Türkiye’de Turizm Eğitim Sistemi

Kaynak: (Polat, Özdemir, Hacıoğlu, & Özdemir, 2014, s. 1086).

Türkiye’de turizm eğitim sistemi örgün ve yaygın olarak ikiye ayrılmaktadır (Unur & Köşker, 2015). Birincisi örgün eğitimde yer alan Millî Eğitim Bakanlığı’na ve YÖK’e bağlı kurumlar da verilmektedir (Unur & Köşker, 2015). Milli Eğitime Bakanlığı’na bağlı kurumlar Anadolu Otelcilik ve Turizm Meslek Liseleri, Anadolu Ticaret ve Turizm Meslek Liseleri, Ticaret ve Turizm Meslek Liseleri, Anadolu Meslek, Anadolu Kız Meslek ve Kız Meslek Liseleridir (Unur & Köşker, 2015). YÖK’e bağlı kurumlar ön lisans, lisans, yüksek lisans ve doktora bölümleri şeklindedir (Unur & Köşker, 2015). Yıllar içerisinde Millî Eğitim Bakanlığı’na ve Yüksek Öğretim Kurumu’na bağlı kurumlarda eğitim alan kişi sayısı yükselmiştir ve okunan bölümler artmıştır (Unur & Köşker, 2015).

Önlisans olarak 45 tane Turizm ve Seyahat Hizmetleri, 169 tane Turizm ve Otel İşletmeciliği, 8 tane Turizm Animasyonu, 43 tane Turist Rehberliği, 9 tane Sağlık Turizmi İşletmeciliği, 4 tane Kültürel Miras ve Turizm programları yer almaktadır (Özmenekşe, 2021, s. 77). Yüksek Öğretim Kurumu’na bağlı turizm eğitimi veren ve örgün olan 274 tane önlisans programı bulunmaktadır (Özmenekşe, 2021, s. 78). Lisans olarak 2 tane Turizm ve Otel İşletmeciliği, 11 tane Turizm Rehberliği(Yüksekokul), 37 tane Turizm Rehberliği (Fakülte), 13 tane Turizm İşletmeciliği(Yüksekokul), 61 tane Turizm İşletmeciliği (Fakülte), 2 tane Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği Programları eğitim vermektedir (Özmenekşe, 2021, s. 78). Yüksek Öğretim Kurumu verilerinde 126 tane örgün lisans eğitimi veren programlar bulunmaktadır (Özmenekşe, 2021, s. 78).

YÖK’e bağlı kurumlardan bir kısmı yüksek lisans ve doktora programlarıdır. Programlar turizm alanında uzmanlaşmak isteyenlerin tercih ettiği bölümlerdir (Unur & Köşker, 2015, s. 56). YÖK’e bağlı üniversiteler de turizm alanında Seyahat İşletmeciliği,Turizm İşletmeciliği, Turizm ve Otel İşletmeciliği ve Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik, Rekreasyon Yönetimi, Gastronomi ve Mutfak Sanatları Eğitimi anabilim dallarında yüksek lisans verilmektedir (Unur & Köşker, 2015, s. 57). Doktora için Turizm İşletmeciliği, Turizm ve Otel İşletmeciliği ve Otelcilik anabilim dallarında uzmanlaşma eğitimi verilmektedir (Unur & Köşker, 2015, s. 57).

Tablo 5. Türkiye’de Lisansüstü Turizm Eğitim Programı Olan Üniversiteler

Üniversite Adı	Yüksek Lisans	Doktora
Adnan Menderes Üniversitesi	X	X
Afyon Kocatepe Üniversitesi	X	
Akdeniz Üniversitesi	X	X
Anadolu Üniversitesi	X	X
Atatürk Üniversitesi	X	X
Atılım Üniversitesi	X	
Bahçeşehir Üniversitesi	X	X
Beykent Üniversitesi	X	
Çanakkale 18 Mart Üniversitesi	X	X
Dokuz Eylül Üniversitesi	X	X
Düzce Üniversitesi	X	
Erciyes Üniversitesi	X	
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	X	
Gazi Üniversitesi	X	X
Gaziosmanpaşa Üniversitesi	X	
Hacettepe Üniversitesi	X	
Haliç Üniversitesi	X	
İstanbul Ticaret Üniversitesi	X	
İstanbul Üniversitesi	X	X
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	X	X
Karabük Üniversitesi	X	
Mardin Artuklu Üniversitesi	X	
Marmara Üniversitesi	X	
Mersin Üniversitesi	X	X
Muğla Üniversitesi	X	
Mustafa Kemal Üniversitesi	X	
Necmettin Erbakan Üniversitesi	X	X
Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	X	X

Okan Üniversitesi	X	
Sakarya Üniversitesi	X	X
Selçuk Üniversitesi	X	
Yaşar Üniversitesi	X	
Toplam	32	14

Kaynak: (Boylu & Arslan, 2013, s. 549).

Tablo 5’te 32 üniversitede yüksek lisans ve 14 üniversitede doktora programı bulunmaktadır. Yüksek lisans ve doktora programları turizm alanında uzmanlaşmak ve araştırmalar yapmak isteyenler tercih etmektedir. Yapılan çalışmalar turizmin gelişimde önemli rol oynamaktadır.

Tablo 6. Turizm Rehberliği Tezsiz Yüksek Lisans Programları

Üniversite Adı	Kurum Tipi	Program Adı
Afyon Kocatepe Üniversitesi	Devlet	Turizm Rehberliği
Aksaray Üniversitesi	Devlet	Turizm Rehberliği
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi	Devlet	Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği
Çanakkale 18 Mart Üniversitesi	Devlet	Turist Rehberliği (Örgün ve Uzaktan Eğitim)
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	Devlet	Turizm Rehberliği
İstanbul Gelişim Üniversitesi	Vakıf	Turizm Rehberliği
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi	Devlet	Turist Rehberliği
Kapadokya Üniversitesi	Vakıf	Turist Rehberliği (Örgün ve Uzaktan Eğitim)
Mardin Üniversitesi	Devlet	Turizm Rehberliği
Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi	Devlet	Turizm Rehberliği

Kaynak: (Keleş, Özgül, Ural, 2024, s. 261).

Tablo 6’de 10 üniversitenin Turizm Rehberliği tezsiz yüksek lisans programları ele alınmaktadır. 8 tanesi devlet, 2 tanesi vakıf üniversitelerinde yer almaktadır. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi’ndeki yüksek lisans programı Seyahat İşletmeciliği ve Turizm Rehberliği ismiyle eğitim vermektedir. Çanakkale 18 Mart ve Kapadokya Üniversiteleri Turizm Rehberliği programları hem uzaktan hem örgün olarak eğitime devam etmektedir

İkincisi yaygın eğitimde M.E.B. kapsamındaki eğitimler, Kültür ve Turizm Bakanlığı kapsamındaki eğitim programları ve vakıf, özel kuruluşlar ve meslek odaları kapsamındaki örgün eğitim programları olarak üçe ayrılmaktadır. Yaygın turizm eğitimi örgün eğitim alamayan, turizmde kendini geliştirmek isteyen insanların kısa süreli eğitim çalışmalarını ifade etmektedir (Başdal, 2019). Yaygın turizm eğitiminde toplumumuza turizm bilincinin oluşturulması ve geliştirilmesi için panel, seminer, toplantı, sempozyum gibi etkinlikler yapılmaktadır. Turizmle ilgili eğitim verilirken kamu çalışanlarına, üniversiteler, valiler, kaymakamlar gibi toplumun bazı kesimlerine eğitim verilmektedir (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).

1.4.1.3. Kitle Turizminin Olumlu Kültürel Etkileri

Kitle turizminin olumlu kültürel etkileri, yerel el sanatları ve zanaatlara önem verilmesi, bölgeye ait kültürün, sosyal ve kültürel hayatın canlanması, yerel mimarinin korunması ve yenilenmesi, yerel halkın kendisine ait tarihi ve kültürü öğrenmesi sonucu kendi kimliklerine sahip çıkmasıdır (Anadolu Üniversitesi, t.y., s. 2-3).

1.4.1.4. Kitle Turizminin Olumlu Çevresel Etkileri

Kitle turizminin olumlu çevresel etkileri, doğal kaynakların, çevrenin, tarihi yapıların ve eserlerin korunması, çevrenin temiz tutulmasıdır (Anadolu Üniversitesi, t.y., s. 3).

1.4.2. Kitle Turizminin Olumsuz Etkileri

Kitle turizminin olumsuz etkileri dört kategoriye ayrılmaktadır. Bunlar; ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel etkilerdir.

1.4.2.1. Kitle Turizminin Ekonomik Olumsuz Etkileri

Kitle turizmi gerçekleştirildiği alana zarar verme potansiyeli taşımaktadır. Kitle turizminin ekonomik olumsuz etkileri aşağıda verilmektedir. Bunlar,

- Turizm birkaç ay boyunca gerçekleştirilmekte ve bu süre zarfında istihdam edilen kişiler sezon sonunda işten çıkarılmaktadır (Emir, 2015, s. 52).
- Turistler daha az para harcamaktadır (Yalçın, 2003, s. 9). Kitle turizmi çok sayıda insanın katılımıyla fiyat açısından daha uygun olması, tur operatörlerinin ayarladığı paket turları tercih etmeleri ve belli yerleri ziyaret ederek yerli halkla temas kurmadan gezilerini bitirmeleridir.
- Mevsimsellik bir işgücü sorunu yaratmaktadır (Yalçın, 2015, s. 8). Turizm sektörü yaz aylarında yoğunlaşmakta ve kış aylarında turistler gelmediği için oteller kapanmaktadır. Otellerin kapanması sonucu insanlar işsiz kalmaktadır. Milli gelirin ve kişi başına düşen gelirde azalmaya neden olmaktadır (Emir, 2015, s. 52).
- Enflasyon oranı artmaktadır (Emir, 2015, s. 51-52). Turizm sezonunda turistler yerli halka göre alım gücü daha yüksek olması sebebiyle fiyatı yüksek mal ve hizmetleri satın almaya istekli oldukları görülmektedir. Bu durum fiyat artışları daha sonra maliyet artışıyla sonuçlanmaktadır. Enflasyon oranının yükselmesi, ev ve arsa fiyatlarının yerli halkın alamayacak kadar pahalı olması insanların kira ve vergi ödemesine neden olmaktadır (Emir, 2015, s. 52).

- İthalat eğilimi, tüketilen bazı malların yurtdışından ithalatı ve turizm sektörünün teknolojik yatırımları gerektirmesi sonucu artış göstermektedir (Emir, 2015, s. 51).
- Fırsat maliyeti etkilemektedir (Emir, 2015, s. 52). Bir ülkenin eğitime yönelik okul, öğretmen gibi ihtiyaçları bulunduğu halde turizm için 5 yıldızlı otelin inşasına yatırım yapılması kaynakların etkin ve tam olarak kullanılamamasıdır (Emir, 2015, s. 52).
- Yabancı şirketler yatırım yaptıkları ülkeye çalıştıracağı personeli kendi ülkesinden getirmesi, makine-teçhizatı ithal etmesi, bilgi ve teknolojiyi dışardan getirmesi sonucunda karları ülke dışına götürmelerini, ithalat eğilimi ve yatırım maliyetlerinin artırmasına sebep olmaktadır (Emir, 2015, s. 52).

1.4.2.2. Kitle Turizminin Sosyal Olumsuz Etkileri

Kitle turizminin olumsuz etkileri içerisinde yer alan sosyal etkileri aşağıda verilmiştir. Bunlar,

- Yerel nüfusun yaşam tarzı olumsuz etkilenmektedir. Aile hayatında anne, çocuk ve babanın rollerinde değişiklikler olmuştur. Aileler dışa kapalı tutucu davranışlarını bırakarak daha açık bir tutuma sahip olmuşlardır. Geleneğin bir sonucu olan tutucu davranışlar zamanla etkisini azaltarak turistlerin sahip olduğu kültür daha etkili olmaktadır (Civelek, 2010, s. 344). Gençlerin turistlerle olan etkileşimi sonucunda düşünce, giyim, din, kılık kıyafet, gelenek görenek gibi değerler değişmektedir (Civelek, 2010, s. 342).
- Ailede erkek söz sahibiyken kadınlar iş hayatına atılınca roller değişmiştir (Civelek, 2010, s. 344). Ailelerin pansiyon tarzı çalıştıkları yerde tüm aile bireyleri turistlere hizmet vermektedir. Turistlerle içli dışlı olan aile üyeleri farklı kültürlerden etkilenmektedirler. Kadınlar kendi ayakları üzerinde durdukları için daha özgür oldukları gözlemlenmiştir (Civelek, 2010, s. 344).
- Kadınlar ve çocuklar düşük ücretle çalıştırılmaktadır (Erdoğan, 2003, s. 95).

- Turizm sektöründe çalışma koşulları iyi bir durumda değildir (Erdoğan, 2003, s. 95). Turizm mevsimlik, güvencesiz, uzun saatler çalışmayı gerektiren ve düşük ücreti içeren yapısı sebebiyle olumsuz özelliklere sahiptir (Erdoğan, 2003, s. 95).
- Kadınlar, erkekler ve çocuklar bir ücret karşılığında bedenlerini satarak turistlerle beraber olmaktadır (Erdoğan, 2003, s. 98).
- İnsanlar evlerinden ve topraklarından zorla çıkarılmaktadır. (Erdoğan, 2003, s. 94). Örneğin 1990 yılında 5200 Burmalı, turizmin gelişmesi için evlerinden ve arazilerinden edilmesiyle 7 km uzaklıktaki verimsiz araziye yerleştirildiler (Erdoğan, 2003, s. 94).

1.4.2.3. Kitle Turizminin Kültürel Olumsuz Etkileri

Kitle turizminin kültürel olumsuz etkisi aşağıda verilmiştir. Bunlar,

- Gelenek ve görenekler bozulmaktadır (Yalçın, 11; Civelek 347).
- Yerel halkın beslenme biçimindeki değişiklikler gözle görülmektedir (Civelek, 2010, s. 343).
- Dini inanç değişmektedir (Erdoğan, 2003, s. 97).
- Turistler giyim tarzlarıyla yerel halkı etkilemektedir (Civelek, 2010, s. 342). Turizm örf, adet ve gelenekler üzerinde olumsuz etkilerde bulunarak onları bozmaktadır. Turistler yaşadıkları ülkenin inancını, geleneğini, göreneğini ve düşüncesini taşıdığı için etkileşime giren insanları etkilemektedir (Civelek, 2010, s. 347). İnsanlarda turiste benzeme isteği yaratacaktır. Genel anlamda buna kültürel kirlenme adı verilmektedir. Kültürel kirlenme, kıyafette, yeme içmede, davranışlarda, ve kişisel ilişkilerde kendisini göstermektedir (Civelek, 2010, s. 347).
- Yabancı dil kullanımı yerel dile zarar vermektedir (Akman, 2007, s.158). Örneğin Türkiye’de kafe, restoran, giyim mağazaları gibi işletmelerin İngilizce ve Arapça tabelaları Türkçe’ye zarar vermektedir. Dil bir milleti oluşturan unsurlar arasında olduğu için dilini kaybeden kültürünü de kaybetmiştir.

- Yerel halkın doğal kaynakları kullanmasına izin verilmemektedir (Erdoğan, 2003, s. 94). Aşırı turistin ziyaret ettiği ülkenin kamuya açık yerlerini turistler kullanmaktadır. Turistlerin kullandığı yerler plaj, bahçe, yol, otopark gibi mekanlardır.
- Yerel halka ait olan gelenek ve göreneklerin alınıp satılan bir metaya dönüşmesine dikkat çekilmektedir (Yalçın, 2003, s. 10).
- Gündelik hayata yönelik sorunlarına birkaç örnek verilmiştir. Birinci örnek, Barselona’da yerel halk turistlere tepki göstermektedir. Turistlerin uygunsuz kıyafetler giymesi ve sokaklarda uyuması gibi durumlar yerel halkı huzursuz etmektedir (Anadolu Ajansı, 2019).

İkinci örnek, İspanya’nın Bask ve Katalonya bölgesinde yaşayan gençlerin turistleri istemedikleri için binaların üzerine bazı yazılar yazmasıdır. Bask bölgesinde Semana Grande festivalinde bir protesto düzenlenmesi planlanmaktadır. Yetkililer ise protestoların önemli olmadığı ve turistlerin her zaman gelebileceklerini söylemektedirler.

İspanya’nın bazı şehirlerinde turistlere karşı istenmeyen eylemler gerçekleşmiştir. Turist otobüsüne zarar verilmiştir. Yolcu otobüslerinin tekerlekleri indirilmiştir.

Solcu bir genç hareketi olan Arrant Jovent’a göre, turizm kapitalizmin bir parçasıdır. Turizmin çevreye zarar vermesi, ev kiralalarının yükselmesi, mahallelerin yok olmasına sebep olmaktadır.

Barcelona’da haziran ayında bir anket yapılmıştır. Anket sonucunda turizmin büyük bir sorun olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuca rağmen yerel yöneticilerin bazıları turizmin olumsuz yönlerini görmezden gelerek turizmin olumlu ekonomik etkilerini görmektedirler (BBC News Türkçe, 2017).

Üçüncü örnek, İspanya’nın sahillerinde turistleri uzaklaştırmak için bazı posterler ve levhalarla turistlerin uyarılmasıdır. Denizde yüzmek yasaktır, düşen kayalar yüzünden gibi yazılar bulunmaktadır. Daha sonra Katalanca yazılarda bu levhalar ve posterlerin doğru olmadığına dair yazılar asılmıştır (Euronews, 2023).

Dördüncü örnek, Yunanistan’ın tatil adası Paros’ un Parikia plajında elli kişilik topluluğun içinden üç kişi sahillerin yerli halka ait olduğuyula ilgili açıklama yapmıştır. Protesto düzenlemişlerdir. Plajlardaki şezlong ve şemsiyeler bir ücret karşılığı insanlara

verilmektedir. Plajlar işletmeler tarafından ele geçirilmiş durumdadır. Bu yüzden insanlar havlularını bırakabilecekleri ücretsiz yerler istemektedirler.

Protestoların sayısı zamanla artmıştır. Yunanistan'ın farklı bölgelerinde ve Türkiye'de de protestolar gerçekleştirilmiştir. Protestolar medya tarafından duyurulunca Paros' taki plajda şezlonglar kaldırılmıştır.

Protestocular çok sayıda turistin sahilleri doldurmasından rahatsızlık duymaktadır. Aşırı turizm çok fazla sayıda turistin bir bölgeye ziyaret etmesi sonucu yerel halkın rahat hareket etmesini engellemesi, bölge insanların turiste kin beslemesine sebep olan durum olarak tanımlanmasıdır. Aşırı turizm çevresel ve sosyal sorunlara sebep olduğu için bu duruma bir çözüm bulunmasını istemektedirler. Protestoculara açıklama yapan Naxos Belediye Başkanı adadaki işletmelerin yasalara uygun çalıştığını fakat Maliye Bakanlığı'nın denetim yapacak kadrosunun bulunmadığını söylemektedir (BBC News Türkçe, 2023). Kamuda çalışan personel eksikliğine dikkat çekilmiştir.

Beşinci örnekte, Hırvatistan Hvar Belediye Başkanı, turistlerin uygun olmayan davranışlarda bulunduğunu söylemektedir. Genç turistlere kapılarının açık olduğu ve turistlerin nasıl davranacakları konusunda dikkat etmeleri gerektiğini ifade etmiştir (BBC News Türkçe, 2017).

Altıncı örnekte, Turizm Bakanlığı bazı bölgelerde turist yoğunluğunun çok fazla olduğunu belirtmektedir. Yoğunluğu azaltmak için Fransa'nın çok az bilinen yerlerine turistlerin yönlendirilmesi gerektiğini söylemektedir. Turistlerin yoğunluğu çevreyi, yöre sakinlerinin yaşamını ve turistlerin iyi zaman geçirmesini engellemektedir. Halk turistlerden şikâyet etmektedir. Tarihi ve kültürel yerlere ziyaretler yaz aylarıyla sınırlıdır (Euronews, 2023).

1.4.2.4. Kitle Turizminin Çevresel Olumsuz Etkileri

Kitle turizminin çevreye yönelik olumsuz etkileri aşağıda verilmiştir. Bunlar,

- Doğanın dengesi bozulmaktadır (Bahar, 2003, s. 153).

- Kıyılar yağmalanmaktadır (Özmen, 2007, s. 33).
- Arazi alanları inşaat sektörüne açılmaktadır (Bahar, 2003, s. 154)
- Orman alanları yok edilmektedir (Bahar, 2003, s. 153).
- Doğal çevre zarar görmektedir (Avcı, 2007, s. 489).
- Turistlerin konaklaması için yapılan binaların plansız bir şekilde inşa edilmesi sonucunda doğal afetlere neden olmaktadır (Bahar, 2003, s. 154).
- Maldivler adalarında 1972 yılında turist sayısı 1000 kişiyken 2000 yılında 467.200 kişiye ulaşmıştır. Nepal’de 1962 yılında turist sayısı 6179 kişiyken, 2001 yılında 298.456 kişi ziyarete gelmiştir. Turist sayısındaki artış çevresel sorunlara sebep olmuştur (Brown, Turner, Hameed, & Bateman, 2000, s. 546-555). Turizm faaliyetlerini gerçekleştirmek için çiftçilikle uğraşan insanların ihtiyacı olan suları otellerin kullanması ve bazı dağlarda kayak rampaları oluşturmak için ormanlık alanların yok edilmesi sonucu erozyon ve sele neden olmaktadır (Bahar, 2003, s. 153). Denizden daha çok yararlanmak için toprakla doldurulmaktadır. Doldurulan yerler ev, otel, dükkân gibi mekanlar inşa edilmektedir. Bunun sonucunda ekosisteme müdahale söz konusudur. Canlılar zarar görmektedir. Mersin, Manavgat gibi (Bahar, 2003, s. 153).
- Su, hava, toprak, kıyı, körfez, deniz ve gürültü kirliliğine sebep olmaktadır (Avcı, 2007, s. 488; Issı, 1998, s. 123; Bahar, 2003, s. 153-154).
- Yılın belli aylarında trafikte yoğunluk yaşanmaktadır (Issı, 1998, s. 121).
- Doğaya ve çevreye uygun olmayan binalar yapılmaktadır (Avcı, 2007, s. 489).
- Doğal hayatta yaşayan canlılara zarar vermektedir (Issı, 1998, s. 121).
- Doğal çevreye verilen zarara birkaç örnek verilmiştir. Birinci örnekte, Didier Arino, 25 yılda biyolojik çeşitliliğimizin sadece yüzde 70’inin kaldığını belirtmektedir. Turizm yaparken çevreyi korumamız gerektiğini vurgulamaktadır (Euronews, 2023). İkinci örnekte, günlük ziyarete gelen turistleri taşıyan gemiler Venedik’in temellerini aşındıran büyük dalgalara ve lagünün kırılmasına sebep olmaktadır. Doğa ve çevreye zarar vermektedir (NTV, 2023).
- Tarihi ve kültürel varlıklar olumsuz bir şekilde etkilenmektedir. Örneğin İtalya kitle turizminden olumsuz etkilenmektedir. Venedik tarihi ve kültürü zarar görmektedir. UNESCO’ nun Venedik şehrinin Tehlike Altındaki Dünya Mirasları Listesi’ne alınmasını söylemesine rağmen şehirde birçok turist

bulunmaktadır. Turistler Venedik konusunda hiçbir endişe duymamakta tatillerinin keyfini çıkarmaya çalışmaktadır (NTV, 2023).

- Kirlilik oluşturmaktadır. Örneğin yerel örgütlerin açıklamalarında Yunanistan'ın Korfu adasını turistlerin kirlettikleri ve devlet adamlarının önlem alması istenmektedir (BBC News Türkçe, 2017).

1.4.2.5. Kitle Turizminin Sebep Olduğu İdari ve Yönetimsel Sorunlar

Kitle turizmi idari ve yönetimsel sorunlara da sebep olmaktadır. Bunlar sırayla şu şekilde sıralanabilir: Kentte turizm sezonunun açılmasıyla çalışmak için göç edenler ve turistlerin ziyarete gelmesi sonucu oluşan baskı sebebiyle yerel yönetimlerin halka sunduğu hizmetler yetersiz kalmaktadır (Bozyer, 2008, s. 106). Antalya ilinin nüfusu 2 milyon 696 bin 249'dur (TÜİK, 2024, 6 Şubat). 2023 yılının Ocak-Haziran aylarında Antalya'ya gelen turist sayısı 5 milyon 71 bin 305 kişi ziyaret etmiştir (T.C. Antalya Valiliği, 2024). Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin personeli, şehirin nüfusuna hizmet edecek şekilde istihdam edilmiştir. Antalya'ya gelen turistlerden dolayı yerel yönetimlerin kamu hizmetlerini halka ve turistlere götürmesi zorlaşmaktadır. Kamu hizmetleri alt yapı ve üst yapı olarak ikiye ayrılmaktadır. Altyapı unsurları, “su, kanalizasyon sistemleri, enerji kaynakları, sağlık hizmetleri, çöp ve drenaj sistemleri, haberleşme ağı, metro, tünel ve güvenlik sistemlerinden” oluşmaktadır. Üstyapı, “konaklama ve yeme içme işletmeleri, alışveriş merkezleri ve sağlık üniteleri gibi” öğelerden meydana gelmektedir (İçellioğlu, 2014. s. 43).

1.4.3. Kitle Turizmin Olumsuz Etkilerine Karşı Alınan Önlemler

Dünyadaki kitle turizminin olumsuz etkileriyle mücadelede uygulanan yöntemlerden bahsedilmiştir. Bu mücadele yöntemleriyle ilgili kararlar ya ülkelerin gündeminde ya da resmileşmiştir. Mücadele yöntemlerinden birincisi yasalar, cezalar ve düzenleme, ikincisi

yasaklar, denetimler ve ücretler, üçüncüsü vergi ödemesi, dördüncüsü sınırlandırma ve azaltmadır.

1.4.3.1. Yasalar, Cezalar ve Düzenlemeler

Kitle turizminde olumsuz etkileriyle mücadelede uygulanan yöntemlerden ilki yasalar, cezalar ve düzenlemelerdir. Yasalar, cezalar ve düzenlemelere yönelik dünyada birçok örnek bulunmaktadır. Bu örneklerden birincisi, İtalya şehirlerinden Milano, Roma, Venedik'te bazı yasalar ve cezalar gündemdedir. Venedik'te turist sayısının belli bir sayıda tutulması planlanmaktadır. Başkentte içki tüketilmesi ve Milano'da selfie çubukları yasaklanmıştır. Mayoyla gezen, köprüler üzerinde duran ve köprüleri kirleten turistlere para cezası verilmesi kararı alınmıştır (BBC News, 2017).

İkinci örnek, Roma'da turistlerin abur cubur yemesinden, üstsüz güneşlenmesine kadar birçok konuda düzenleme yapılmıştır (Anadolu Ajansı, 2019).

Üçüncü örnek, İtalya'nın Portofino kasabasının sakinleri birçok turistin kasabaya gelip yollarda selfie pozu vermelerinden rahatsız olmuştur. Yolları kapatan turistlere para cezası getirilmiştir. Portofino Belediye Başkanı günün belli saatlerinde turistlerin yolları kapatmaması için bekleme yasağı getirmiştir (Euronews, 2023).

Dördüncü örnek, Hollanda'nın Amsterdam şehri seks turizmiyle anılmaktadır. Amsterdam Belediyesi'nin yaptığı değişikliklerle şehir seks turizmiyle anılmak yerine şehir sakinlerinin yaşayabileceği bir yer haline getirilmektedir. Red Light District bölgesinde uyuşturucu satan dükkanlar ve genelevlerin bulunduğu bölgelerde barlar, restoranlar, mağazalar, kahve dükkanları yer almaktadır (Milliyet, 2017).

Beşinci örnek, Avusturya'nın Hallstatt kasabasında bulunan bir manzara ile ilgilidir. İnsanlar bu manzarayı içine alan selfie çekmektedir. Kasabada yaşayan insanlar bu durumdan rahatsız olmaktadır. Turistlerin fotoğraf çekmemesi için yörenin sakinleri çit örmüştür (Euronews, 2023).

1.4.3.2. Yasaklar, Denetimler ve Ücretler

Kitle turizminde olumsuz etkileriyle mücadelede uygulanan yöntemlerden ikincisi yasaklar, denetimler ve ücretlere yönelik dünyada birçok örnek bulunmaktadır. Bu örneklerden birincisi, İtalya'nın şehir ve bölgelerine çok sayıda turist gelmesi İtalya'yı zor duruma düşürmektedir. İtalya kitle turizminin olumsuz etkilerine karşı mücadele etmektedir. Turist sayısını kontrol etmek için yasaklar, denetimler ve ücretleri içeren önlemler getirmiştir. Örneğin turistler her istedikleri yere oturup uzanamamakta, plajlara giriş sayısı düşürülmekte ve giriş paralı, küçük yerleşim yerlerinde turist arabası yasak ve turistler kılık kıyafetine dikkat etmelidir (HABERLER.COM, 2023).

İkinci örnek, Venedik yetkilileri turist gruplarının 25'i geçmemesi gerektiğini ve hoparlör kullanımına yasak getirilmesi için haziran ayında bu yasakların yürürlüğe gireceğini belirtmişlerdir (Hürriyet, 2023)

Üçüncü örnek, Barcelona'da kamuoyu yoklamasında birinci sorunun işsizlik, ikinci sorunun turizm olduğu ortaya çıkmıştır. Kentte, eylem düzenleyen grupların güçlenmesi ve kitle turizminin bölgede yaşayan insanların hayatlarını zorlamasına bağlanmaktadır. Turistlerin ağaçlara tırmanması ve alkolü çok tüketip kavga çıkarması, turistler plajların duşlarında sabun kullanması gibi durumlarda yasaklar ve para cezaları getirilmiştir. İspanya Başbakanı ve İspanya Turizm Bakanı düzenlenen protestolara olumsuz tavır takınmış ve turistlerin İspanya'ya gelmesini savunmuştur (BBC News Türkçe, 2017).

1.4.3.3. Vergi Ödemesi

Kitle turizminde olumsuz etkileriyle mücadelede uygulanan yöntemlerden üçüncüsü vergi ödemesidir. Vergi ödemesine yönelik örnek, Venedik’e günlük ziyarete gelen turistler için vergi ödemesi kararı alınmıştır (Anadolu Ajansı, 2019).

1.4.3.4. Sınırlandırma ve Azaltma

Kitle turizminde olumsuz etkileriyle mücadelede uygulanan yöntemlerden dördüncüsü sınırlandırma ve azaltmadır. Sınırlandırma ve azaltmaya yönelik dünyada birçok örnek bulunmaktadır. Bu örneklerden birincisi, Venedik’te turist yoğunluğunu azaltmak ve turizmin olumsuz etkisini önlemek amacıyla 14 yaşından büyük kişilerin 5 euro ödemesi planlanmaktadır. Uygulama yürürlüğe girmemiştir (Manşet, 2023).

İkinci örnek, İtalya’nın Sardinya Adası’nda bulunan plajlarda insan ve zaman sınırlaması ve Pelosa Plajı’nda havlu yasağı getirilmiştir. Güneşlenenler için mat getirmesi zorunlu tutulmuştur (Euronews, 2023).

Üçüncü örnek, turist sayısını azaltmak isteyen Amsterdam’da büyük yolcu gemileri yasaklamıştır. Hollanda’nın Amsterdam şehrinde çevre kirliliğinin önlenmesi ve turist sayısını azaltılması için böyle bir karar verilmiştir. Siyasetçiler büyük gemilerin kent sürdürülebilirliği açısından uygun olmadığını söylemektedirler (BBC News Türkçe, 2023).

Dördüncü örnek, Belediye Başkanı’nın açıklamasında turist sayısının azaltılmasını, günlük ziyarete gelen turistler yaşamı zorlaştırdığını ve yolcu gemilerinin sayısının sınırlandırılması gerektiğini söylemektedir (Anadolu Ajansı, 2019).

Beşinci örnek, Amsterdam Belediyesi bir kampanya başlatmıştır. Kampanyanın amacı turistlerin uyuşturucu, seks ve alkol için gelmelerini engellemektir. Kampanyanın etkili olması için caydırıcı reklamlar yayınlanacaktır. Amsterdam’ın Red Lights bölgesi

genel evleriyle meşhurdur. Burada yaşayan insanlar sarhoş turistlerin Red Lights bölgesine geldiğini söylemektedir.

Belediye Başkanı Yardımcısı Mbarki, şehir merkezinde bulunan caddelerde esrar kullanımına yönelik yasak getirileceğini ve genel evlerin şehir dışına taşınacağını belirtmektedir. Yetkililer şehrin kötü imajını silmek ve turizmde tarihi binaların ve şehirdeki kanalların ön plana çıkmasını istemektedir (Euronews, 2022).

Altıncı örnek, Hollanda seks, uyuşturucu ve alkol için gelen turistlerin sayısını sınırlandırmak için hazırlık yapmaktadır. Uzak dur ismi verilen planda bekarlığa veda partileri, bar gezileri ve kanal turlarının sınırlandırılması konusunda bilgi vermektedir. Amsterdam Belediyesi, turist yoğunluğundan dolayı Amsterdam'ı korumak amacıyla yeni önlemler alınmasını kararlaştırmıştır.

Belediye Başkan Yardımcısı Mbarki turizmi sınırlama planı hazırlamıştır. Kente seks, esrar ve alkol için gelen turistlerin gelmesini engelleyen kampanya uygulamaya geçirilecektir. Planda aşağıdaki maddelere yer verilmektedir.

- a) Alkol yasağının olduğu bölgede esrar kullanımı da yasaklanacaktır.
- b) Bekarlığa veda partilerin sınırlama getirilecektir.
- c) Kanallarda tur yapmak için gelen teknelerin sayısı azaltılacaktır
- d) Genelevlerin bulunduğu bölgede kafe ve restoranlar erken saatte kapanacaktır. Genelevler saat üçe kadar açık kalacaktır.

Amsterdam Belediyesi, şehrin seks ve esrarla anılması yerine şehirde konferans ve kültürün ön plana çıkmasını istemektedir (BBC News Türkçe, 2022).

Yedinci örnekte sahildeki insanları rahatsız eden ve yüksek ses çıkaran hoparlörler yasaklanmıştır. Portekiz Ulusal Denizcilik Kurumu plajlarda sadece belli yerlerde top oyunlarının oynanmasını, belirlenen yerlerde kamp yapılması ve ateş yakılmasına izin vermektedir (Euronews, 2023).

1.5. TÜRKİYE’ DE KİTLE TURİZMİ

Türkiye’de kitle turizminin gelişimi 20. yüzyılda gerçekleşmiştir. Bu turizm 1960 ve 2023 yıllarını kapsamaktadır. Türkiye’de kitle turizmi sahil ve iç bölgelerde düzenlenmektedir.

Devlet Planlama Teşkilatı’nın kitle turizminin geliştirilmesine ilişkin uygulamaları dikkat çekmektedir. 1963-2023 yılları arasında 11 tane kalkınma planı yayınlanmıştır (Emir & İtir Can, 2021, s. 128).

1963-1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda turizmin geliştirilmesi için plan ve projelerin oluşturulması hedeflenmiştir (Başkanlığı, 1963).

1968-1972 yıllarını kapsayan İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda kitle turizminin geliştirilmesi için neler yapılabileceği ve nerelerde eksiklikler olduğu konuları ele alınmaktadır. Ekonomi, tarihi yapıların korunması, eğitim, yatırımlar, konaklama kapasitelerinin artırılması, özel sektörün desteklenmesi ve kamu yatırımlarda öncülük etmesi konularına değinilmiştir (Başkanlığı, 1968).

1973-1977 yıllarını kapsayan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda konaklama kapasitelerinin artırılması, altyapı ve üstyapı yatırımlarının yapılması, havayolu yapımına ve kara yollarının iyileştirilmesi, personel yetiştirilmesi ve iç turizmin teşvik edilmesi öne plana çıkmaktadır (Başkanlığı, 1973).

1979-1983 yıllarını kapsayan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda altyapı ve üstyapının geliştirilmesi, yatırımlarda kamu kesiminin etkinliğinin artırılması, yabancı turizm yatırımcılarının desteklenmesi, yabancı uyruklu personel çalıştırılması, devlete ait kamp ve dinlenme tesislerinin turizme açılması, turizmin belli aylarda yoğunlaşmasının önlenmesi ilke ve politikalar olarak açıklanmaktadır (Başkanlığı, 1979). 1982 yılında yürürlüğe giren Turizm Teşvik Kanunu’nun da etkisiyle büyük ölçekli konaklama tesisleri yatırımlarıyla kitle turizmi daha da gelişmiştir (Doğan, Üngüren, & Yelgen, 2010, s. 80).

Kitle turizmi, Türkiye’nin 1960-1990 yılları arasındaki turizm politikalarında önemli bir yere sahiptir. 1990-2020 yıllarında alternatif turizm türleri önem kazanmaktadır.

Kuşadası’nda tarihi bir dokuya ait bir bina kitle turizminin olumsuz etkisiyle zarar görmüştür (Bilekli & Çıkıkçı, 2021, s. 127). Antalya’da Olympos Beydağları Milli Parkı ve çevresindeki doğal alanlar turizm için kullanıldığından dolayı ekolojik denge bozulmuş, yerel halkın kullandığı araziler turizme tahsis edilmiş, ormanlık alanlar tahrip edilmiştir (Selçuk, Karakaş, & Çetin, 2020, s. 88). İzmir Foça’da aşırı turizmin etkisiyle taşıma kapasitesinin aşıldığı, yerel halkın yaşadığı yerde azınlıkta kaldığı ve kamuya ait alanları kullanamadığı, kamu hizmetlerinin aksadığı ve yetersiz kaldığı, yoğunluktan trafik ve otopark sorununun yaşandığıdır (Yıldız, 2022, s. 311). Manavgat kitle turizminin sosyo-kültürel etkileri görülmektedir. Turistler kitleler halinde Manavgat’ı ziyaret etmesi sonucu turistik işletmelerin sayısında artış olmuştur. Yabancı yatırımcılar bölgenin önemli bir bölümünü ellerinde tuttukları için yerel halk azınlıkta kalmıştır. Taşıma kapasitesi aşılmıştır. Manavgat’ta çevresel, sosyal, ekonomik ve kültürel etkiler görülmektedir. Bu yüzden turist sayısı azalmıştır. Gelenek ve göreneklerin önemini kaybettiği, turistlerin yaşayış şekline özenen gençlerin olduğu, kadınların çalışma hayatına girmesiyle değiştiği sonucuna ulaşılmıştır (Ersoy, 2017, s. 111-112-113). Çeşme’de yerel halk plajları kullanamamaktadır (Bilgiçli & Yıldırğan, 2022, s. 582).

1.6. KİTLE TURİZMİNİN KAPADOKYA’YA ETKİSİ

Türkiye'nin doğal güzellikleri, tarihi ve kültürel zenginliğiyle önde gelen alanlarından biri olan Kapadokya Bölgesi aynı zamanda turizm açısından da önemli alanlardandır. Kapadokya Bölgesi; “...İç Anadolu Bölgesi’nin ortasında, volkanik faaliyetler sonucu meydana gelmiş tüflü jeolojik katman(lar), yer üstünde aşınım(lar)la ortaya çıkan oluşumlar ve bu jeolojik katmanın ve oluşumların altına, içine ve üzerine kurulmuş yerleşimler ve yapılar olarak” açıklanmaktadır (Solmaz Şakar, 2022, s. 13). “Alan doğal oluşum evreleri geçirdiğinden, aşınım ve dolayısıyla oluşum süreci hala devam etmektedir” (Andolfato & Zucchi, 1971, s. 59). Bu bölgenin yayılım alanı geniştir ve Kapadokya sınırlarını tam olarak belirlemek zordur (Solmaz Şakar, 2022, s. 13).

Kapadokya bölgesi hem ulusal hem de uluslararası anlamda korunması gereken doğanın muhteşem güzelliği, tarihi ve kültürel zenginlikleri sebebiyle önemli bir konumda yer almaktadır (Solmaz Şakar, 2022, s. 14). Bölgenin korunmasında “Kentsel Sit, Doğal Sit, Arkeolojik Sit, Dünya Miras Alanı (DMA), Milli Park (MP) gibi koruma alanları ve statüleri ile çok katmanlı bir koruma yapısı” sunmaktadır (Solmaz Şakar, 2022, s. 14).

Kapadokya’nın önde gelen 4 özelliği aşağıda verilmiştir.

- Kapadokya bölgesi, jeolojik yapısı ve gösterdiği yöresel mimari özellikler bulunmaktadır (Bilgili, 2018, s. 61).
- Peri bacalarının şekillenmesi iki şekilde gerçekleşmiştir. Birinci insan eliyle, ikincisi iklim olayları sebebiyledir (Bilgili, 2018, s. 59).
- Bölgenin kaya oyma yapıları Nevşehir, Niğde, Kayseri, Aksaray, Kırşehir illerinin karakteristik özelliğini yansıtmaktadır (Bilgili, 2018, s. 61).
- Kapadokya’nın Milli Park statüsünde olması ve UNESCO Dünya Miras Listesi’nde yer alması eşsiz bir bölge olmasından dolayı ulusal ve uluslararası belgeleridir (Kazancı & Suludere, 2020, s. 374).

Kapadokya’da somut olmayan kültürel mirasa örnekler verilmiştir. Bu örnekler aşağıda ele alınmıştır.

- Kayaya oyulmuş yapılarda restoran sahipleri turistler için Türk Geceleri düzenlemektedir. Türk Gecelerinde farklı bölgelere ait Türk Halk Dansları, zenne, oryantal, mısır semahı gibi dans gösterileri sahnelenmektedir (Samur, Göç, & Topal, 2024, s. 15).
- Kapadokya’da farklı milletlerin yaşaması sonucunda yöresel yemekler ve mutfak kültürü oluşmuştur (Yönet Eren, 2023, s. 151). “Ağpakla, Dolaz, Testi Kebabı, Pekmezli Ayva Dolması, Nevşehir Tava, Gendirme, Düğü(Pıtpıt) Çorbası, Şaraplar, Aside, Bulamaç, Dıvıl, Bitirgen Kayısı Yahnisi, Köftür, Dolma Mantı ve Kabak Tatlısı gibi özgün lezzetler bulunmaktadır” (Yönet Eren, 2023, s. 160).
- Nevşehir’de beş tane özel müze bulunmaktadır. Özel müzeler, “Kapadokya Sanat ve Tarih Müzesi, Kapadokya Kültür Müzesi, Kapadokya Yaşayan Miras Müzesi, Güray Müze ve Kahve Müzesi’dir” (Tüysüz, 2023, s. 274). Müzelerin içerikleri

“kuruldukları kurum ve kurumun eğilimine ya da koleksiyonun türüne bağlı olarak etnoğrafya, halk bilimi, arkeolojik sanat ve gastronomi müzesi olmak üzere farklı gruplara ayrıldığı” görülmektedir (Tüysüz, 2023, s. 274). Bu müzelerin korunmasındaki amaçlar, kültürel değerleri korumak, tanıtmak ve hafızada canlı tutmaktır (Tüysüz, 2023, s. 274).

- Kayseri’nin Pınarbaşı, Tomarza, Sarız ilçelerinde yaşayan Avşar toplumu, ağıt yakma geleneğini sürdürmektedir (Karataş, 2023, s. 26). Kadın ağıtçıları, ölen insanların arkasından ağıtlar yakmakta, yaşadıkları acıyı ağıtlar vasıtasıyla müzikal bir biçimde ifade etmektedir (Karataş, 2023, s. 26).
- Aksaray’ın Taşpınar Belediyesi’nin halı dokuma evinde el dokuma halıları kadınlar tarafından dokunmaktadır. Halı dokumacılığı Selçuklulardan günümüze kadar devam etmektedir (Ceylan, Emiroğlu Aydın, & Bulut, 2022, s. 229).
- Aksaray türkülerinin çeşitli motif ve unsurlar açısından incelenmesi üzerine yapılan bir araştırmada, türkülerin büyük çoğunluğu hikayesizdir (Kılıç Tapu, & Şahin, 2020, s. 1491). Türkülerde geçen kadın kıyafeti fistan-entari, erkeklerin kullandığı aksesuar olarak püskül ve peştamal görülmektedir (Kılıç Tapu, & Şahin, 2020, s. 1491). Renklerden mor; bitkilerden kiraz ve elma; hayvanlardan kuş, horoz, keklik; mekan isimlerinden ev, hane, dambaşı; coğrafi öğelerden Dünya ve Yayla ön plana çıkmaktadır (Kılıç Tapu, & Şahin, 2020, s. 1491).
- Kırşehir Halk Eğitim Merkezinde el sanatları üzerine kurslar açılmaktadır (Cansız, & Kılıçarslan, 2021, s. 142). Bu kurslar Örgü, Keçe, Takı, Çini, Seramik, Ahşap, Mozaik (taş), Hat, Tezhip, Ebru, Deri gibi alanlarda eğitim verilmiştir. Bu kurslarla eğitim gören kişiler, sertifika alarak iş yeri açmaları, yaptıkları ürünleri satarak hem para kazanmaları hem de yöresel kültürün devamlılığı sağlamaları açısından önem taşımaktadır (Cansız, & Kılıçarslan, 2021, s. 145).

Kapadokya’da bulunan tarihi yapılar ve doğal güzellikler Nevşehir, Kayseri, Niğde, Aksaray, Kırşehir illeri çerçevesinde ele alınarak aşağıda verilmiştir.

Nevşehir’in Tarihi Yapıları ve Doğal Güzellikleri: Nevşehir’in çeşmeleri Hacı Osman Ağa, Alay Bey, Harman, Zöhtü, Cici Baba, Kütüklü, Andız, Yukarı, Mehmet Ağa, Tahta Camii, Şekerci, Kurtlu, Camii Kebir, Mustafapaşa, Yukarı Mahalle, Meydan; camileri Taşkınpaşa, Damat İbrahim Paşa, Aşçıbaşı, Ulu, Karavezir; kiliseleri Tokalı, Elmalı,

Karanlık, Meryem Ana, Elmalı, Haçlı, Yusuf Koç, Azize Barbara Şapeli, Vaftizci Yahya, El Nazar, St. Jean, Aynalı, Pancarlık, Konstantin - Eleni, Çavuşin, Üzümlü, Aziz Gregorios, Azis Basileios, Paraskevi, Panteleimon, Eustathios, Poterida, Aziz Haralambas, Konstantin, Helena; müzeleri Hacı Bektaş Veli; yeraltı şehirleri Kaymaklı, Mazı, Derinkuyu, Özkonak, Tatların'dır (Türkiye Kültür Portalı, 2013; Türkiye Kültür Portalı, 2013 Nevşehir İlinde Kiliseler; 2024; Sevim & Köşklü, 2022; mustafapasakapadokya.org, 2024; mustafapasakapadokya.org, 2024).

Nevşehir müzeleri Nevşehir Atatürk Evi, Arkeoloji ve Etnoğrafya, Ürgüp, Kapadokya Sanat ve Tarih, Kapadokya Kültür, Güray, Kapadokya Yaşayan Miras, Kahve'dir (T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü, 2024; Tüysüz, 2023, s. 268). Nevşehir'in türbeleri Bektaş Efendi, Altı Kapılı, Balım Sultan, Hacı Bektaş Veli, Hasan Emmi, Taşkınpaşa Hızırbey, Şeyh Ahmedî Gülşehri, Hasan Dede'dir (Türkiye Kültür Portalı, 2013; Türkiye Kültür Portalı, 2013; Türkiye Kültür Portalı, 2013; Türkiye Kültür Portalı, 2013; Türkiye Kültür Portalı, 2013; T.C. Hacıbektaş Kaymakamlığı, 2019; T.C. Acıgöl Kaymakamlığı, 2019).

Nevşehir'in kaleleri Nevşehir, Uçhisar, Ortahisar, Roma; tarihi konakları Pingopulos, Mehmet İnce, Şenol, Özbay, Erbil, Temur, Temel Öztürk, Serafim, Beyaz, Zekir Yaman, Cankurt, Savaş, Kapadokya Sanat ve Tarih Müzesi, Kapadokya Üniversitesi Enstitüsü, Sar, Hurşit Başoğlu, Eski Otel Natura, Gül, Ali Elma, Le Lotus Art Gallery, Orhan, Veli Yeşil, Marika, Şentürk, Kapadokya Üniversitesi Cankut Bagana Binası, Kapadokya Üniversitesi Mustafapaşa Köy ve Konak Odası, Kapadokya Üniversitesi Cansever, Sultanidis, Topakoğlu, Cafe On; köprüleri Maraşoğlu, Yavuz Sultan Selim; medreseleri Damat İbrahim Paşa, Taşkınpaşa, Mehmet Şakir Paşa'dır (Türkiye Kültür Portalı, 2013; Türkiye Kültür Portalı, 2013; Türkiye Kültür Portalı, 2013; Türkiye Kültür Portalı, 2013; Türkiye Kültür Portalı, 2013; mustafapaşakapadokya.org, 2024; mustafapaşakapadokya.org, 2024; mustafapaşakapadokya.org, 2024).

Kayseri'nin Tarihi Yapıları ve Doğal Güzellikleri: Kayseri'nin müzeleri, Arkeoloji, Etnoğrafya, Ahi Evran Esnaf ve Sanatkârlar, Selçuklu Uygarlığı, Kent ve Mimar Sinan, Millî Mücadele'dir (Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024). Kayseri'nin arkeolojik kazı alanı Kültepe'dir (T.C. Kayseri Valiliği, 2024).

Kayseri'nin camileri Lale, Kurşunlu, Yanıkoğlu, Cıncıklı, Şeyh, İsa Kümbet, Battal Gazi, Emir Sultan, Bürüngüz, Hasinli, Kümbet, Ali Hoca, Hatiroğlu, Cürçürler, Çifteönü, Çandır, Hacı Veled; medreseleri Hatuniye, Sahabiye, Seraceddin; kiliseleri Karabaş, Saklı, Tokalı, Kubbeli, Yılanlı, Tahtalı; çeşmeleri Lala Paşa, Hacı Veled, Hasinli, Hasbekkikçi, Hasbek Kümbet, Güllük, Gavremoğlu, Göllü, Şeyh İbrahim Tennuri, Çifteönü, Sahabiye, Deliklitaş, Kadı, Seyid Gazi Mahallesi, Matara, Mollaoğlu, Müftü, Yazı Cami, Gömleksiz, Güdüllü, Kara İmam, Pamukhane, Hacı Kasım, Hacı Mehmet, Çukurlu; türbeleri ve kümbetleri Alaca, Avgunu, Beş Parmak, Bağbük Bey, Dört Ayak, Emir Ali, Gevher Nesibe, Emir Şahap , Han, Hasbek Kadı, Mehmet Zengi, Sırçalı, Suya Kanmış Hatun, Şeyh Seyfullah, Lala Muhlisiddin, Zeynel Abidin; tarihi konakları Yaman Dede Kültür ve Sanat, Ali Saip Paşa , Feyzioğlu, Amerikan Hastanesi, Cemil Baba, Okutan, Atatürk Köşkü; köprüleri Tekgöz, Çokgöz, Şahrüh; medreseleri Köşk, Seraceddin Küçük Hunat, Gevher Nesibe, Hatuniye, Sahabiye, Avgunlu; kaleleri Kayseri, Zamantı, Develi, Bostanlı, Kavak, Aşırılık, Akkışla, Zengiba, Zırha; han ve kervansarayları Sultanhanı, Karata, Kara Mustafa Paşa, Vezir, Bedesten, Kapalı Çarşı'dır (T.C. Kayseri Valiliği, 2024; T.C. Kayseri Valiliği, 2024; C. Kayseri Valiliği, 2024; T.C. Kayseri Valiliği, 2024; Talas Belediyesi, 2024; Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2024; Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Aksaray'ın Tarihi Yapıları ve Doğal Güzellikleri: Aksaray'ın ören yerleri Aşıklı Höyük, Acemhöyük, Antik Nora Şehri, Musular; müzesi Aksaray; kiliseleri Ağaçalı, Ala, Direkli, Bahattin Samanlı, Eğritaş, Karagedik, Pürenliseki, Saint Georges, Selime Katedrali, Sümbüllü, Yılanlı, Kokar, Kale Manastırı; han ve kervansarayları Sultanhanı, Alayhan, Ağzıkarahan, Ak, Öresin, Kılıçarslan; türbeleri Somuncu Baba, 2. Kılıçarslan, Tapduk Emre, Yunus Emre; camileri Ulu, Nakkaşlı; arkeolojik kazı alanları Acemhöyük, Aşıklı Höyük, Güvercinkayası; kalesi Aksaray, köprüleri Kalanlar, Başköprü, Nakkaş, Debbağlar, Karasu, Yaprakhisar'dır (Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Aksaray Yatırım Destek Ofisi, 2024; Gürel Ağır, 2021).

Niğde'nin Tarihi Yapıları ve Doğal Güzellikleri: Niğde'nin camileri Alaeddin, Sungurbey, Hanım, Murat Paşa, Dışarı, Kığılı, Dört Ayak, Rahmaniye, Gazi Osman Paş, Kesikbaş; kiliseleri Aktaş Cami, Andaval, Ermeni, Rum, Fertek Cami, Hançerli,

Hasaköy, Kumluca Cami, Kurdunus, Küçükköy, Narlı Göl Şapeli, Ovacık Cami, Aşağı Kayabaşı-Begüm Cami, Yeşil Burç Cami, Dikilitaş, Ballı; çeşmeleri Hatiroğlu, Sır Ali, Paşa, Cullaz, Dört Ayak, Nalbantlar, Mühürdar, Şah Mescidi, Kandak, Harap, Çerçici; arkeolojik alanları Kaletepe, Köşk Höyük, Göltepe - Kestel Ören Yeri, Porsuk Höyük, Göllüdağ Ören Yeri, Andabalıs, Eski Andaval, Tyana Ören Yeri, Kınık Höyük, Tepecik Höyük; müzeleri Niğde, Gümüşler Manastırı Kilisesi; türbeleri Hüdavent Hatun, Gündoğdu, Sarı Saltuk, Esen Bey, Ahmet Kuddusi Türbesi, Şah Süleyman Türbesi, Kesik Baş Türbesi, Kemal-i Ümmi, Gülbaba, Dörtayak, Şeyh Bahaddini (Bahaeddin) Hz.; kalesi Niğde; kervansarayları Saruhan, Paşa'dır (Çetinkaya Karafakı, 2023; Niğde İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Niğde İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Niğde İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Niğde İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Niğde Yatırım Destek Ofisi, 2024; Türkiye Kültür Portalı, 2013; Türkiye Kültür Portalı, 2016).

Kırşehir'in Tarihi Yapıları ve Doğal Güzellikleri: Kırşehir'in camileri Alaaddin, Lala, Kapucu, Çarşı; türbeleri ve kümbetleri Cacabey, Ahievran, Melikgazi, Fatma Hatun, Aşıkpaşa, Kalender Baba, Süleyman Türkmani, Muhterem Hatun, Yunus Emre, Aflak Baba; tarihi evleri Hacıbey, Ağaların, Bekir Efendi, Sülükçülerin; kiliseleri Üçayak, Hacıfakılı, Aksaklı, Altınyazı, Manastır ve Keşiş Sarayı; kervansarayı Kesikköprü; köprüsü Kesikköprü; kaleleri Kırşehir, Cemele, Ömerhacılı, Keçi, Kuş; höyükleri Çağırkan Kale, Merkez Kale, Hashöyük, Yağ Çeşme, Gölhisar, Sevdğin, Öksüz kale, Çiftçi, İkiz, Malören, Seyfe, Tuzla, Alhöyük, Boz, Garipler, Külhöyük, Heyik, Kızılgöbek, Kızlar, Şeyh Hazma, Kösele, Küçü, Sarı, Ömerhacılı, Savcılı Dokuz; yeraltı şehirleri Mucur, Dulkadirli İnli Murat, Kepez, Uyluk ve Kabadurak Şehir Kalıntıları, Aşılık Mağarası'dır (T.C. Kırşehir Valiliği, 2024).

Kitle turizminin Kapadokya'ya olumsuz etkileri aşağıda açıklanmıştır.

- 1) Duvar resimlerinin tahribatıyla ilgili bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışmada, Japon bilim insanı Üzümlü Kilise'nin içine ve dışına cihazlar yerleştirdiklerini ve bir yıl boyunca kayadaki değişimleri analiz ettiklerini söylemiştir. 2 kayaç tespit edilmiş ve bir yıl gözlemlenmiştir. Bu araştırmada insan kaynaklı tahribatın çok yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İtalyan bilim insanı bu konferansın her zaman gerçekleştirilmesini, Kapadokya bölgesindeki duvar resimlerinin korunması için çalışmalar yapılmasını, bölgenin zarar görmemesi için Kapadokya'da yaşayan

insanlara ve ziyarete gelen turistlere bilgi verilmesi ve yapılan çalışmaların anlatılması gerektiğini vurgulamıştır (Kanal 7, 2023).

- 2) Öğretim Üyesi Dr. Warren Eastwood Türkiye'deki üniversiteler ile Kapadokya bölgesi üzerine araştırmalar yapmıştır. Dr. Warren Kapadokya'nın geçmişteki ortam konularını incelemektedir. 14-15 bin yıl önceki coğrafi değişikliklerin neler olduğunu ortaya koymayı hedeflenmektedir. Dr. Warren'in Kapadokya'daki kayalıkları ve peri bacalarını olumsuz etkileyen faktörleri de araştırdığını vurgulamıştır. Etkileyen unsurların erozyon, insan etkisi olduğunu ve turistlerin gezileri sonucunda kayaların aşınmaya devam ettiğini söylemektedir (TRT HABER, 2023).
- 3) Kapadokya vadilerinde motorlu araçları kullanan turistlere çevreciler tepki göstermiştir. Motorlu araçlar bölgeye zarar vermektedir (CNN TÜRK, 2010). Motorlu araçlarla yapılan turistik gezilerde atv, jeep safari ve off road turları önemli bir konumdadır.
- 4) Kapadokya vadilerinde çöpler her yeri işgal etmektedir. Yerli turistlerin yerlere çöp atması yabancı turistlerin dikkatini çekmektedir (Ürgüp Haber Ajansı, 2024).
- 5) Aşırı turizmin Kapadokya'ya verdiği zararlar üzerine bir makale çalışması yapılmıştır. Bu çalışmada katılımcıların görüşlerine yer verilmiştir. Ulaşılan sonuçlar,
 - a) Turizmin belli aylarda yoğunlaşması sonucu mevsimsel dalgalanma yaşanmaktadır (Eren & Bozkurt, 2020, s. 3097). Turizm tüm yıla yayılmadığı için işletmeler para yönünden zorlanmaktadır. Para sıkıntısı olduğu içinde personeller işten çıkarılmaktadır. İşletmeler çıkarılan personel yerine daha sonra kalifiyeli eleman bulmakta zorlanmaktadır (Eren & Bozkurt, 2020, s. 3098).
 - b) Ziyaretçi yoğunluğu sebebiyle taşıma kapasitesi aşılmaktadır. Kapadokya'nın tekrar kendini yenileme gibi bir durumu olmadığı için bölge zarar görmektedir (Eren & Bozkurt, 2020, s. 3098).
 - c) Türkiye olarak aşırı turizmi fırsata dönüştürmek için bir plan veya bir proje yapıldığında turist yoğunluğunun azaltılmasında ve turizmi diğer illere yayarak turizm gelirlerinin eşit dağılmasını sağlamak mümkündür (Eren, & Bozkurt, 2020, s. 3098).

d) Kapadokya’da alt ve üst yapı yetersizdir. Bölgenin coğrafi özellikleri ve kaya oluşumları sebebiyle çok bir şey yapılamamaktadır (Eren & Bozkurt, 2020, s. 3098).

e) Paşabağları’nı geçtiğiniz yerde bir peribacası zarar görmüştür. Bu yapı restorasyon edilmesi gerekirken Anıtlar Kurulu ve Kurumu o yapının etrafına çit çekip oraya kimsenin gelmemesi durumunu korumak olduğunu düşünmektedir (Eren, & Bozkurt, 2020, s. 3099).

Alınabilecek önlemler,

a) Göreme Açık Hava Müzesi, Zelve, Paşabağları bu tür yerlere girişler herkese açık olduğu için tahribat artmaktadır (Eren & Bozkurt, 2020, s. 3099).

b) Atv, safari gibi motorlu araçlar kalkmalıdır. Çünkü peribacalarına, yollara ve tarım arazilerine zarar vermektedir (Eren & Bozkurt, 2020, s. 3099).

c) Nevşehir’de Kaymaklı ve Derinkuyu yer altı şehirlerine çok turist ziyaret etmektedir. Bu turist yoğunluğu diğer yer altı şehirlerine kaydırılmalıdır (Eren & Bozkurt, 2020, s. 3100).

d) Göreme Açık Hava Müzesi, Derinkuyu ve Kaymaklı Yer Altı Şehirleri’ne çok turistin gelmesi sonucu insanlar girmek ve çıkmakta zorlanmaktadır. Birde fotoğraf çekirmek isteyen turistler olunca bu yoğunluk çekilmez bir hal almaktadır. Fotoğraf çekimi yasaklanmalıdır (Eren & Bozkurt, 2020, s. 3100).

e) Turistlerin yoğun olduğu aylarda Avonos’un sallanan köprüsü taşıma kapasitesini aşmaktadır. Göreme’de otopark sorunu yaşanmaktadır. Herhangi bir önlem alınmamaktadır. Hem emniyet hem belediye yetersiz kalmaktadır (Eren & Bozkurt, 2020, s. 3100).

6) Ramazan Bayramı sebebiyle aşırı turist yoğunluğundan dolayı Nevşehir’de trafik sorunu yaşanmıştır. 5 kilometre araba kuyruğu oluşmuştur. Belediyenin yerine getirmesi gereken hizmet hem yerel halka hem de turistlere gitmemiştir (FİB HABER, 2024).

7) 29 Eylül - 1 Ekim 2024 tarihlerinde Kapadokya’da bir etkinlik, off-road turları gerçekleştirilecektir. Off- road bir motorlu araç olup taşlı, topraklı yollarda sürmek için üretilen bir araçtır. Bu aracın Kapadokya bölgesinde kullanılması sonucu, zemini aşındırdığı için oluşan toz havayı kirletmekte; bağ, bahçe ve bitki

örtüsünü toz ile katman oluşmakta; arabanın çıkardığı ses gürültü kirliliğine sebep olmakta; gürültü kirliliği sonucu hayvanlar zarar görmekte ve hayvanlar sesten ürkmesi sonucu üreme aktiviteleri bozulmaktadır (FİB HABER, 2024).

- 8) Vadilere dökülen çöp ve molozlar kötü bir görüntü oluşturmaktadır. Kapadokya Alan Başkanlığı dökülen atıklara sessiz kalmaktadır. Turistler vadilerde bulunan yüzlerce poşetin varlığından dolayı şikayetçidir. Çevre kirliliği hem doğal güzellikleri hem de turizm potansiyelini tehdit etmektedir (Nevşehir Kapadokya Haber, 2024).
- 9) Ortahisar ve Göreme arasında kiliseler bulunmaktadır. Kapadokya'da il Özel İdare ve Ulaşım Hizmetlerine bağlı ekipler tarafından yol çalışması yapılmaktadır. Mükremin Tokmak'a göre, bu yol çalışması peribacalarına, manastırlara ve tarihi yapılara ciddi zararlar verdiğini söylemektedir (Evrensel, 2022). Devlet kurumları bir karar alırken sadece maddi kaygılarla alırsa geriye dönüş imkansızdır. Bu kararı sosyal, çevresel, kültürel etkilerini düşündükten sonra vermeleri daha doğrudur.
- 10) Nevşehir'e her yıl 4 milyona yakın turist gelmektedir (Nevşehir Yatırım Destek Ofisi, 2024). Kültür ve Turizm Bakanlığı 2023 yılı resmi istatistiklerine göre, Nevşehir ilinde 646 konaklama tesisi, 14.460 oda, 30.789 yatak kapasitesine sahiptir. 2022 yılında ören yerlerine ziyarete gelen turist sayısı, Göreme'de 1.063.517, Zelve Paşabağları'na 995.891, Kaymaklı Yeraltı Şehri'ne 553.047 kişi gelmiştir (Nevşehir Yatırım Destek Ofisi, 2024). İstatistik verilerinden bölgenin yoğun talep gördüğü anlaşılmaktadır. Bu yoğun talep Kapadokya bölgesindeki kitle turizminin olası zararlarına açık hale gelmesine neden olmaktadır.

2. BÖLÜM EKOTURİZM, KAPADOKYA BÖLGESİNDE EKOTURİZMİN MEVCUT DURUMU VE EKOTURİZM POTANSİYELİ

2.1. EKOTURİZM KAVRAMI

20. yüzyılda önem kazanan kitle turizminin ekonomik, çevresel, sosyal ve kültürel olumsuz etkileri sonucunda ve gelecek nesillere hiçbir şey bırakılamama korkusu ve endişe üzerine alternatif turizm türlerine insanlar yönelmiştir. Kitle turizminin olumsuz etkilerini önlemek ve doğa, çevre, ekonominin ve kültürün sürdürülebilirliğini sağlayarak gelecek nesillere bırakmak amacıyla ekoturizm ön plana çıkmaktadır. Bu turizm önemini gittikçe artırmaktadır.

Ekoturizm kavramı üzerine literatürde birden fazla tanım yapılmaktadır. Bu tanımlardan bazıları aşağıda verilmektedir.

- Ekoturizm kavramı, çevre ve kültür değerlerinin korunmasını amaçlayan, yerel halka maddi gelir sağlayan, az sayıda kişiyle yapılan, çevre ve doğaya çok az zarar veren turizm çeşididir (Sevinç, 2019, s. 9-10).
- Ekoturizm, doğada yapılarak, doğa ve kültürü koruyarak gelecek nesillere ulaşmasını sağlamaktadır (Oda, 2021, s. 13).
- Ekonomik, sosyal, kültürel ve çevresel özelliklerin sürdürülebilirliğini sağlayan turizm türüdür.
- Kitle turizminin olumsuz etkilerini en aza indirmek için bir alternatif turizm olarak tanımlanmaktadır.
- Doğal alanlara az zarar verecek şekilde doğal, kır ve peyzajı gözlemleme, inceleme gibi hedefler doğrultusunda yapılan faaliyetleri içeren turizmdir (Bozkurt, 2020, s.175).
- “...Eko-turizm hizmeti veren ve hizmeti alan insanların doğaya karşı tutum ve duyarlılıklarının artıran, aynı zamanda doğal dengeyi ve sürdürülebilirliği

koruyan bir turizm...” olarak açıklanmaktadır. (İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

- “Kaynakların korunması ve yerel ekonomik fayda sağlamadığı sürece, turizm ekoturizm değildir.” şeklinde ifade edilmektedir. (Rahemtulla ve Wellstead, 2001).

Ekoturizme farklı bir bakış açısıyla bakarsak Kapadokya bölgesinin Ürgüp ilçesindeki oteller de ve Ayvalı köyünde ki küçük ailelerin işlettiği konaklama yerleri, köy evleri gibi yerlerde kendileri tarafından ürettikleri meyve, sebze gibi ürünlerle yemek yapmaktadırlar. İşletmeler aile tarafından işletilmekte ve turistlerle beraber yemek yapılmaktadır. Turistler hem yemek kültürünü ve yemeğin yapılışını öğrenmekte hem de doğal yetişen ürünleri yemektedir.

2.1.1. Ekoturizmin Özellikleri

Ekoturizmin özellikleri yirmi bir madde de ele alınmıştır. Bunlar,

- Ekoturizm küçük gruplarla gerçekleştirilmektedir.
- Doğayla uyumludur.
- Kültür, gelenek ve görenekler korunmaktadır.
- Doğa temellidir.
- Biyolojik çeşitliliğin korunmasını sağlamaktadır.
- Kitle turizminin olumsuz etkilerini en aza indirmek amacıyla yapılan etkinliklerin turistlere ve yerel halka nasıl davranmaları gerektiğini düzenlemektedir.
- Doğal kaynakların kullanımını asgari düzeye indirmektedir.
- Yerel halkın istihdam edilmesini sağlamaktadır.
- Korunan alanların ekoturizmin katkısıyla ekonomik bir kaynağa dönüşmektedir.

- Korunan alanların bakımı, iyileştirilmesi gibi konularda doğrudan kaynaklar sağlamaktadır.
- Doğal kaynakların sürdürülebilirlik açısından gelişimine yardımcı olmaktadır.
- Biyolojik çeşitliği yok edecek tehlikeleri azaltmaktadır.
- Mimari yapılar doğa ve çevreye uygun olarak yapılmaktadır.
- Ekoturizmin olduğu bölgede hizmetleri küçük ve orta firmalar tarafından gerçekleştirilmektedir.
- Ekoturizm yerel halkın istihdam edilmesini sağlamaktadır.
- Ekoturizmde yöreye ait el sanatları, ev yemekleri gibi özellikler önemlidir.
- Ekoturizm türlerini artırarak daha aktif türleri içermesidir.
- Turistik yerin seçiminde kalite ön plandadır. Ekoturizmin uygulandığı bölge doğal, yeni ve bozulmamış bir yapı da olması gerekir.
- Yerel ekonominin gelişmesine katkı sağlar.
- Doğal çevreyle uyumlu yapılar inşa edilmektedir (Kuvan, 2003; Akay ve Zengin, 2012; Doğan, 2010; Delen, 2022, s. 27).

2.1.2. Ekoturizmin İlkeleri ve Amaçları

Bu bölümde ekoturizmin ilkeleri ve amaçları hakkında bilgiler verilmektedir. Ekoturizmin ilkeleri sekiz madde de ele alınmıştır. Bunlar,

- Küçük gruplar halinde turlara katılan insanların kendilerini daha bağımız hissetmelerini sağlamaktadır.
- Turistler gidecekleri yerlerin doğal mirası ve kültürleri hakkında bilgilendirilmektedir.
- Doğal ve kültürel mirasın korunmasına yardımcı olmaktadır.
- Ekoturizmin uygulandığı ülkelerde çevresel, siyasal ve toplumsal şartlarına olan duyarlılığı artırmak.
- Yerel halkın gelir seviyesinde kazanç ve yetkilendirme sağlamak.

- Turistler ve yerel halk için olumlu tecrübeler kazandırmak.
- Çevre ve kültür bilinci oluşturmak.
- Etkilerini azaltmak (TIES, 1990; World Ecotourism Summit, 2002).

Ekoturizmin amaçları on bir madde de ele alınmaktadır. Bunlar,

- Turizmin doğaya ve çevreye verdiği zararın azaltılması,
- Turistlere ve yerel halka doğanın ve çevrenin korunması için eğitim verilmesi,
- Turizmin yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayıp sorumlu bir ticaret olması için halk ve yerel yönetimler iş birliğini yapması,
- Koruma altındaki alanların yönetim için mali kaynak ayrılması,
- Turizmin olumsuz etkisini azaltmak için sosyo-kültürel ve doğal çevreye yönelik takip ve değerlendirme programları desteklenmesi,
- Turizmin yerel halkın ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde geliştirilmesi,
- Turizmin yöredeki gelişimi sosyal ve çevresel kapasitesini artıracak şekilde olması
- Doğaya, çevreye, sosyo-kültürel yaşama zarar vermeden turizm için alt yapı çalışmaları gerçekleştirilmesi,
- Turizmin yıl içine yayılması,
- Doğal çevre üzerindeki baskının azaltılması,
- Tahribatı önlemek amacıyla plan ve programların yapılması (WTO, t. y.; Öztunalı Kayır, 1998, s: 304).

2.1.3. Ekoturizmin Çevresel, Sosyal, Kültürel ve Ekonomik

Etkileri

Ekoturizmin etkileri dörde ayrılmaktadır. Bunlar; çevresel, sosyal, kültürel ve ekonomik etkilerdir. Bu dört etkinin neler olduğuyla ilgili alt başlıklarda bilgiler verilmektedir.

2.1.3.1. Ekoturizmin Çevresel Yönde Etkileri

Ekoturizmin çevresel etkileri ikiye ayrılmaktadır. Birincisi olumlu etkiler, ikincisi olumsuz etkilerdir. Bu etkilerin birincisi,

- Doğal kaynakların ve çevrenin korunması gelecek nesillere bırakılmasında rol oynamaktadır.
- Doğal ve tarihi kaynakların korunması ve öğrenilmesine yardımcı olmaktadır.
- Biyolojik çeşitliliğin korunmasında destek olmaktadır.
- Küçük grupların katıldığı turizm faaliyetleri sonucu doğa ve çevreye zarar en aza indirilmektedir.
- Doğal ve kültürel mirasın korunmasında önemli rolü vardır.
- Yöre halkı çevre ve doğa hakkında bilgi sahibi olmaktadır.
- Yenilenebilir kaynakların kullanımı önem kazanmıştır.
- Ormanlık gibi alanlar koruma altına alınarak bölgenin maden gibi ekonomik faaliyetlerin gerçekleşmesini engellemektedir.

Etkilerin ikincisi,

- Çok sayıda insan, çevreye ve doğaya zarar vermektedir.
- Heyelan, erozyon gibi doğal afetlerin yaşanmasına sebep olmaktadır.
- Kaynakların nasıl kullanılması gerektiğiyle ilgili önceden bir planlama yapılmadan boş yere kaynak israfına neden olmaktadır.
- Biyolojik çeşitliliğe, doğal kaynaklara, çevreye, ormanlara, tarihi kaynaklara zarar vermektedir (Akoğlu, 2018, s. 9; Kasalak & Akıncı, 2015, s. 191; Sayın, 2022, s. 136).

2.1.3.2. Ekoturizmin Sosyal ve Kültürel Alandaki Etkileri

Ekoturizmin sosyal ve kültürel alandaki etkilerden bahsedilmiştir. Bu olumlu etkileri,

- Bölge halkına içme suyu sağlanması,
- Eğitim ve sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi,
- Kültüre ait yapıların yeniden değerlendirilmesi,
- İnsanların yaşam koşullarının geliştirilmesi,
- Kültürel özellikler taşıyan el işlerinin hediyelik eşya olarak satılması,
- Kültürel ve tarihi mirasın turistlere tanıtılması,
- Yerel halk ve turistlerin diyalog halinde olması sonucu aralarında saygının gelişmesi,
- Kültürel değerlerin korunması,
- Doğal çevrenin korunması,

Olumsuz etkileri,

- Kültürel kimliğin yok olması,
- Bölge dilinin etkilenmesi,
- Uyuşturucu gibi maddelerin kullanımı,
- Kültürel ve sosyal değerlerde değişimi,
- Yerel halkın davranışları, kılık ve kıyafetlerindeki değişim (Gaul, 2003; Sayın, 2022, s. 136; Yazıcı, t. y.).

2.1.3.3. Ekoturizmin Ekonomik Alandaki Etkileri

Ekoturizmin ekonomik alandaki etkilerinden bahsedilmiştir. Bu etkiler,

- İşsizlik azalmaktadır.
- Yiyecek ve içecek satan dükkanların açılmasını sağlamaktadır.

- Gelenek ve göreneğe ait eşyaların satılmasına neden olmaktadır.
- Kültüre ait el sanatlarına daha çok önem verilmektedir.
- Bölgenin gelişiminde rol oynamaktadır.
- Yerel halkın yaşam standartlarının yükselmektedir.
- Bölgeye ait kamu tesislerini turistler kullanmaktadır.
- Bu turizm doğa temelli olduğu için çok az yatırım istemektedir.
- Yöre halkının istihdamını sağlaması sonucu insanlar yaşadığı yerde kalmaktadır (Sayın, 2022, s. 136).

2.1.4. Ekoturizmde Faaliyet Türleri

Bu bölüm de ekoturizm türlerinin ne olduğu ve ne anlama geldiği üzerinde durulmuştur. Ekoturizm türleri 27 tanedir. Bu türler balon turizmi, dağ turizmi, safari, akarsu turizmi (rafting), atlı doğa yürüyüşü, bisiklet, doğa yürüyüşü, botanik turizmi, doğa fotoğrafçılığı, jeomorfolojik oluşumları izleme, yaban hayatı gözlemciliği, kuş gözlemciliği, kelebek gözlemciliği, balina gözlemciliği, festival turizmi, gelenek ve görenek turizmi, karayolu turizmi (overland tourism), kültür yürüyüşleri, tarım/çiftlik turizmi, tarihsel/arkeolojik alan turizmi, inanç turizmi, sağlık turizmi, iklim konforu turizmi, termal turizm, kamp/karavan turizmi, gastronomi turizmi, mağara turizmidir.

2.1.4.1. Balon Turizmi

Balon turizmi doğa da ve açık havada gerçekleştirilen, yukarıdan aşağıya doğal güzelliklere bakma fırsatı veren, farklı bir deneyim arayan insanların tercih ettiği alternatif turizm türüdür (Can & Üst Can, 2019, s. 190). Balon turizmi kırsal alanda

gerçekleşmesi, doğa temelli olması, macera sevenlerin tercih etmesi gibi özellikler içermektedir (OECD, 2018; Yılmaz, 2023, s. 15).

2.1.4.2. Dağ Turizmi

Dağcılık kavramına Alpinizm olarak bilinmektedir. Bir spor dalına dönüşmesi ise Alp dağlarında gerçekleşen bir etkinlik olmasındaki payı büyüktür (Uluocak, 2000). Başka bir tanım da dağlık alanda bulunma, eğlenme, dinlenme, gezi, yürüyüş, tırmanma gibi dağ ve doğa sporlarını kapsayan turizm etkinliklerine denir (Emekli, t. y.).

2.1.4.3. Safari

Safari kavramı üç şekilde ifade edilmiştir. Birincisi “Afrika’nın doğusunda toplu olarak yapılan vahşi hayvan avı”dır. İkincisi “toplu olarak ava çıkma”dır. Üçüncüsü “katılımcıların vahşi hayatı yerinde görmelerini sağlayan turistik gezileri” ifade etmektedir (TDK, 2024). Safarinin son zamanlarda vahşi hayat dışında jeep safari, ATV turları, foto safari gibi seçenekleri çıkmıştır.

2.1.4.4. Akarsu Turizmi (Rafting)

Akarsu turizmi, akarsularda yapılan rafting, kano, akarsu kayağı gibi spor aktivitelerini içeren turizm türüdür. Türkiye’nin akarsuları akarsu turizmi için elverişlidir. Akarsu turizmi günden güne önemini artırmaktadır. 1985 yılında rafting için Doğu Karadeniz Bölümü, Doğu Anadolu ve Akdeniz Bölgeleri’nde yerler belirlenmiştir (Erdoğan, 2003, s.148).

2.1.4.5. Atlı Doğa Yürüyüşü

Atlı doğa yürüyüşü doğal güzellikleri, bitki örtüsü, tarihi dokusu gibi özelliklere sahip alanlarda turistik amaçlarla yapılan günlük ya da saatlik gezileridir (Sezen, Yılmaz, & Akpınar Külekçi, 2012, s. 60). Bir diğer tanımda atlı doğa yürüyüşü yapacak olan kişilerin önce temel binicilik eğitimini aldıktan sonra gezilecek yerler konusunda tecrübeli kişiler eşliğinde ata binilerek yapılan turizmdir (Çiçek, 2012).

2.1.4.6. Bisiklet Turizmi

Bisiklet turizminin tanımı kitle turizminden farklı olan turistlerin ekoturizm kapsamında son yıllarda alternatif olarak yöneldiği turizm çeşididir. Destinasyonlar açısından, turistlerin ilgisini çekebilmek için bisiklet turizmi önemlidir (Bilgiçli, 2023, s. 977). Başka bir tanım da bisikletlerin gideceği güzergahlar önceden belirlenmiş ve alt yapısı hazırlanmış bisiklet turları yapmaya uygun alanlarda yapılan geziler olarak tanımlanmaktadır (Korkmaz & Yavaş, 2020, s. 22).

2.1.4.7. Doğa Yürüyüşü (Trekking)

Doğa yürüyüşü doğa ve doğal güzelliklerle baş başa kalmak, yöre halkıyla iletişimde olup onlarla yaşamı paylaşmak, maceralı aktiviteler yaşamak isteyenlerin tercih ettiği ekoturizm türüdür (Weaver, 2001). Başka bir tanımda önceden belirlenmiş güzergahları

kullanarak, birden fazla kişiyle ve tecrübeli birisinin önderliğinde gerçekleşen yürüyüşlerdir (Korkmaz & Yavaş, 2020, s. 23).

2.1.4.8. Botanik Turizmi

Botanik turizmi, insanlar bitki çeşitlerini ve topluluklarını görmek ve incelemek amacıyla seyahat etmektedir. Bu turizmde endemik bitkilerin yetiştiği yerlere seyahati de içermektedir. Bu seyahatte endemik bitkiler hakkında bilgilenmek amaçlanmaktadır (Cesur, Özer, & Çeken, 2021, s. 1062).

2.1.4.9. Doğa Fotoğrafçılığı

Doğa fotoğrafçılığı turistlerin doğal güzelliklere sahip yerleri gezerken kendilerine ilginç olan olay, bulgu ve görüntüleri fotoğraflaması olarak tanımlanmaktadır (Ünal, 2018, s. 83). Başka bir tanımda kentte yaşayan insanların farklı olan ve kentte bulamadıkları doğal güzellikleri ölümsüzleştirmek için fotoğraf çekmesi ile gerçekleşen faaliyetlerdir (Korkmaz & Yavaş, 2020, s. 22).

2.1.4.10. Yaban Hayatı Gözlemciliği

Yaban hayatı gözlemciliği son yıllarda önemli bir turizm türü olarak ilerlemektedir. Ülkeler bozulmamış alanlardaki yaban hayatı alanlarını turistlerin seyrine sunarak para kazanmaktadır (Karaman İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024). Başka bir tanıma göre,

turistler yaban hayatını incelediği sırada yaban hayatı sakinlerini rahatsız etmeden gerçekleştirdiği faaliyetlerdir (Korkmaz & Yavaş, 2020, s. 21).

2.1.4.11. Kuş Gözlemciliği

Sulak ve ormanlık alanlar ve doğası bozulmamış yerlerde yaşama alanı bulan kuşların, kuş gözlemcileri kuşların nasıl bir ortamda yaşadığı incelemek ve görmek amaçlarıyla yaptıkları faaliyetlerdir. Bu turizm çeşidine katılanlar eğitilmiş ve maddi gelirleri iyi seviyede olan kişilerdir (Özer, 2016).

2.1.4.12. Kelebek Gözlemciliği

Kelebek gözlemciliği, turistler doğada bulunan kelebekleri izleme ve tanımlama etkinlikleri olup ve keleklerin güzelliklerini ölümsüzleştirmek isteyenlerin fotoğraflandırması olarak tanımlanmaktadır (Genç & Seven, 2020, s. 3067).

2.1.4.13. Festival Turizmi

Festival turizminin tanımı ulusal ya da uluslararası boyutta tarih, sanat, kültür, müzik gibi etkinliklerin tanıtımını yapmak amacıyla insanların eğlenmek, dinlenmek ve güzel zaman geçirmek için seyahat ettikleri turizm faaliyetleridir. Festival zamanlarında turistlerin yeme, içme, konaklama ihtiyaçları ve bölgeden satın aldıkları eşyalar ülkenin ve bölgenin kalkınmasını sağlamaktadır.

2.1.4.14. Kültür Turizmi

Kültür, bir topluma ya da yerel halka ait düşünce, dil ve tarihi ve dini yapıların hepsi olarak ifade edilmektedir (TDK, 2024). Kültür turizmi, turistler farklı kültürleri tanımak, tarihi eserleri gezmek, yerel halkla i içe olmak gibi amaçlarla bu gezilere katılmaktadır. Maddi olarak da bölgeye ve ülke ekonomisine kazanç sağlanmaktadır. Kültür turizminde arkeolojik alanlar, müzeler, festivaller, müzik ve sanat faaliyetleri, tarihi ve dini yerler, yemek, gelenek, görenek, dil, kıyafet, hediyeelik eşyaları kapsamaktadır (Richards, 2001, s.23).

2.1.4.15. Kültür Yürüyüşleri

Kültür yürüyüşleri, ülkeler turistleri kendi ülkesine çekmek için doğa temelli, arkeolojik alanların olduğu, vadileri ve doğal güzellikleri keşfetme gibi bir yol güzergahında turistlerin ziyaret etmesi için ayarlanan gezi rotalarıdır. Kültür rotalarını turistler yürüyerek, at üzerinde giderek ve bisiklet sürerek yapmaktadır.

2.1.4.16. Tarım/iftlik Turizmi

Tarım ve çiftlik turizmi, turistler tarımsal ürünlerin yetişmesinde ve hayvansal ürünlerin üretiminde yer alması sağlanarak, elle yapılan ürünlerin yemekte kullanılması ya da satışı yapılırken turistlerin satın alması gerekmektedir. Bu turizmde sadece yiyecek,

içecek yoktur bölgenin tanıtımı, tarihi ve kültürünü içermektedir. Tarım ve çiftlik turizminde yöre halkının gelir seviyesi artmakta ve yörenin gelişimi sağlanmaktadır.

2.1.4.17. Tarihsel/Arkeolojik Alan Turizmi

Arkeolojik alan turizmi, turistlerin arkeolojik kalıntıları, müzeleri, tarihi ve dini yapıları ziyaret etmesi amacıyla ortaya çıkan faaliyetlerdir. Arkeolojik alanların korunarak gelecek nesillere ulaşılması sağlanmaktadır. Bölge insanının gelir seviyesi artmaktadır.

2.1.4.18. İnanç Turizmi

İnanç turizmi, turistlerin kendi dinleri ya da başka dinlere ait kiliseler, camiler, sinagoglar, tapınaklar, mezarlar, türbeler, heykeller gibi dini yapılar ya da kutsal yerleri görmek ve dinlerini yaşamak için gerçekleştirdikleri etkinliklerdir (Mersin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024). Kapadokya bölgesinde restorasyon edilen kiliseler ve Trabzon Sümela Manastırı'nda gerçekleştirilen ayinler inanç turizmine örnektir.

2.1.4.19. Sağlık Turizmi

Sağlık turizmi, insanların sağlıklarının korunması, geliştirilmesi ve hastalıkların tedavisine are bulunması amacıyla bireylerin yaşadıkları yerler dışına seyahat ederek en az bir gün kaldığı geziler olarak ifade edilmektedir. Sağlık turizmi dörde ayrılmaktadır.

Birincisi termal turizm, ikincisi yaşı turizmi, üçüncüsü medikal turizm, dördüncüsü engelli turizmidir (Kantar & Işık, 2014, S. 15-16).

2.1.4.20. Sportif Olta Balıkçılığı

İnsanlar balık tutmayı boş vakitlerinde eğlenmek, dinlenmek ve spor amacıyla yaptıkları ve tüketimin ikinci sırada olduğu faaliyetlerdir (Korkmaz & Yavaş, 2020, s. 23).

2.1.4.21. Av Turizmi

Av turizmi, ülkelerin kendi sınırları içinde yaban hayatını turistlere açması, turistlerin yaban hayatında ki hayvanları avlaması ile yaptıkları faaliyetler olup, insanların boş vakitlerini değerlendirerek, eğlenmek ve dinlenmek için katıldıkları gezilerdir.

2.1.4.22. Termal Turizm

Termal turizm, insanlar sağlığını korumak ve iyileşmek amacıyla yaşadığı yer dışına seyahat ederek belli bir süre kalmak suretiyle doğal şifalı su kaynaklarına dayalı tesislere giderek kaplıca suyuyla yapılan kür tedavisi olmak için ve gittiği yerde dinlenme, eğlenme ve konaklama imkanlarının olduğu seyahatlerdir (Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

2.1.4.23. Kamp/Karavan Turizmi

Kamp/karavan turizmi, insanların yeme, içme, ulaşım ihtiyaçları ve çadır, karavan gibi konaklama ihtiyaçlarını kendilerinin karşıladığı, farklı ülkeleri görmek için yaptıkları seyahatlerdir (T.C. Süleymanpaşa Belediyesi, 2024). Karavan ve kamp turizminde insanlar karavan ve çadır gibi kolay konaklama imkanına sahip olduğu ve istedikleri yere çok kolay gidebildikleri için hürdürler.

2.1.4.24. Gastronomi Turizmi

Gastronomi turizmi, yemekle ilgili bir turizm çeşididir. Turistler boş zamanları değerlendirmek, eğlenmek, dinlenmek ve farklı lezzetleri tatmak için seyahat etmektedir. Gastro turistler yiyecek ve içecekleri tarladan sofraya kadar ki süreçte nasıl oluştuğunu ve yemek yaparken nasıl yapıldığını görmesi ve tatması önemlidir. Turistler eğitilmiş, gelir düzeyleri iyi, boş zamana sahip kişilerdir.

2.1.4.25. Mağara Turizmi

Mağara turizmi, insan gücüyle açılan ya da doğal koşullarla oluşan, tarih boyunca kültürel, dini, sağlık gibi amaçlarla kullanılan yerlerdir. Turistlerde boş zamanlarını değerlendirmek, eğlenmek ve dinlenmek amacıyla mağaralara seyahat etmektedir.

2.1.5. Ekoturist

Eko turist, doğayı seven, doğaya, hayvanlara ve farklı kültürlerle karşı saygılı, eğitilmiş, iyi bir maddi gelire sahip, boş zamanında eğlenmek ve dinlenmek isteyen, bir ülkeden bir ülkeye seyahat etmeyi seven kişiler olarak tanımlanmaktadır. Eko turistler doğa ve canlının değerini bilen, çevreci özelliklere sahiptirler.

2.2. KAPADOKYA BÖLGESİNDE EKOTURİZMİN MEVCUT DURUMU

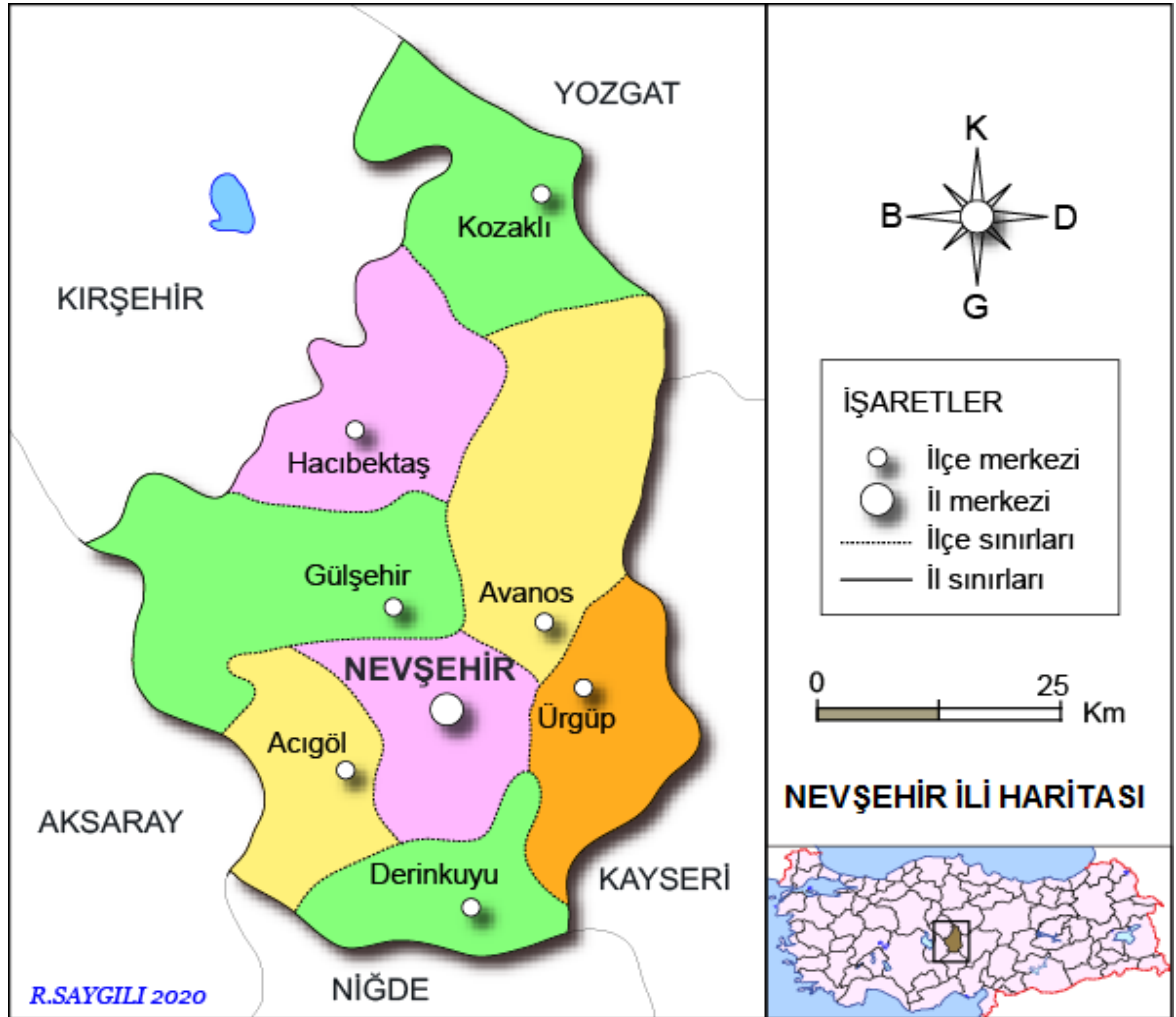
Bu bölümde Kapadokya bölgesinin tarihçesi, coğrafi konumu, iklimi, bitki örtüsü, demografik yapısı ve ekonomik özellikleri ele alınmıştır. Bu başlıkların içeriğinde Kapadokya bölgesinde yer alan beş ilden bahsedilmiştir.

2.2.1. Bölgenin Tarihçesi

Nevşehir ili M.Ö. 7000’li yıllara dayanmaktadır. Nevşehir Kapadokya’nın merkezindedir. Nevşehir toprağını Hititler, Asurlular, Frigler, Persler, Romalılar, Selçuklular, Osmanlılar, Moğollar, Beylikler yönetmiştir. Nevşehir ili M.S. 3. yüzyıldan itibaren Hristiyanlık için önemli bir yerdir. 11. ve 12. yüzyıllarda Selçuklu Devleti’nin egemenliğindedir. 1071 yılında Malazgirt Savaşı’ndan sonra Türk köyleri kurulmaya başlamıştır. Nevşehir’in adı 1071 yılında Muşkara ismini almaktadır. 18. yüzyılda ilin adı Nevşehir ismini almıştır. Osmanlı sadrazamlarından olan Damat İbrahim Paşa’nın zamanında Nevşehir’e camiler, medreseler, çeşmeler yapılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşuyla Nevşehir ili 1954’te il olmuştur (T.C. Nevşehir Valiliği, 2024).

Nevşehir'in 7 ilçesi, 23 belediyesi, 15 beldesi ve 153 köyü bulunmaktadır (T.C. Nevşehir Valiliği, 2024). Nevşehir'in Kozaklı, Hacıbektaş, Avanos, Gülşehir, Ürgüp, Acıgöl, Derinkuyu ilçeleri şekil 15'te gösterilmektedir.

Şekil 5. Nevşehir İl Sınırı ve İlçeleri

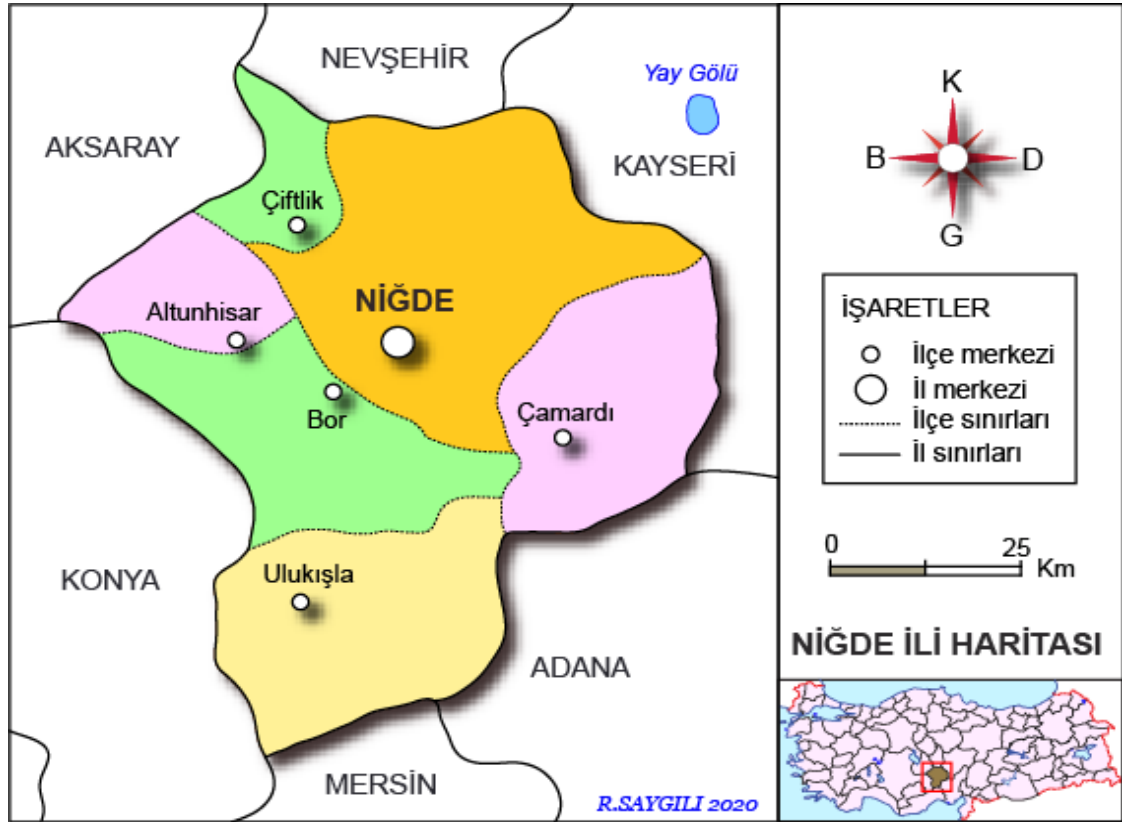

Kaynak: (CoğrafyaHarita, 2024a).

Niğde ilinin antik adı “Nahita” olarak bilinmektedir. Niğde’nin tarihi M.Ö. 5000 yılına dayanmaktadır. Niğde ilini Hititler, Frigler, Romalılar, Medler, Persler, Helenistik Kapadokya Krallığı, Bergama Krallığı, Selçuklular, Osmanlılar yönetmiştir. 395 yılında Roma ikiye ayrılınca, Niğde Doğu Roma’nın egemenliğine girmiştir. 1071 yılından günümüze kadar il Türklerin elindedir. 1071-1308 yıllarında Selçuklular, 1470 yılında Osmanlılar hâkim olmuştur. Cumhuriyetin kurulmasıyla 1923 yılında Niğde İl olmuştur (T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Niğde Yatırım Destek Ofisi, 2024).

Niğde'nin 5 ilçesi, 29 belediyesi, 23 beldesi, 131 köyü bulunmaktadır (T.C. Niğde Valiliği, 2024). Niğde'nin Çiftlik, Altunhisar, Çamardı, Bor, Ulukışla ilçeleri şekil 16'da gösterilmektedir.

Şekil 6. Niğde İl Sınırı ve İlçeleri

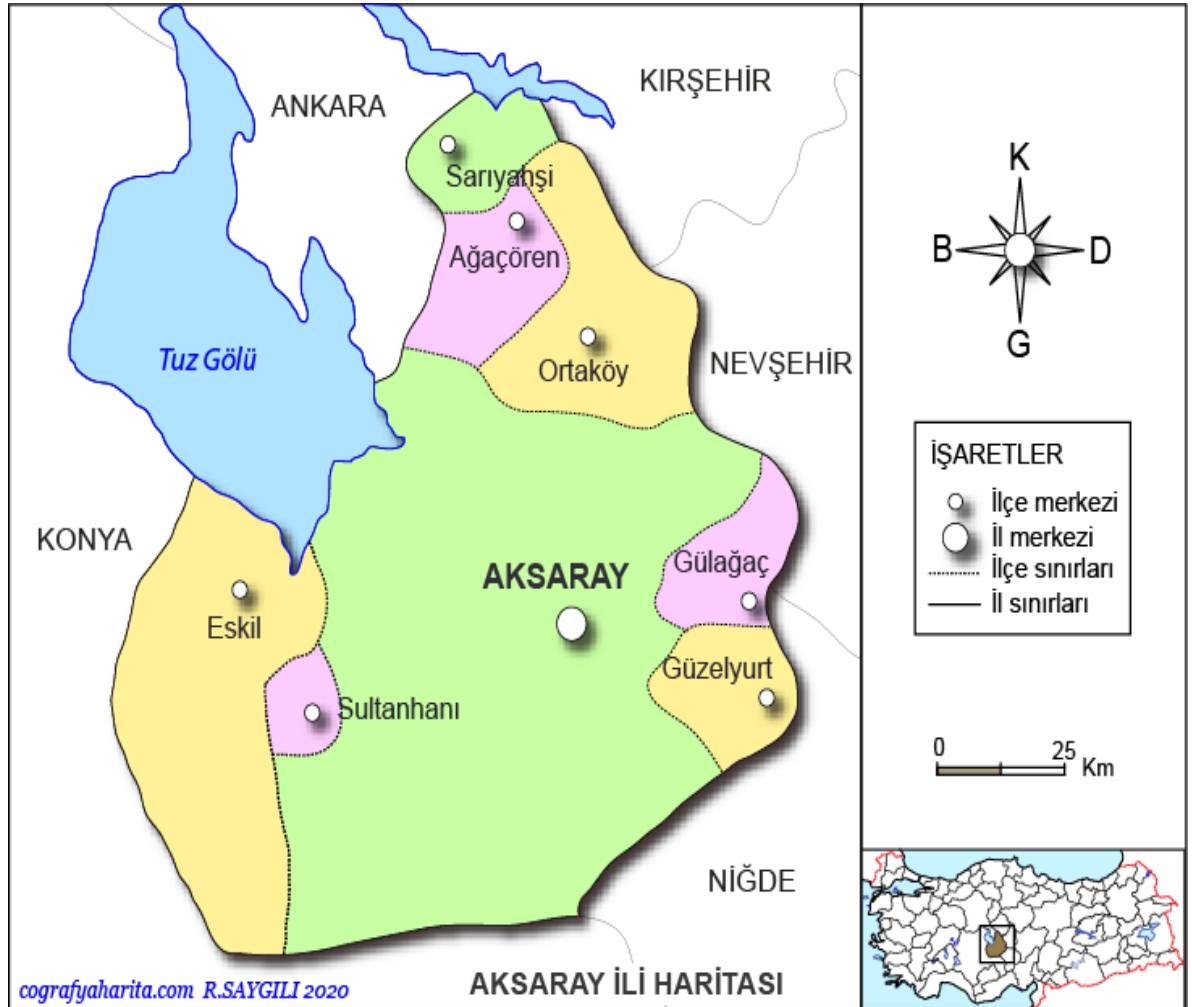

Kaynak: (CoğrafyaHaritası, 2024b).

Aksaray ilinde 11000 yıl önce ilk yerleşme Aşıklı Höyük' te görülmektedir. İpek Yolu'nun üzerindedir. İli Hattiler, Hititler, Persler, Helenistik Dönem, Romalılar, Bizanslılar yönetmiştir. MS 1. Yüzyılda Hristiyanlık için önemli bir konumdur. 1142'de Selçuklular, Danişmentliler, Karamanoğulları, daha sonra Osmanlıların eline geçmiştir. 1920 yılında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde il olmuştur. Niğde'ye bağlanınca il statüsünden düşmüştür. 1989'da tekrar il olmuştur (Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Aksaray'ın 7 ilçesi, 22 belediyesi, 14 beldesi, 174 köyü bulunmaktadır (T.C. Aksaray Valiliği, 2024). Aksaray ilinde Ortaköy, Ağaçören, Sarıyahşi, Gülağaç, Eski, Sultanhanı, Güzelyurt ilçeleri şekil 17'de gösterilmektedir.

Şekil 7. Aksaray İl Sınırı ve İlçeleri

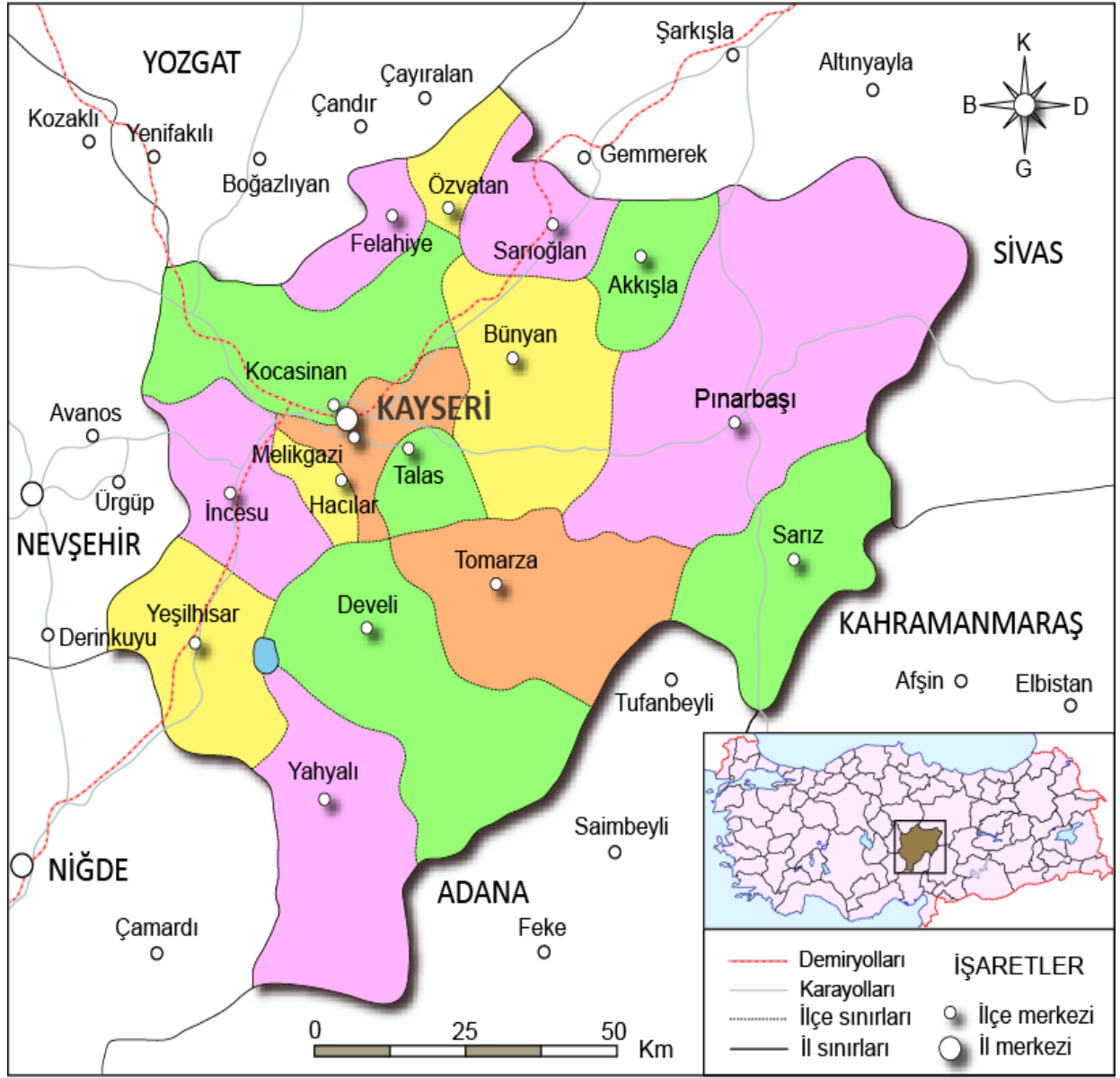
Kaynak: (CoğrafyaHarita, 2024c).

Kayseri ilinin tarihi Kalkolitik çağ' a dayanmaktadır. İli Asurlular, Hititliler, Frigler, Romalılar, Selçuklular, Eratna Beyliği, Dulkadiroğulları, Kadı Burhanettin, Karamanoğulları, Osmanlılar yönetmiştir. 1924 yılında Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nde il olmuştur. İlin eski adı Roma devrine kadar Mazaka olarak kalmıştır. Roma devrinde Kaisareia, Araplarca Kaysariya, Türkler Anadolu'yu fethedince Kayseriye, Cumhuriyet döneminde Kayseri ismini almıştır (T.C. Kayseri Valiliği, 2024).

Kayseri de 16 ilçe ve 17 belediye bulunmaktadır (T.C. Kayseri Valiliği, 2024). Şekil 18'de Kayseri'nin ilçeleri gösterilmektedir. Bu ilçeler Felahiye, Özvatan, Sarioğlan,

Akkışla, Bünyan, Kocasinan, Pınarbaşı, Melikgazi, İncesu, Hacılar, Talas, Sarız, Tomarza, Develi, Yeşilhisar ve Yahyalı'dır.

Şekil 8. Kayseri İl Sınırı ve İlçeleri

KAYSERİ İLİ HARİTASI

cografyaharita.com R.SAYGILI 2020

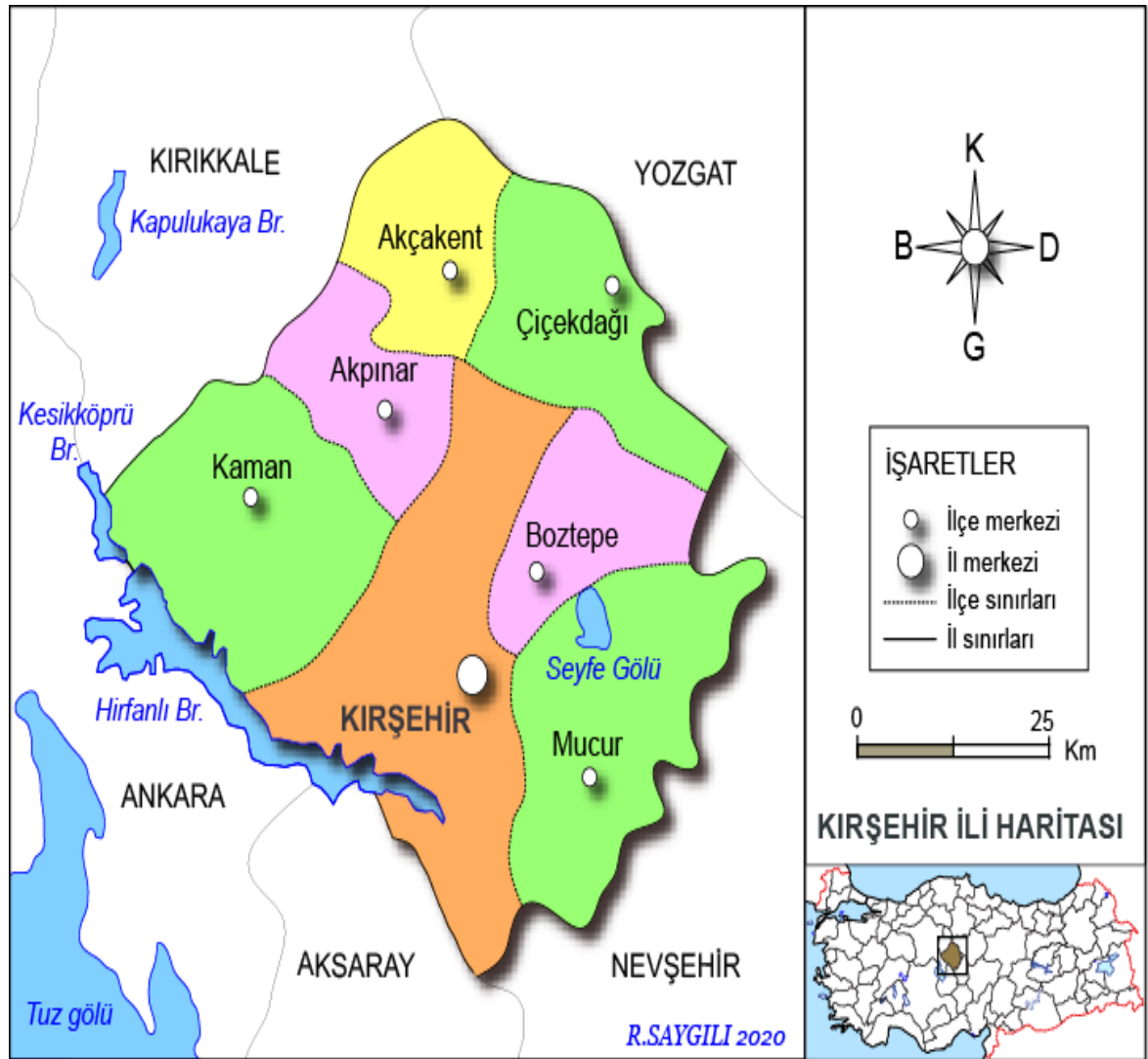
Kaynak: (CoğrafyaHarita, 2024d).

Kırşehir'in ilk adı "Parnassos" ya da "Makissos" olduğu, Hititler döneminde "Ahiyuva", Roma ve Bizans döneminde "Kapodakya", Selçuklularda "Gülşehir" isimleri kullanılmıştır. Kırşehir ilini Hititler, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular, Osmanlılar,

Moğollar yönetmiştir. Türkiye Cumhuriyet’inde 1921 ve 1957 yıllarında iki kere il olmuştur (Kırşehir Ticaret ve Sanayi Odası, 2024).

Kırşehir’in 6 ilçesi, 10 belediyesi, 3 beldesi, 252 köyü bulunmaktadır (T.C. Kırşehir Valiliği, 2024). Şekil 19’da Kırşehir’in ilçeleri yer almaktadır. Bu ilçeler Akçakent, Akpınar, Çiçekdağı, Boztepe, Kaman ve Mucur’dur.

Şekil 9. Kırşehir İl Sınırı ve İlçeleri

Kaynak: (CoğrafyaHarita, 2024e).

2.2.2. Bölgenin Coğrafi Konumu

Nevşehir ili, İç Anadolu Bölgesi'nde yer almaktadır. İl, 38° 12' ve 39° 20' kuzey enlemleri ile 34° 11' ve 35° 06' doğu boylamları arasındadır. İlin yüzölçümü 5.392 km²'dir. Türkiye topraklarının binde yedisini kaplamaktadır. Nevşehir ilinin sınırları, Derinkuyu Konya Kapalı Havzasında kalmaktadır. İl tümüyle Orta Kızılırmak Havzasına girmektedir. İl olarak Türkiye'nin ortasındadır. Nevşehir Kızılırmak vadisinin güney yamacındadır. İl rakımı 1.150 metreden oluşmaktadır. Volkanik patlamalar sonucu yanardağların kül ve lavlarının birikmesiyle oluşan bir plato üzerinde kurulmuştur. İl sınırları doğuda Kayseri, kuzeydoğuda Yozgat, kuzeybatıda Kırşehir, güney, güneydoğu ve batıda Niğde ve Aksaray illeriyle komşudur (T.C. Nevşehir İl Özel İdaresi, 2024).

Niğde ili İç Anadolu Bölgesi'nin güneydoğusunda yer akmaktadır. İlin rakımı 1.229 metredir. İl nüfusu 346,667'dir. Aksaray, Nevşehir, Mersin, Adana, Kayseri ve Konya illeriyle komşudur (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Niğde İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2024). Toplam 7.312 km² yüzölçümüne sahiptir. Niğde'ye bağlı 6 ilçe, 23 belde, 131 köy bulunmaktadır (T.C. Niğde Valiliği, 2024).

Kayseri, İç Anadolu Bölgesi'nin güneyinde yer almaktadır. Orta Kızılırmak Bölümündedir. Doğu ve kuzeydoğusunda Sivas, kuzeyde Yozgat, batısında Nevşehir, güneyinde Adana ve Kahramanmaraş illeriyle komşudur. Kayseri 34° 56' ve 36° 59' doğu boylamında ve 37° 45' ve 38° 18' kuzey enlemindedir. İl yüzölçümü 16.917 kilometrekareden oluşmaktadır. İlin yüksekliği 1054'tür (Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Aksaray ili İç Anadolu Bölgesi'nin Orta Kızılırmak kısmındadır. 38-39 kuzey paralelleri ve 33-35 doğu meridyenlerinde yer almaktadır. İl kuzeyinde Kırşehir ve Ankara, doğusunda Nevşehir, güneydoğusunda Niğde, güneyinde Konya, kuzeybatısında Tuz Gölü ile komşudur. Yüzölçümü 7.997 kilometrekaredir. İlin yüksekliği 980 metredir (T.C. Aksaray Valiliği, 2024).

Kırşehir ili İç Anadolu Bölgesi'nin Orta Kızılırmak bölümünde yer almaktadır. İlin yüzölçümü 6530 kilometrekaredir. İl, 38°50'-39°50' kuzey enlemleri, 33°30'-34°50' doğu

boylamlarındadır. Denizden yüksekliği 985 metredir (T.C. Kırşehir Valiliği, 2024). Doğu ve güneydoğusunda Nevşehir, güneyde Aksaray, güneybatıda Ankara, kuzeybatıda Kırıkkale, kuzey ve kuzeydoğusunda Yozgat illeriyle komşudur (Kırşehir Yatırım Destek Ofisi, 2024).

2.2.3. Bölgenin İklimi

Nevşehir ilinde karasal iklim hakimdir. İlde yazları sıcak ve kurak, kışları sert ve soğuk iklim egemendir. Yağışlar bahar mevsimlerinde görülmektedir. Yıllık yağış ortalaması 400 mm civarındadır. En düşük sıcaklık değeri ay olarak ocak, en yüksek ortalama ay olarak ağustostur. En düşük sıcaklık değeri aylık değer $-3,8^{\circ}\text{C}$, en yüksek sıcaklık değeri aylık değer $28,5^{\circ}\text{C}$ 'dir (Nevşehir Yatırım Destek Ofisi, 2024; T.C. Nevşehir Valiliği, 2024).

Kırşehir ilinde karasal iklim görülmektedir. İl de yıllık sıcaklık ortalaması $11,3^{\circ}\text{C}$, yıllık yağış miktarı 400 mm'den az olmaktadır. Kırşehir'in aylık ortalama en düşük sıcaklığı $-0,3^{\circ}\text{C}$ (Ocak ayı), en yüksek sıcaklık $22,8^{\circ}\text{C}$ (Temmuz ayı)'dir. Kırşehir'de en az yağış temmuz ve ağustos aylarında, en çok yağış aralık, ocak, mayıs ve nisan aylarında düşmektedir (T.C. Kırşehir Valiliği, 2024).

Kayseri'nin iklimi karasaldır. En sıcak aylar temmuz ve ağustos, en soğuk aylar aralık, ocak, şubat aylarıdır. En sıcak ayların ortalama sıcaklığı 23°C , en soğuk ayların ortalama sıcaklığı -2°C ve -6°C arasındadır. En çok yağış nisan, mayıs, haziran aylarında görülmektedir (Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Niğde ilinde kara iklimi görülmektedir. Kara ikliminde, Niğde ili dağlarla çevrili, deniz seviyesinden 1200 metre yükseklikte, kuzey yönünden gelen soğuk rüzgarların etkisindedir. Kara ikliminin özellikleri yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve kar yağışlıdır. En sıcak ay ortalaması temmuz, en soğuk ay ortalaması ocak ayıdır. Yağışın en fazla olduğu nisan, en az olduğu ay temmuz ayıdır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Niğde İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2024).

Aksaray ili karasal iklim etkilidir. Orta iklim kuşağında yer almaktadır. Yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve yağışlı geçmektedir. Yağışlar ilkbahar ve kış mevsimlerinde görülmektedir. Ortalama yağış miktarı 340 mm'dir (Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

2.2.4. Bölgenin Bitki Örtüsü

Nevşehir'de yüzyıllar önce ormanlar kaplıyken insanların etkileri sonucu ormanlar yok olmuştur. Ormanlar yerine bozkır bitkileri görülmektedir. İlkbahar yağışlarıyla yeşeren bozkır bitkileri haziran ayında sıcaklıkların artmasıyla bitkiler kurur. Nevşehir'in Topaç ve Doğala köylerinin arasındaki yükseltinin fazla olduğu yerde meşe ağaçları vardır. Nevşehir'in Oylu Dağı ile Ürgüp arasındaki yer de dut ağaçları ekilmiştir. Oylu Dağı'nda eski meşe ormanlarının kalıntıları bulunmaktadır. Kızılırmak çevresinde meşe ağaçları yaşamlarını sürdürmektedir. İlde varlığını sürdüren ağaçlar söğüt, kavak ve selvilerdir (T.C. Nevşehir Valiliği, 2024).

İl tarımında şekerpancarı, buğday, arpa, çavdar, bakla, nohut, fasulye, mercimek, sarımsak, patates, kabak çekirdeği, elma, armut, ceviz, erik, kayısı, ayva, dut, karpuz, kavun yetiştirilmektedir. Üzüm bağları bulunmaktadır (FİB HABER, 2018).

Nevşehir'in doğasında yetişen yabani bitkiler ebegümeci, ısırgan otu, kuzukulağı, akkız, hardal otu, acı ve tatlı hindiba, turp otu, arapsacı, cipez, istifno, zoha otu gibi otlar tüketilmektedir (FİB HABER, 2024).

Kayseri ilindeki ormanların tahrip edilmesi sonucu bozkır bitkileri görülmektedir. Bozuk orman ve çalılıklar bulunmaktadır. İlin güney kısmında Toros dağlarının olduğu bölge de kara çam, kızıl çam, köknar, ladin ve meşe türlerinin varlığı söz konusudur. Tomarza, Yahyalı ve Develi ilçelerinde ormanlar vardır. Dağların yüksek kesiminde güvenlikler, otluklar, dikenlikler, dağ çayırları görülmektedir (Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Kayseri'nin tarım topraklarında buğday, arpa, şekerpancarı, çerezlik ayçiçeği, çerezlik kabak, patates, baklagiller, yem bitkileri, elma, üzüm yetiştirilmektedir (T.C. Kayseri Valiliği, 2024).

Aksaray'ın bitki örtüsünü iklim etkilemektedir. İlkbahar yağışlarıyla yeşeren çayırlar, gelincik, papatya, keven gibi vs. otlar, yaprakları dikensi görünümlü ve yarı kurakçıl bitkiler yetişmektedir. Ağaçlardan meşe, sedir, karaçam, akasya, badem, aylantus gibi türler vardır. Dağların olduğu yerlerde meşe korulukları yer almaktadır (T.C. Aksaray Valiliği, 2024).

İlin tarım bölgelerinde insanlar hububat, baklagiller, endüstriyel bitkiler, yumrulu bitkiler, meyve ve sebze yetiştirmektedir. TÜİK verilerinden alınan bilgiye göre tarımsal ürünler yonca (tohum ve yeşil ot), iğde, şekerpancarı, sarımsak, kabak çekirdeği, aspir, fiğ, yerelması, ayçiçeği, arpa (biralık) gibi bitkilerdir (Aksaray Yatırım Destek Ofisi, 2024).

Aksaray topraklarında yetişen bitki türlerinden mayıs papatyası, ısırgan otu, çörek otu, sarımsak, altın otu, hünnap, ceviz, ayva, üzüm, ıhlamur, kıvırcık nane, soğan, kekik, mısır, kuşburnu gibi bitkileri hem besin maddesi olarak hem de tedavi amaçlı kullanılmaktadır (Polatman, 2022).

Niğde'nin tarımsal ürünleriyle ilgili TÜİK verilerine göre kuru fasulye, patates, çavdar, beyaz lahana, elma, salçalık domates, nektar, kiraz yetiştirilir (Niğde Yatırım Destek Ofisi, 2024).

Niğde orman bakımından fakir bir bölgedir. Niğde'nin güneyinde yer alan Toros dağlarında çam, köknar, meşe, ardıç türleri yer almaktadır. Melendiz ve Göllüdağ çevresinde meşelikler bulunmaktadır (Altuncan, t. y., s. 57).

Niğde'nin Ulukışla ilçesinde ve kuzey bölümlerinde tek yıllık otlar, san ot, keven, tespih çalısı, sumak, kadıntuzluğu, kekik, yavşan otu, gelincik, böğürtlen, eğrelti otu, funda ve dikenler bulunmaktadır (T.C. Ulukışla Kaymakamlığı, 2024).

Kırşehir ilinin bitki örtüsü bozkırdır. Ormanlardan yoksundur. Ormanlar insan etkisiyle yok edilmiştir. Çiçekdağı'nın kuzey kesimi ve Akçakent ilçesinde meşe, karaçam ve sedir ağaçları bulunmaktadır. İl de yer yer çalılık vardır. Akarsu vadilerinde kavaklar ve meyve ağaçları vardır. Hayvanların fazla otlatılması ve doğal otlakların tarlaya

dönüştürülmesi sonucu alfa otu ve püsküllü çayır gibi otsu türler azalmıştır. Bu otların yerine çoban yastığı ve geven türleri çoğalmıştır. Bozuk nitelikte ormanlara bakım yapılmaktadır. Kırşehir de fidanlar dikilip orman alanları tekrar oluşturulmaktadır. Ormanlık alanlar da karaçam, sedir, kavak, meşe ağaçlarından oluşmaktadır (T.C. Kırşehir Valiliği, 2024).

İl sınırlarında yetişen bitkiler buğday, arpa, şeker pancarı, nohut, yeşil mercimek, domates, karpuz, kavun, soğan, biber, fasulye, patlıcandır (Kırşehir Yatırım Destek Ofisi, 2024).

2.2.5. Bölgenin Demografik Yapısı

Nevşehir'in 2023'teki toplam nüfusu 315.994 olarak kayıtlara geçmiştir. Bu nüfusun 155.894'ünü erkekler, 160.094'ünü kadınlar oluşturmaktadır. İl ve İlçe merkezlerinde 2023'teki toplam nüfus 208.585'tir. Bu nüfusun 101.059'u erkek, 107.526'sı kadındır. Belde ve köylerin 2023'te ki toplam nüfusu 109.409'dur. Toplam nüfus içerisinde 54.838'i erkek, 52.571'i kadındır (TUIK, 2023). İlin en çok nüfusa sahip ilçesi Ürgüp ve en az nüfusa sahip ilçesi Hacıbektaş'tır (T.C. Nevşehir Valiliği, 2024).

İlin yüzölçümü 5467,00 km²'dir. İl sınırları içerisinde kalan 7 ilçe, 23 belediye, 15 belde ve 153 köy bulunmaktadır (T.C. Nevşehir Valiliği, 2024).

Aksaray'ın 2023'te ki toplam nüfusu 438.504'tür. 438.504 nüfustan 219.006'sı erkek, 219.498'i kadındır. İl ve ilçe merkezlerinde 2023'te ki toplam nüfus 316.264'tür. 316.264 nüfustan 156.993'ü erkek, 159.271'i kadındır. Belde ve köylerin nüfusu 122.240'tır. 122.240 nüfustan 62.013'ü erkek, 60.227'si kadındır (TUIK, 2023). İlin en kalabalık ilçesi Ortaköy ve nüfusu az olan ilçesi Sarıyahşi'dir (T.C. Aksaray Valiliği, 2024).

İlin yüzölçümü 7626,00 km²'dir. İl sınırları içerisinde kalan 7 ilçe, 22 belediye, 14 belde ve 174 köy bulunmaktadır (T.C. Aksaray Valiliği, 2024).

Kayseri ilinin 2023'teki toplam nüfusu 1.445.683'tür. 1.445.683 nüfustan 722.569'u erkek, 723.114'ü kadındır (TUIK, 2023).

Kayseri'nin yüz ölçümü 16917,00 km²'dir. İle bağlı 16 ilçe ve 17 belediye vardır (T.C. Kayseri Valiliği, 2024).

Kırşehir'in 2023'te ki toplam nüfusu 247.179'dur. Bu nüfusun 122.754'ü erkek, 124.425'i kadındır. İl ve ilçe merkezlerinde 2023'te ki toplam nüfusu 194. 834'tür. 194.834 nüfustan 97.516'sı erkek, 100.318'i kadındır. Belde ve köylerin 2023'te ki nüfusu 49.345'dir. 49.345 nüfustan 25.238'i erkek, 24.107'si kadındır (TUIK, 2023). İlin en çok nüfusu olan ilçesi Kaman ve en az nüfusu olan ilçe Akçakent'tir (T.C. Kırşehir Valiliği, 2024).

Kırşehir'in yüz ölçümü 6570,00 km²'dir. İle bağlı 6 ilçe, 10 belediye, 3 belde ve 25 köy vardır (T.C. Kırşehir Valiliği, 2024).

Niğde ilinin 2023'te ki toplam nüfusu 377.080'dir. Bu nüfusun 188.774'ü erkek, 188.306'sı kadındır. İl ve ilçe merkezlerinde 2023'te ki toplam nüfus 223.536'dır. 224.536 nüfustan 110.584'ü erkek, 113.952'si kadındır. Belde ve köyler de 2023'te toplam nüfus 152.544'tür. Belde ve köylerdeki nüfusun 78.190'nı erkek, 74.354'ü kadındır (TUIK, 2023). En çok nüfusa sahip ilçesi Bor ve en az nüfusa sahip ilçesi Çamardı ilçesidir (T.C. Niğde Valiliği, 2024).

Niğde'nin yüz ölçümü 7312,00 km²'dir. İle bağlı 5 ilçe, 29 belediye, 23 belde, 131 köy vardır (T.C. Niğde Valiliği, 2024).

2.2.6. Bölgenin Ekonomik Yapısı

Nevşehir ili gıda ve içecek sektörü, inşaat, tekstil ve metal sanayi sektörleri bulunmaktadır. Tarımda patates üretimine bağlı cips fabrikaları kurulmuştur. Nevşehir de üzüm bağlarının çok fazla olması içki, üzüm suyu, sirke, meyve suyu ve gıda sanayisinin gelişmesini sağlamıştır.

Ponza taşı Nevşehir'de çıktığı için istihdam sağlamakta ve ihracatı yapılmaktadır. Ponzanın kullanım alanları içerisinde inşaat sektörü, tekstil gibi alanlarda kullanılmaktadır. Ponzayı işleyip satacak şirketlere ihtiyaç vardır.

İlde turizm ve tarım önemli geçim kaynaklarıdır. Turizm için butik oteller, balon turizmi gibi yatırım alanları ön plana çıkmaktadır. Nevşehir nüfusunun büyük bir bölümü

tarım ve hizmet sektöründe çalışmaktadır. İlçeler de turizm ön plandadır. İlde ikinci el araç, gıda ve giyim ticareti yapılmaktadır (T.C. Nevşehir İl Özel İdaresi, 2024).

Nevşehir’de Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri bulunmaktadır (Nevşehir Yatırım Destek Ofisi, 2024).

Niğde’nin ekonomisinde tarım ve hayvancılık önemli bir yerdedir. Niğde Merkez Organize Sanayi, Bor Deri Organize Sanayi ve Birko Koyunlu A.Ş. halı fabrikası ve diğer sanayi kolları Niğde halkı için bir istihdam kapısıdır. İl elma ve patates üretiminde önemli bir rolü vardır. El sanatları ve üretilen halıların müşterisi çoktur. İl Kapadokya bölgesinde olduğu için turizm potansiyeli vardır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Niğde İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2024).

Niğde sanayisinde kalsit, madencilik, hazır tekstil, iplik, süt ürünleri, meyve suyu üretimi vardır. Tarımda sebze, meyve, bakliyat, hububat ürünleri yetiştirilmektedir (Niğde Ticaret Borsası, 2018). Niğde’ de 4 tane Organize Sanayi Bölgesi ve 2 tane Endüstri Bölgesi bulunmaktadır (Niğde Yatırım Destek Ofisi, 2024).

Aksaray ilinin ekonomisi tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. İl de tarım arazisi %50’dir. Tarımda yetiştirilen bitkiler hububat, baklagiller, endüstriyel bitkiler, yumru bitkiler, meyve ve sebzelerdir. Hayvancılıktan elde edilen ürünler et ve süt ürünleridir.

Aksaray Organize Sanayi Bölgesi’nde otomotiv ana ve yan sanayi bulunmaktadır. Aksaray’da birden fazla örme ve dokuma kumaş konfeksiyon sektörü çalışmaktadır.

Turizmde, Aksaray ili Kapadokya bölgesinde yer almaktadır. Kayalıklar, kiliseler, yer altı şehirleri, camiler, türbeler, hanlar, höyükler bulunmaktadır. İhlara vadisi önemli bir kanyon vadisidir. Vadide şapeller ve kiliseler vardır. Türbelerde Taptuk Emre, Somuncu Baba gibi şahsiyetlerin mezarları bulunmaktadır. Aşıklı Höyük ve Acemhöyük arkeolojik kazılarda bulunmuştur. Buralar eski yerleşim yerleridir (Aksaray Yatırım Destek Ofisi, 2024)

Kayseri de 6 organize sanayi bölgesi ve 8 küçük sanayi sitesi bulunmaktadır.

Tarımda baklagiller, tahıl, endüstriyel bitkiler, yağlı tohumlar, yumru bitkiler, sebze ve meyve yetiştirilmektedir.

İlde hayvancılık yapılmaktadır. Et ve süt ürünleri elde edilmektedir. Küçük ve büyükbaş hayvancılık, kanatlı hayvan varlığı söz konusudur. Kanatlı hayvan üretiminde Türkiye ortalamasının üzerindedir.

Turizmde Kayseri Selçuklu Devleti'nden kalma eserler, Erciyes Dağı, Kapuzbaşı Şelaleleri, Soğanlı Vadisi, Sultan Sazlığı gibi önemli değerlere sahiptir. Turizm için önemli bir konumdadır (Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Kırşehir de organize sanayi sitesi ve küçük sanayi siteleri bulunmaktadır. Sanayi sitelerinde gıda, mobilya, petrol, inşaat, süt ürünleri, mermer, tuz, tekstil gibi alanlarda sanayiciler üretim yapmaktadır (T.C. Kırşehir Valiliği, 2024).

Kırşehir'de insanlar balıkçılık, küçük ve büyükbaş hayvancılıkla uğraşmaktadır.

Kırşehir Kapadokya bölgesinde yer almaktadır. İl tarihinde önemli alimlere ev sahipliği yapmıştır. Termal turizmle ön plana çıkmaktadır. Müzeleri, yeraltı şehirleri, höyükleri, kaplıcaları, camileri, türbeleri, barajları ve gölleriyle kültür turizmi için önemli bir yeri vardır.

Kırşehir'in topraklarında sebze, meyve, baklagiller yetiştirilmektedir. Jeotermal seracılık yapılmaktadır (Kırşehir Yatırım Destek Ofisi, 2024).

2.3. KAPADOKYA BÖLGESİNDE EKOTURİZM POTANSİYELİ

2.3.1. Kapadokya Bölgesinin Ekoturizm Potansiyeli

Bu başlıkta Kapadokya bölgesinde yer alan Kırşehir, Niğde, Nevşehir, Kayseri ve Aksaray illerinin ekoturizm potansiyeli hakkında bilgi verilmektedir. Kapadokya'nın ekoturizm faaliyetleri birincisi doğa yürüyüşü, ikincisi termal turizm, üçüncüsü dağcılık, dördüncüsü balon turizmi, beşincisi atlı doğa yürüyüşü, altıncısı bisiklet turizmi, yedincisi inanç turizmi, sekizincisi mağara turizmi, dokuzuncu gastronomi turizmi, onuncusu av turizmi, on birincisi foto safari, on ikincisi kuş gözlemciliği, on üçüncüsü botanik turizmi, on dördüncü sportif olta balıkçılığı, on beşinci festival turizmi, on altıncı tarım/çiftlik turizmi, on yedincisi kongre turizmi, on sekizincisi kültür turizmi, on dokuzuncusu yayla turizmidir.

2.3.1.1. Doğa Yürüyüşü ve Potansiyeli

Kapadokya da trekking için rotalar veya parkurlar devlet ya da acenteler tarafından belirlenmiştir.

Nevşehir ilin de trekking parkurları genellikle vadilerde gerçekleşmektedir. Vadiler doğal güzellikleriyle turistlerin ilgisini çekmektedir. Bu yüzden de tercih edilmektedir. Bu vadiler; Bağlıdere, Güvercinlik, Zemi, Görkündere, Kızılçukur, Güllüdere-I, Güllüdere-II, Meskendir, Gomeda, Üzengi, Çat, Fırınasma, Balkanderesi ve Manastırlar'dır (T.C. Nevşehir Valiliği, 2024).

Kayseri'nin yürüyüş parkurları beş tanedir. Birincisi Kayseri il merkezi ve çevresi, ikincisi Erciyes Dağı ve çevresi, üçüncüsü Soğanlı ve Erdemli Vadileri, dördüncüsü Yahyalı ve Aladağlar, beşincisi Erciyes Dağı zirve tırmanışıdır (Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Aksaray'da iki şekilde trekking yapılmaktadır. Birincisi Ihlara Vadisi, ikincisi Hasandağı'na yapılan zirve yürüyüşüdür.

Niğde ilinde yapılan yürüyüş rotaları dağ ve doğa olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu rotalar Demirkazık tırmanışı, Demirkazık doruğuna batı ve kuzey yamaçlardan tırmanış, Yedigöller Vadisi'nden doruk çıkışları ve Kızılkaya tırmanışı, Yedigöller Vadisi'nden Direktaş tepesine tırmanış direktaş, Yedigöller'den Demirkazık tırmanışı, Kaldı Dağlar tırmanış, Güzeller ve Gürtepe doruk çıkışlar ve Torasan Dağları'na tırmanıştır (Niğde Yatırım Destek Ofisi, 2024).

Kırşehir Aşıkpasha Tabiat Parkı trekking rotası için önemlidir (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı 9. Bölge Müdürlüğü, 2024).

2.3.1.2. Termal Turizm ve Potansiyeli

Nevşehir'in Kozaklı ilçesi termal turizmin yapıldığı yerdir. 30 adet otel ve motel turistlere hizmet vermektedir (Türkiye Kültür Portalı, 2013).

Kayseri'nin kaplıcaları Tekgöz, Bayramhacı, Çiftegöz, Hacı Veli'dir. Kaplıcalar böbrek ve idrar yolları, kalp, deri gibi bazı rahatsızlıklara iyi gelmektedir (Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Kırşehir termal turizm ve kaplıcalar açısından önemli bir yerdir. Devlet özellikle burayı desteklemektedir. Termal Turizm Kentleri Projesi'ne dahil edilmiştir. Terme, Karakurt, Bulamaçlı ve Mahmutlu kaplıcaları, Kaman Savcılı ılcası ve Avcı içmecesı bulunmaktadır. Kaplıca, ılıca ve içmecelerden çıkan sular insanların sağlığına kavuşması için kullanılmaktadır (T.C. Kırşehir Valiliğı, 2024).

Aksaray'ın termal turizm yerleri Ziga, Narlıgöl, Ilısu'dur (Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Niğde'nin Çiftahan kaplıcalarında termal turizm yapılmaktadır (Niğde İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

2.3.1.3. Dağcılık, Dağ Turizmi ve Potansiyeli

Kayseri'nin dağcılık turizmi Aladağlar Milli Parkı'nın Yahyalı ilçesi sınırlarıdır. Kızılıkaya ve Demirkazık zirve tırmanışları yapılmaktadır. Erciyes Dağı çevresinde yürüyüş parkurları bulunmaktadır (Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Aksaray'ın Hasandağı'na tırmanış yapılmaktadır. Tırmanış yapanlar dağ eteğinde ki Nora Antik Kent'ini, Helvadere Göleti'ni ve Sütlü Kilisesi'ni ziyaret etme fırsatı yakalamaktadır (Türkiye Kültür Portalı, 2012).

Niğde'nin Toros Aladağlar ve Bolkar Dağı dağcılık için önemli yerlerdir (Niğde Yatırım Destek Ofisi, 2024).

2.3.1.4. Balon Turizmi ve Potansiyeli

Balon turizminin ekoturizm olarak kabul edilip edilmediği tartışmalıdır. Kapadokya bölgesi ve ekoturizm başlığında balon turizminin çevreye ve canlılar üzerindeki etkilerinden bahsedilmiştir.

Balon turizmi Kapadokya bölgesinde vadilerin olduğu bölgelerde yapılmaktadır. Turistler doğal güzellikleri yukarıdan izleme fırsatı bulmaktadır.

Nevşehir'in Göreme, Uçhisar, Ürgüp, Ortahisar, Avanos bölgelerinde vadiler bulunmaktadır. Bu bölgelerde balon turları gerçekleştirilmektedir ve turları düzenleyen firmalar bulunmaktadır.

Kayseri'nin Soğanlı Vadisi'nde balon turları yapılmaktadır (TRT Haber, 2019).

Aksaray'ın balon turizmi Manastır ve Ihlara Vadisi'nde gerçekleştirilmektedir (Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

2.3.1.5. Atlı Doğa Yürüyüşü ve Potansiyeli

Atlı doğa yürüyüşün de insanların at üzerinde doğal güzelliklerle iç içe olduğu bir turizmdir. Kapadokya'da genellikle vadilerde gerçekleştirilmektedir.

Aksaray'ın atlı turları Güzelyurt, Ihlara Vadisi ve Hasandağı çevresinde yapılmaktadır (Aksaray Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Nevşehir’de turistler ata binerek vadilerde gezdirilmektedir. Atlı doğa güzergahları Avanos, Mustafapaşa, Gomeda Vadisi, Zelve, Paşabaşları, Sarıhan, Zemi Deresi, Kılıçlar Vadisi, Çat Vadisi, Devrent Vadisi ve Güzelyurt’a kadar devam etmektedir (Türkiye Kültür Portalı, 2013)

Kayseri’nin atlı doğa yürüyüşü rotasında Erdemli ve Soğanlı Vadileri turistleri bölgeye çekmektedir.

2.3.1.6. Bisiklet Turizmi ve Potansiyeli

Kapadokya bölgesinde vadiler bisiklet turizminin yapıldığı yerlerdir. Vadiler hem doğal güzellikleriyle hem de kayaların ve peribacaların farklı şekillerde oluşu turistlerin ilgisini çekmektedir.

Nevşehir’in bisiklet rotaları, Bağlıdere, Güvercinlik, Zemi, Görkündere, Kızılçukur, Güllüdere-I, Güllüdere-II, Meskendir, Gomeda, Üzengi, Çat, Fırınasma, Balkanderesi ve Manastırlar’ dır (T.C. Nevşehir Valiliği, 2024).

Aksaray’ın bisiklet rotaları Güzelyurt, Gülağaç ve Hasandağı çevresidir (Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Kayseri’nin 27 tane bisiklet rotası bulunmaktadır. Bisiklet rotaları şunlardır:

- ❖ Kızık-Gerede-Aksu mesire alanı,
- ❖ Develi-Kızık-Gereme-Aksu mesire alanı-Develi,
- ❖ Kayseri merkez-Geymir-Tavlusun-Talas-Hisarcık-Hacılar,
- ❖ Kayseri merkez-Hisarcık-Hacılar-Kayseri merkez,
- ❖ Hacılar-Sarıgöl-Kızılören-Hacılar,
- ❖ Yeşilhisar-Erdemli-Gülbayır-Kavakköy-Güzelöz-Soğanlı-Akköy-Kaleköy-Yeşilhisar,
- ❖ Tekgöz Köprüsü-Yuvalı- Bayramhacı-Avanos,

- ❖ Tekir Göleti-Zincidere-Endürlük-Hisarcık, Ağırnas-Bağpınar-Gesi-Gürpınar-Kuruköprü-Başakpınar-Talas,
- ❖ Hacılar-Sarıgöl-Kızık-Aksu mesire alanı,
- ❖ Yahyalı-Gökoluk Yaylası-Delikkaya-Maden-Yahyalı, Yahyalı-Çamlıca-Yeşilköy-Delialiüşağı-Dikme- Yahyalı-Kültepe-Akın-Kuşçu-Yamula Baraj Gölü-Çevril-Taşhan-Emmiler-Erkilet,
- ❖ Kapuzbaşı-Ulupınar- Çamlıca-Yeşilköy-Çavdaruşağı-Büyükçakır-Kapuzbaşı, Hacılar-Kızılören-İncesu-Yaşılisar-Soğanlı,
- ❖ Pazarören-Cinahmet-Kurttepe-Arslanbeyli-Artmak-Mezgitli-Değirmentaş-Küçük Kabaktepe-Büyük Kabaktepe-Eğrisöğüt-Pınarbaşı,
- ❖ Kapuzbaşı-Acısü-Aladağ yolu-Kapuzbaşı, Sultan Sazlığı Circle,
- ❖ Yahyalı- Dikme-Mansurlu (Adana)- Burhaniye-Balcıçakırı-Çavdaruşağı-Yeşilköy-Delialiüşağı-Dikme-Yahyalı, Hacılar-Sarıgöl-Kızık- Anayol-Develi-Erciyes-Hacılar,
- ❖ Şahruh Köprüsü-Yerlikuyu-İğdeli-Karapınar-Kızılıpınar-Küpelî-Özvatan-Kayapınar-Felahiye-Mollahacı-Hasancı-Kuşçu-Çevril-Taşhan-Emmiler-Ebiç-Yemliha-Tekgöz Köprüsü,
- ❖ Erciyes circle 1,
- ❖ Erciyes circle 2,
- ❖ Yahyalı-Çamlıca-Ulupınar-Kapuzbaşı-Büyükçakır-Çavdaruşağı-Yeşilköy-Delialiüşağı-Dikme-Yahyalı, Pınarbaşı-Gebelek-Kırkgeçit-Damızlık-Örtülü-Kırkısarak-Tavlaköy-Ödekli-Dayıoluk-İncemağara-Fettahdere-Değirmentaş-Mezgitli-Artmak-Arslanbeyli-Cinahmet-Karapınar-Pazarören,
- ❖ Hitit yolu,
- ❖ Zamantı ırmak'ının izinde (Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Kırşehir Aşıkpaşa Tabiat Parkı ve Niğde Aladağlar bölgeleri bisiklet rotasıdır.

2.3.1.7. İnanç Turizmi ve Potansiyeli

Kapadokya bölgesinde vadiler eskiden insanların yaşama yeri idi. Bu yüzden buralarda kiliseler bulunmaktadır. Vadiler inanç turizmi için vazgeçilmez unsurlardır.

Nevşehir'in inanç turizmi rotası Göreme Vadisi, Zelve Vadisi, Gomedada Vadisi, Açıksaray Vadisi, Hacıbektaş Veli Türbesi gibi yerlerdir (Türkiye Kültür Portalı, 2013).

Kayseri'de inanç turizmi rotası, Birincisi Seyyid Burhaneddin Türbesi, İkincisi Osmanlı ve Selçuklu cami ve türbeleri Akkışla, Bünyan, Develi, İncesu, Kocasinan, Melikgazi, Özvatan, Pınarbaşı, Sarioğlan, Talas, Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerindedir (Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Aksaray inanç turizmi için türbeler, kiliseler, camiler, manastırlar mevcuttur. Türbelerden Yunus Emre, Somuncu Baba gibi Türk büyükleri yatmaktadır. Hristiyan din adamları yaşamıştır. İhlara Vadisi'nde manastır ve kiliseler vardır. Karamanoğulları ve Selçuklulara ait eserler bulunmaktadır (Aksaray Yatırım Destek Ofisi, 2024).

Niğde'nin inanç turizminde kilise, şapeller ve camiler yer almaktadır. Darü'z Zikir Mescidi, Ermeni Kilisesi gibi eski yapılar bulunmaktadır (Türkiye Kültür Portalı, 2013; Türkiye Kültür Portalı, 2016).

Kırşehir'de kiliseler, türbeler, camiler inanç turizmi için önemlidir. Yunus Emre Türbesi, Üçayak Kilisesi, Lala Cami, Şeyh Edebali Türbesi, Ahi Evran-ı Veli Külliyesi, Aşık Paşa Türbesi gibi yerler inanç turizmin kalbidir (Türkiye Kültür Portalı, 2012; Kırşehir Yatırım Destek Ofisi, 2024).

2.3.1.8. Mağara Turizmi ve Potansiyeli

Kapadokya bölgesinde mağara turizmi yeraltı şehirleridir. Kayaların kolay şekil alması sonucu insanlar kayaları oyarak kendilerine yaşam alanı yapmışlardır. Eskiden günümüze kalan yeraltı şehirleri insanların ilgisini çekmektedir.

Nevşehir'in yeraltı şehirleri Kaymaklı, Derinkuyu, Mazı, Acıgöl, Tatların ve Özkonak mağara turizmi rotasıdır.

Aksaray'ın Saratlı Kırkgöz, Aziz Mercurius, Gaziemir, Çukurören, Gülpınar, Bekarlar ve Erdoğan yeraltı şehirlerinde mağara turizmi gerçekleştirilmektedir (Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Kayseri'nin mağara turizmi Yeşilhisar, Tormarza, Talas, Pınarbaşı, Melikgazi, Develi ilçelerinde bulunmaktadır (Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Kırşehir de mağara turizmi Seyfe gölü, Mucur, Altınyazı, Pınarkaya, Kepez ve Aksaklı yeraltı şehirlerinde yapılmaktadır (T.C. Mucur Kaymakamlığı, 2024).

Niğde'de mağara turizmi Fertek, Konaklı ve Kayırlı yeraltı şehirlerinde düzenlenmektedir (Türkiye Kültür Portalı, 2024).

2.3.1.9. Gastronomi Turizmi ve Potansiyeli

Kapadokya bölgesindeki yerel yiyecekler gastronomi turizminin ana maddesidir. Bölgenin iklimi ve coğrafyası yemek, içecek ve tatlıların ana maddesini etkilemektedir. Karasal iklim gözüktüğü için buğday, patates, kabak çekirdeği, fasulye, nohut, domates, biber, salatalık, marul, maydanoz gibi sebzeler; elma, armut, erik, kayısı, dut gibi meyveler yetiştirilmektedir. Yörenin toprağından yapılan çömlük kaplar yemeğe tat katmaktadır.

Nevşehir'in yemekleri, kuru fasulye, yaprak sarma, güveç, kuzu tandır, mantı, tarhana, tandır fasulyesi, kabak çiçeği, biber dolması, nohut yahni, bamya, dağ mantarı, bulgur

pilavı, tandır çorbası, güveç mercimek, mercimekli pilav, etli patates oturtması, kısır, yoğurt çorbası, piyaz, düğcük pilavıdır. Hamur işleri, gözleme, börek çeşitleri, köy fırın ekmeği, tandır ekmeğidir. Tatlılar, helva, kayısı tatlısı, kabak tatlısı, pestil kurutma, nişasta helvası, keşkek, ayva tatlısı, şekerpare, komposto, köftür, pelver, ak bulamaç, bulamaç, sütlaç, dolaz, aside, pekmezdır. İçeceklerde üzüm şarabı, elma çayı, bitki çaylarıdır. Süt ürünlerinden çömlük peyniri, yoğurt gibi ürünler yapılmaktadır. Başka bir kaynakta Nevşehir'in yerel lezzetleri düğül çorbası, kuzu etli ayva dolması, keskiç, hamursuz, Derinkuyu çöreği, Kaymak, çöreği, gevrek, Nevşehir simidi, asma cacığı, sütlü kabak yemeği, kuru kaymak, fasulnik, koripopareni, muhacir kapama, nohutlu ekmek, muhacir mantısı gibi yiyecekler yapılmaktadır (T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2023, s. 27).

Nevşehir'de bağcılık kültürü, Anadolu'da binlerce yıllık birikimi olan bir geleneğin devamıdır. Yetiştirilen üzümler pekmez, sirke, şarap, kuru ve yaş üzüm olarak tüketilmektedir (Yeşil, 2020, s. 24). Nevşehir'de şarapla uğraşan dört özel tesis bulunmaktadır. Bu tesislerden birincisi, Ürgüp ilçesinin Mustafapaşa köyünde bulunan Anatolia Şarapçılık (Kapadokya Şarapçılık) 'tır. İkinci tesis, Turasan Şarapçılık'tır. Şarapçılık Ürgüp'te faaliyet göstermektedir. Üçüncü tesis, Kocabaş Bağcılık ve Şarapçılık'tır. Bu tesis merkezi Uçhisar'da ve imalatı Gülşehir'in Yeşilyurt (Sığırlı) köyünde yapılmaktadır. Dördüncü tesis, Kavaklıdere Şarapçılık'tır. Nevşehir'de üretim gerçekleştirilmektedir (Cüce & Dulkadiroğlu, 2017, s. 167-168).

Kayseri'nin yerel yiyecek ve tatlıları çok çeşitlidir. Kayseri'nin tarihi eski dönemlere dayanması ve çok çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapmasından dolayı yemek kültürü gelişmiştir. Kayseri gastronomi turizmi açısından önemli bir bölgedir. Bunlardan çorbaları kurşun aşı, börek aşı, kesme hamur, kuru bamya, gendimedir. Mantıları, etli Kayseri, yağ ve kıymalı buğudur. Hamur işleri, şebit yağlaması, su böreği, tandır böreği, kete, erişte makarna, tahinli katmer, katmer, bazlamadır. Ana yemekleri, pehli, fırınağzı, sulu köfte, kâğıtta pastırma, bayram yahnisi, kabak çiçeği dolması, pırtımpırt, şaşım aşı, hakırdak, Kayseri güveci, saç kavurma, üzümlü gerdan, etli yaprak sarması, karın dolmasıdır. Tatlıları, nevine, açma baklava, güllü baklava, aside, pekmez helvası, dolaz, omma, un kurabiyesi, maramisa, teltelidir (Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Aksaray'da gastronomi turizmi için yerel yiyeceklerden çorba çeşitleri, alaca, arabaşı,

asma yaprağı, boz bulamaç, cavırcık, dövme ve erişteli mercimek gibi çeşitlerdir. Et yemekleri, yahni, tulum kebabı, tenekede küllük boğası, tas kebabı, tavuklu ufak gibi lezzetlerdir. Sebzeli ve sulu yemek çeşitleri, batırık, çılıbr, ekecik salatası, erişteli domates, etli sulu yumurtadır. Otlı yemekler kedi parmağı, gavırcık otu yemeği, evelik aşı, çiriş yemeğidir. Hamur işlerinden Aksaray mantısı, dolaz, düzme çimdik mantı, eriştelerdir (Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Niğde ili zengin bir mutfağa sahiptir. Niğde'nin yerel yemekleri söğürme, Niğde tava, mazaklı köftesi, pirinçli elma dolması, cevizli erişte, arabaşı çorbası, niğde usulü tarhana çorbası, etli bamya yemeği, kaymak tatlısı, ditme, halveter tatlısı, kıyma dürümü, çökelek dürümü, peynir dürümü, tatlı dürümü, çemen dürümü, sac altı, bazlama, oğma çorbası, mangır çorbası, erişteli mercimek çorbası, yoğurtlu çorba, bossulu, Niğde usulü tas kebabı, kuru tava, çömlekte mercimek, çanak, tirit, orta dolması, nohutlu kuru et, mumbar dolması, mumbar kavurması, işkembe haşlaması gibi çeşitler bulunmaktadır (CNN Türk, 2024).

Kırşehir ilinin yerel yiyecekleri, tandırda çömlek paça, çömlek fasulyesi, et yahnisi, madımak, ayran çorbası, topalak, düğür çorbası, sütlü pilav, pancar çırpması, yarma aşı, keşkef, çullama, soğanlama, Kürt pilavı, sebzeli bulgur pilavı, çirleme, boranı, ayva dolması, sündürmedir (T.C. Kırşehir Valiliği, 2024).

2.3.1.10. Av Turizmi ve Potansiyeli

Kapadokya bölgesi av turizminin yapıldığı yerler Kırşehir, Kayseri, Aksaray ve Niğde'dir. Kırşehir ili av alanları açısından zengin bir ildir.

Kayseri ilinde av hayvanları keklik, bıldırcın, tavşan, toy, yaban keçisi, ördek ve kekliktir. İlin av hayvanlarını barındıran ilçeleri, Develi, Pınarbaşı, Bünyan, Tomarza, Sarız, Yeşilhisar'dır (Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Niğde'nin av hayvanı yaban keçisidir (Niğde Yatırım Destek Ofisi, 2024).

Aksaray’ın av hayvanları Hasan Dağı’nda çil, keklik, bıldırcın, tavşan, çulluk, kaz, ördek, tavşan ve tilkidir. (Aksaray Valiliği, 2012, s. 166).

Kırşehir’in av alanları iki çeşittir. Avlaktan biri devlet avlakları diğeri genel avlaklardır. Devlet avlakları, Kilimli ve Alanköy’dür. Genel avlaklar, Mahsenli, Karaova, Dulkadirli, Külhüyü, Malya, Acıköy, Kırdök, Mahmutlu, Güzyurdu, Yeşilyur, Aksaklı, Kervansaray, Karıncalı, Kalankaldı, Karahıdır, Çadırılıhacıyusuf, Dedeli, Meşeköy, Savcılı, Kargın, Değirmenözü, Başköy’dür. Kırşehir’in av hayvanları domuz, yaban tavşanı, kınalı keklik, bıldırcın, üveyik, sakarmeke, yeşilbaş, bozördek, kırık-çamurçun, tahtalı, kara tavuk, çulluk, kaya güvercininden oluşmaktadır (Kırşehir İlinde Tabiat Turizmi Uygulama Eylem Planı 2016 – 2019, s. 40-41-42).

2.3.1.11. Foto Safari ve Potansiyeli

Kapadokya bölgesinde foto safari turizm bölgeleri vadilerdir. Kayseri, Nevşehir, Aksaray, Niğde ve Kırşehir illerinde vadiler vardır

Kayseri’nin Soğanlı Vadisi, Koramaz Vadisi, Erdemli Vadisi, Sultan Sazlığı, Kapuzbaşı Şelaleleri, Hacer Ormanları, Yedigöller, Aladağlar Milli Parkı foto safari turizm rotalarıdır (T.C. Yahyalı Kaymakamlığı, 2017).

Nevşehir’in sınırlarında Ürgüp, Acıgöl, Derinkuyu, Gülşehir, Avanos ilçeleri foto safari turizmi için önemli yerlerdir. Bu ilçelerdeki bazı vadilerin isimleri bilinmektedir. Bazılar ise isimleri çok duyulmamıştır. Kılıçlar, Güvercinlik, Zemi, Meskendir Vadileri gibi sayısız vadi bulunmaktadır.

Aksaray’ın foto safari turizmi Ihlara Vadisi, Hasandağı, Manastır Vadisi, Tuz Gölü’nde yapılmaktadır (Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Niğde Aladağlar ve Bolkar Dağı doğal güzellikleriyle foto safari tutkunları için güzel bir yerlerdir. Bu iki bölge turizm sektörü için paha biçilmezdir (Ahiler Kalkınma Ajansı, 2024).

Kırşehir'in foto safari bölgesi Seyfe Gölü'dür.

2.3.1.12. Kuş Gözlemciliği ve Potansiyeli

Kapadokya bölgesinde karasal iklimin hâkim olması ve Anadolu'nun iç kesimlerinde yer alması sonucu kuş gözlemciliği dağlar ve sulak yerlerde yapılmaktadır. Kuş gözlemciliği Kayseri ilinde Erciyes Dağı, Sultan Sazlığı, Hürmetçi Sazlığı, Niğde'de Karagöl, Kırşehir'de Seyfe Gölü'nde yapılmaktadır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı 9. Bölge Müdürlüğü, 2024; Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Niğde Yatırım Destek Ofisi, 2024).

2.3.1.13. Botanik Turizmi ve Potansiyeli

Kapadokya bölgesinde karasal iklim gözükmese de rağmen yükseltiden dolayı farklı bitkilerin yetişmesine olanak vermiştir. Bu yüzden botanik turizmi açısından önemli bir bölgedir.

Nevşehir orman bakımından fakirdir. Kuraklığa ve tahribata dayalı ağaç, çalılar ve otsu bitkiler bulunmaktadır. İl florasında 675 takson, 659 tür, 13 alttür ve 3 varyeteden oluşmaktadır. Milli park içerisinde 2 tür ve 3 takson tespit edilmiştir (Orman ve Su İşleri Bakanlığı 8. Bölge Müdürlüğü Nevşehir Şube Müdürlüğü, 2013, s. 20).

Kayseri'de bitkilerin olduğu yerler dağlardır. Botanik turizmi için dağlar önem kazanmaktadır. Botanik turlar, Erciyes Dağı'nda 189 endemik 1216 bitki taksonu, Ali Dağı'nda 84 tanesi endemik 455 tane bitki taksonu, Yılanlı Dağ'da 57 tane endemik 410 bitki taksonu, Sultan Sazlığı'nda 48 tanesi endemik 465 tane bitki taksonu, Aladağlar'da

145 tane endemik 944 bitki taksonu bulunmaktadır (Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, t. y.).

Aksaray ili orman bakımından zengin değildir. İhlara Vadisi'nde 43 tane ve Tuz gölü'nde endemik türler bulunmaktadır. Toplam 63 tane endemik bitki varlığını sürdürmektedir (Orman ve Su İşleri Bakanlığı 8. Bölge Müdürlüğü Aksaray Şube Müdürlüğü, s. 37).

Niğde'nin botanik rotaları Gebere Vadisi, Bolkar Dağı, Keçibuyduran Dağı ve Melendiz Dağı'dır (Niğde Yatırım Destek Ofisi, 2024).

Kırşehir'in florası zengindir. Kırşehir'in belli bir botanik rotası bulunmamaktadır. Aşıkpaşa Tabiat Parkı'nda, Ahi Evran Üniversitesi Bağbaşı Yerleşkesi'nde ve Çiçek Dağı'nda bitki türleri incelenmiştir. Aşıkpaşa Tabiat Parkı'nda 313 bitki örneğinden 51'i familya, 139'u cins ve 162 tür tespit edilmiştir. 21 tanesi endemik türdür. Ahi Evran Üniversitesi'nde ki araştırma da 376 bitkiden 53'ü familya, 181 cinse ait olan 213 tür ve türaltı takson bulunmuştur. Araştırmanın sonucunda % 15'i endemiktir (Eyüboğlu, 2019, s. 33; Eyüboğlu, 2021, s. 4). Çiçek Dağı'nda yapılan çalışma sonucunda bitkilerin 128'i endemik taksondur (Karavelioğulları, Vural, & Polat, 2005, s. 385).

2.3.1.14. Sportif Olta Balıkçılığı Turizmi ve Potansiyeli

Kapadokya bölgesi deniz kenarında değildir ancak olta balıkçılığı barajlar ve ırmakların olduğu bölgelerde gerçekleştirilmektedir. Sportif olta balıkçılığı çok gelişmemiştir.

Nevşehir'in Gülşehir ve Avanos ilçelerinden geçen Kızılırmak'ta, Kırşehir'in Hirfanlı ve Çoğun Baraj göllerinde, Aksaray'ın Mamasın Barajı, Bozkurt Barajı, Balcı Barajı, Gültepe Barajı, Balcı Göleti ve Kefir Göleti'nde, Kayseri'de Kızılırmak, Zamantı Irmağı, Sarımsaklı Suyu, Ağcaşar Barajı, Akköy Barajı, Kovalı Barajı'nda balıkçılık yapılmaktadır. Yamula Barajı'nda her sene özellikle olta balık balıkçılığı günleri düzenlenmektedir (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Kırşehir İl Tarım ve Orman

Müdürlüğü, 2021; Çullu Kaygısız, Altaş, & Varnacı Uzun, 2022, s. 347; Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Balık Haber, 2023).

2.3.1.15. Festival Turizmi ve Potansiyeli

Kapadokya bölgesi festivaller açısından zengindir. Festivaller, şöenler gibi etkinlikler Kapadokya bölgesinin tanıtımı açısından büyük öneme sahiptir. Turistler özellikle festival günlerini takip ederek seyahat etmektedir.

Nevşehir'in yerel etkinlikleri, Kapadokya Gastronomi Festivali, Mantarkaya Bahar Festivali, Cappadox, Milyonfest Kapadokya, Baba Fest Festivali, Damsa Barajı Şenliği, Uluslararası Dünya Halk Dansları Festivali, Kapadokya Balon Ve Kültür Yolu Festivali, Kayaşehir Halk Oyunları Festivali, Yaz Şenlikleri Ve Fasulye Festivali, Kapadokya Müzik Festivali, Ürgüp Uluslararası Bağ Bozumu Festivali, Uluslararası Kapadokya Kültürel İmece Festivali, Geleneksel Mangalda Hamsi Şöleni'dir (Festivall.com.tr, 2024).

Kayseri'nin yerel etkinlikleri, Akkışla-Gömürgen Yoğurt Festivali, Sarız Kilim Festivali, Üzüm Festivali, Rafting Şenlikleri, Erciyes Atlı Yayla Turizm Şenlikleri, Aşık Seyrani Kültür ve Sanat Şenlikleri, Dadaloğlu Kültür Sanat Şenliği, Yemliha Patlıcan Festivali, İncili Çavuş Kültür-Sanat Şenliği, Seyyid Burhaneddin'i Anma Günü, Erciyes Kış Turizm Şenliği'dir (Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Aksaray'ın yerel etkinlikleri, Hasandağı Üzüm ve Pekmez Festivali, Ahi Evran Uluslararası Kültür ve Sanat Festivali, Gökçehöyük Yaz Festivali, Gökçehöyük Kış Festivali, Ağaçören Geleneksel Sünnet Şöleni, Aksaray Bilim Festivali'dir (Yeni Bakış Gazetesi, 2024).

Niğde'nin yerel etkinlikleri, Darboğaz Kiraz Festivali, Kayırlı Sılayı Rahim Ayrın Şöleni, Melendiz Yayla Şenliği, Ulukışla Üzüm ve Kültür Festivali, Çömlekçi, Çömlekçilik Festivali, Tyana Kültür Festivali, Hıdrellez Bahar Bayramı, Nevruz Bayramı'dır (Niğde İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Kırşehir'in yerel etkinlikleri, Kırşehir Türkü Şöleni, Uluslararası Aşıkpaşa Şöleni, Tiyatro Festivali, Unesco Uluslararası Müzik Festivali, Lavanta Şöleni'dir (Kırşehir Belediyesi, 2024).

2.3.1.16. Tarım/Çiftlik Turizmi ve Potansiyeli

Kapadokya bölgesinde tarım ve çiftlik turizmi gelişme göstermektedir. Kırşehir'in Cevizbağı Çiftliği, Nevşehir'in Kapor Çiftliği'nde yapılmaktadır. Çiftliklerde konaklama imkânı sunulmakta, turistler çiftlikte üretilen ürünleri kendi elleriyle toplama imkânı bulmakta, mevsimine göre ürün yetiştirilmekte, yerli ve yabancı turistler tercih etmekte, insanlar doğayla iç içe olmaktadır (Akçay Özkan & Yalçiner Ercoşkun, 2019, s. 85-86-87-88). Nevşehir iline bağlı Uçhisar ilçesinde bulunan Museum Otel de ekolojik bahçe ve bağlar bulunmaktadır. Turistler bu tarlalarda doğayla baş başa kalmakta, meyve ve sebzelerden tadabilmektedir (Museum Otel, 2024).

2.3.1.17. Kongre Turizmi ve Potansiyeli

Kapadokya bölgesinde Nevşehir ili kongre turizmiyle ön plana çıkmaktadır. Nevşehir il sınırlarında bulunan otellerde kongre turizmi yapılmaktadır. 2002 yılında Nevşehir'e Uluslararası kongre merkezinin temelleri atılmıştır (Türkiye Kültür Portalı, 2013).

2.3.1.18. Kültür Turizmi ve Potansiyeli

Kapadokya bölgesi kültür turizmi için çok önemli bir yerdir. Nevşehir, Kayseri, Aksaray, Kırşehir ve Niğde illerinde sayısız tarihi ve kültürel eser bulunmaktadır. Bu eserlerin bir kısmı aşağıda ele alınmıştır.

Nevşehir Kültür Turizmi: Nevşehir'in  e meleri Hacı Osman A a, Alay Bey, Harman, Z ht , Cici Baba, Kütüklü, Andız, Yukarı, Mehmet A a, Tahta Camii,  ekerci, Camii Kebir, Mustafapa a, Yukarı Mahalle, Meydan; camileri Ta kınpa a, Damat İbrahim Pa a, A  ıba ı, Ulu, Karavezir, kiliseleri Tokalı, Elmalı, Karanlık, Meryem Ana, Elmalı, Haçlı, Yusuf Koç, Azize Barbara  apeli, Vaftizci Yahya, El Nazar, St. Jean, Aynalı, Pancarlık, Konstantin - Eleni,  avuşın,  z ml , Aziz Gregorios, Azis Basileios, Paraskevi, Panteleiomon, Eustathios, Poterida, Aziz Haralambas, Konstantin ve Helena; müzeleri Hacı Bektaş Veli, yeraltı  ehirleri Kaymaklı, Mazı, Derinkuyu,  zkonak, Tatların'dir (Türkiye Kültür Portalı, 2013; Türkiye Kültür Portalı, 2013 Nevşehir İlinde Kiliseler; 2024; Sevim & K  kl , 2022; mustafapasakapadokya.org, 2024; mustafapasakapadokya.org, 2024).

Nevşehir de iki çeşit müze bulunmaktadır. Birincisi devlete ait müzeler, ikincisi özel müzelerdir. Birinci müzeler Nevşehir, Atatürk Evi, Arkeoloji ve Etno rafya, Ürgüp; ikinci müzeler Kapadokya Sanat ve Tarih, Kapadokya Kültür, Güray, Kapadokya Yaşayan Miras, Kahve'dir (T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü, 2024; Tüysüz, 2023, s. 268). Nevşehir'in türbeleri Bektaş Efendi, Altı Kapılı, Balım Sultan, Hacı Bektaş Veli, Hasan Emmi, Ta kınpa a Hızırbey,  eyh Ahmedi G l ehri, Hasan Dede'dir (Türkiye Kültür Portalı, 2013; Türkiye Kültür Portalı, 2013; Türkiye Kültür Portalı, 2013; Türkiye Kültür Portalı, 2013; Türkiye Kültür Portalı, 2013; T.C. Hacıbekta  Kaymakamlığı, 2019; T.C. Acı  l Kaymakamlığı, 2019).

Nevşehir'in kaleleri Nevşehir, Uçhisar, Ortahisar, Roma; tarihi konakları Pingopulos, Mehmet İnce,  enol,  zbay, Erbil, Timur, Temel  zt rk, Serafim, Beyaz, Zekir Yaman, Cankurt, Savaş, Kapadokya Sanat ve Tarih Müzesi, Kapadokya Üniversitesi Enstitüsü, Sarı, Hur it Ba o lu, Eski Otel Natura, G l, Ali Elma, Le Lotus Art Gallery, Orhan, Veli Yeşil, Marika,  ent rk, Kapadokya Üniversitesi Cankut Bagana Binası, Kapadokya

Üniversitesi Mustafapaşa Köy ve Konak Odası, Kapadokya Üniversitesi Cansever, Sultanidis, Topakoğlu, Cafe On; köprüleri Maraşoğlu, Yavuz Sultan Selim; medreseleri Damat İbrahim Paşa, Taşkınpaşa, Mehmet Şakir Paşa'dır (Türkiye Kültür Portalı, 2013; Türkiye Kültür Portalı, 2013; Türkiye Kültür Portalı, 2013; Türkiye Kültür Portalı, 2013; Türkiye Kültür Portalı, 2013; mustafapaşakapadokya.org, 2024; mustafapaşakapadokya.org, 2024; mustafapaşakapadokya.org, 2024).

Kayseri Kültür Turizmi: Kayseri'nin müzeleri Arkeoloji, Etnoğrafya, Ahi Evran Esnaf ve Sanatkârlar, Selçuklu Uygarlığı, Kent ve Mimarsinan, Millî Mücadele 'dir (Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024). Kayseri'nin arkeolojik kazı alanı Kültepe'dir (T.C. Kayseri Valiliği, 2024).

Kayseri'nin camileri Lale, Kurşunlu, Yanıkoğlu, Cincıklı, Şeyh, İsa Kümbet, Battal Gazi, Emir Sultan, Bürüngüz, Hasinli, Kümbet, Ali Hoca, Hatiroğlu, Cürcürler, Çifteönü, Çandır, Hacı Veled; medreseleri Hatuniye, Sahabiye, Seraceddin; kiliseleri Karabaş, Sakl, Tokalı, Kubbeli, Yılanlı, Tahtalı; çeşmeleri Lala Paşa, Hacı Veled, Hasinli, Hasbekkikçi, Hasbek Kümbet, Gülü, Gavremoğlu Göllü, Şeyh İbrahim Tennuri, Çifteönü, Sahabiye, Deliklitaş, Kadı, Seyid Gazi Mahallesi, Matara, Mollaoğlu, Müft, Yazı Cami, Gömleksiz, Güdüllü, Kara İmam, Pamukhane, Hacı Kasım, Hacı Mehmet, Çukurlu Cami; türbeleri ve kümbetleri Alaca, Avgunu, Beş Parmak, Bağbük Bey, Dört Ayak, Emir Ali, Gevher Nesibe, Emir Şahap, Han, Hasbek Kadı, Mehmet Zengi, Sırçalı, Suyu Kanmış Hatun, Şeyh Seyfullah, Lala Muhlisiddin, Zeynel Abidin; tarihi konakları Yaman Dede Kültür ve Sanat Evi, Ali Saip Paşa, Feyzioğlu, Amerikan Hastanesi, Cemil Baba Evi, Okutan, Atatürk Köşkü; köprüleri Tekgöz, Çokgöz, Şahrüh; medreseleri Köşk, Seraceddin Küçük Hunat, Gevher Nesibe, Hatuniye, Sahabiye, Avgunlu; kaleleri Kayseri, Zamant, Develi, Bostanlık, Kavak, Aşırılı, Akkışla, Zengibar, Zırha kervansarayları Sultanhanı, Karatay, Kara Mustafa Paşa, Vezir Han, Bedesten, Kapalı Çarşı' dır (T.C. Kayseri Valiliği, 2024; T.C. Kayseri Valiliği, 2024; C. Kayseri Valiliği, 2024; T.C. Kayseri Valiliği, 2024; Talas Belediyesi, 2024; Kayseri Büyükşehir Belediyesi, 2024; Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

Aksaray Kültür Turizmi: Aksaray'ın ören yerleri Aşıklı Höyük, Acemhöyük, Antik Nora Şehri, Musular; müzesi Aksaray; kiliseleri Ala, Bahattin Samanlığı, Eğritaş, Karagedik, Pürenliseki, Saint Georges, Selime Katedrali, Sümbüllü, Yılanlı, Kokar, Kale

Manastırı; hanları ve kervansarayları Sultanhanı, Alayhan, Ağzıkarahan, Ak, Öresin, Kılıçarslan; türbeleri Somuncu Baba, 2. Kılıçarslan, Tapduk Emre, Yunus Emre, camileri Ulu, Nakkaşlı; arkeolojik kazı alanları Acemhöyük, Aşıklı Höyük, Güvercinkayasası; kalesi Aksaray Kalesi; köprüleri Kalanlar, Başköprü, Nakkaş, Debbaglar, Karasu, Yaprakhisar'dır (Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Aksaray Yatırım Destek Ofisi, 2024; Gürel Ağır, 2021).

Niğde Kültür Turizmi: Niğde'nin camileri Alaeddin, Sungurbey, Hanım, Murat Paşa, Dışarı, Kığılı, Dört Ayak, Rahmaniye, Gazi Osman Paşa, Kesikbaş; kiliseleri Aktaş Cami, Andaval, Ermen, Rum, Fertek Cami, Hançerli, Hasaköy, Konaklı Rum, Kumluca Cami, Kurdunus, Küçükköy, Narlı Göl Şapeli, Ovacık Cami, Aşağı Kayabaşı-Begüm Cami, Yeşil Burç Cami, Dikilitaş, Ballı; çeşmeleri Hatiroğlu, Sır Ali, Paşa, Cullaz, Dört Ayak, Nalbantlar, Mühürdar, Şah Mescidi, Kandak, Harap, Çerçici; arkeolojik alanları Kaletepe, Köşk Höyük, Göltepe - Kestel Ören Yeri, Porsuk Höyük, Göllüdağ Ören Yeri, Andabalis, Eski Andaval, Tyana Ören Yeri, Kınık Höyük, Tepecik Höyük; müzeleri Niğde, Gümüşler Manastırı Kilisesi; türbeleri Hüdavent Hatun, Gündoğdu, Sarı Saltuk, Esen Bey, Ahmet Kuddusi, Şah Süleyman, Kesik Baş, Kemal-İ Ümmi, Gülbaba, Dörtayak, Şeyh Bahaddini Hz.; kalesi Niğde; kervansarayları Saruhan, Paşa'dır (Çetinkaya Karafakı, 2023; Niğde İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Niğde İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Niğde İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Niğde İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Niğde Yatırım Destek Ofisi, 2024; Türkiye Kültür Portalı, 2013; Türkiye Kültür Portalı, 2016).

Kırşehir Kültür Turizmi: Kırşehir'in camileri Alaaddin, Lala, Kapucu, Çarşı; türbeleri ve kümbetleri Cacabey, Ahievran, Melikgazi, Fatma Hatun, Aşıkpaşa, Kalender Baba, Süleyman Türkmani, Muhterem Hatun, Yunus Emre, Aflak Baba; tarihi evleri Hacıbey, Ağaların, Bekir Efendi, Sülükçülerin; kiliseler Üçayak, Hacıfakılı, Aksaklı, Altınyazı, Manastır ve Keşiş Sarayı; kervansarayı Kesikköprü; köprüsü Kesikköprü; kaleler Kırşehir, Cemele, Ömerhacılı, Keçi, Kuş; höyükleri Çağırkan Kale, Merkez Kale, Hashöyük, Yağ Çeşme, Gölhisar, Sevdğin, Öksüz kale, Çiftç, İkiz, Malören, Seyfe, Tuzla, Alhöyük, Boz, Garipler, Külhöyük, Heyi, Kızılğöbek Kızla, Şeyh Hazma, Kösele, Küçük, Sarı, Ömerhacıl, Savcılı Dokuz; yeraltı şehirleri Mucur, Kümbetaltı, Dulkadirli

İnli Murat, Kepez, Uyluk Ve Kabadurak Şehir Kalıntıları, Aşılık Mağarası'dır (T.C. Kırşehir Valiliği, 2024).

2.3.1.19. Yayla Turizmi ve Potansiyeli

Kapadokya bölgesinin yaylaları, Kayseri, Aksaray ve Niğde illerinde yer almaktadır. Bölgenin yaylaları, Hasandağı, Erciyes ve Melendiz Dağları'nda bulunmaktadır.

Kayseri yaylaları Fadıma Kadın Yaylası, Fadıma Kadın Yaylası 2, Gökoluk Yaylası, Kürsiyan Yaylası, Soğulcak Yaylası ve Suna Yaylası'dır (Yahyalı Belediyesi, 2024).

Aksaray'ın yaylaları Güneşli Köyü, Bezirci Yaylası, Dere Yaylası, Gözerli Yaylası, Güllü Dere Yaylası, Çağlak Yaylacı, Eski Bezirci Yaylası, Karaburun Yaylası, Gedik Yaylası, Başaran Köyü, Buthacı'dır (T.C. Eski Kaymakamlığı, 2024).

Kırşehir'in yaylaları Tatariyas, Kuytuluk, Körkuyu, Çardaklıbel, Yalnızmezar, Göbeklaleli, Güllüdağ, Ekizağıl ve Aksaklı'dır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Kırşehir İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2024).

2.3.2. Kapadokya Bölgesi ve Ekoturizm

Bu başlıkta ekoturizm türlerinin Kayseri, Nevşehir, Kırşehir, Niğde ve Aksaray illerinden hangisinde ön plana çıktığı, neler yapılabileceği, zararları ele alınmıştır.

Doğa yürüyüşü Nevşehir vadileri, Hasandağı, Aladağ, Erciyes, Demirkazık, Torasan, Kaldı, Güzeller ve Gültepe Dağları (T.C. Nevşehir Valiliği, 2024; Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Niğde Yatırım Destek Ofisi, 2024); dağcılık turizmi Hasandağı, Toros Aladağlar, Kızılıkaya, Demirkazık, Erciyes ve Bolkar Dağları (Türkiye Kültür Portalı, 2012; Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Niğde Yatırım

Destek Ofisi, 2024); termal turizm Kırşehir ve Nevşehir illerinde yapılmaktadır (T.C. Kırşehir Valiliği, 2024; Türkiye Kültür Portalı, 2013). Kırşehir’de turistik işletme eksikliği bulunmaktadır (KOP & Tübitak, 129).

Balon turizmi Nevşehir’in Ürgüp, Avanos, Göreme, Ortahisar, Uçhisar gibi alanlarda yaygın şekilde görülmektedir. Balon, kalkış ve iniş sırasında toz bulutlarına sebep olmaktadır. Toz bulutları, bölgenin manzarasını bozmakta ve balon üzerinden bölgenin seyri açısından olumsuzluğa sebep olmaktadır (Özen & Güneren Özdemir, 2019, s. 592). Atlı doğa yürüyüşü Nevşehir, Aksaray Hasandağı (Aksaray Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Türkiye Kültür Portalı, 2013); bisiklet turizmi Nevşehir, Aksaray Hasandağı, Kayseri’dir (T.C. Nevşehir Valiliği, 2024; Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).

İnanç turizmi Nevşehir, Kayseri, Aksaray ve Kırşehir (Türkiye Kültür Portalı, 2013; Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Aksaray Yatırım Destek Ofisi, 2024; Türkiye Kültür Portalı, 2012; Kırşehir Yatırım Destek Ofisi, 2024); mağara turizmi Nevşehir, Aksaray, Kayseri ve Kırşehir illerinde yer altı şehirleri yer almaktadır (Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; T.C. Mucur Kaymakamlığı, 2024). Kapadokya bölgesinde bulunan yer altı şehirlerinin hepsi açık değildir. Bazılarında çalışmalar devam etmektedir.

Farklı kültürlerin iç içe geçtiği ve birden fazla devletin egemen olduğu bir bölge olan Kapadokya’da yemek kültürü zengindir. Gastronomi turizmi Kayseri, Nevşehir, Niğde, Aksaray ve Kırşehir illeri ön plana çıkmaktadır. (T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2023, s. 27; Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; CNN Türk, 2024; T.C. Kırşehir Valiliği, 2024). Av turizmi Kırşehir, Kayseri, Aksaray Hasandağı (Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Aksaray Valiliği, 2012, s. 166; Kırşehir İlinde Tabiat Turizmi Uygulama Eylem Planı 2016 – 2019, s. 40-41-42); foto safari turizmi Nevşehir vadileri ve Kayseri, Niğde Aladağ ve Bolkar Dağı, Aksaray vadileri ve Hasandağı (T.C. Yahyalı Kaymakamlığı, 2017; Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Ahiler Kalkınma Ajansı, 2024); kuş gözlemciliği turizmi Kayseri Erciyes Dağı ve sazlıklar, Kırşehir’de yapılmaktadır (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı 9. Bölge Müdürlüğü, 2024; Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024). Kayseri’de bulunan Hürmetçi Sazlığı, kitle turizminin hala devam etmesi, sazlığın

turizm potansiyelinin algılanamaması, Organize Sanayi Bölgesi'nin yakınlaşması, su kaynaklarının bilinçsizce kullanımı gibi nedenlerden dolayı tehdit altındadır (Özer, 2021, s. 47).

Botanik turizm Kayseri Erciyes, Ali ve Yılanlı Dağları, Aladağlar, Niğde Bolkar, Keçibuyduran ve Melendiz Dağları (Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, t. y.; Niğde Yatırım Destek Ofisi, 2024); sportif olta balıkçılığı Kayseri, Aksaray ve Kırşehir illerinde görülmektedir (T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Kırşehir İl Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2021; Çullu Kaygısız, Altaş, & Varnacı Uzun, 2022, s. 347; Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Balık Haber, 2023). Aksaray'da sportif olta balıkçılığının geliştirilmesi için bazı sorunların çözülmesi gerekmektedir. Bu sorunlar, altyapı hizmetleri eksik, ağaçlandırma yetersiz, kaçak avlanma konusunda denetim eksikliği, balık popülasyonunun ve çeşitliliğinin azlığıdır (Çullu Kaygısız, Altaş, & Varnacı Uzun, 2022, s. 347-348).

Festival turizmi Nevşehir, Kayseri ve Niğde (Festivall.com.tr, 2024; Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024; Niğde İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024), tarım/çiftlik turizmi Nevşehir ve Kırşehir (Akçay Özkan & Yalçiner Ercoşkun, 2019, s. 85-86-87-88; Museum Otel, 2024); kongre turizmi Nevşehir'de yapılmaktadır (Türkiye Kültür Portalı, 2013). Nevşehir'de kongre turizmiyle ilgilenecek acenta sayısının az olması, acentaların kongre turizmine yönelmesi, kamu kurumlarının ve özel kurumların işbirliği yapması, ulaşım yollarının geliştirilmesi ve iyileştirilmesi, konaklama işletmelerinin hizmet kalitesi, üst yapı, toplantının yapıldığı mekanların sayısı ve toplantı mekanlarında teknik donanımların varlığı yetersizdir (Alaşhan & Eren , 2020, s. 29-30). Yayla turizmi Hasandağı, Erciyes, (Anadolu Ajansı, 2020; Eskin, Tuncer, & Demirçivi, 2017, s. 21); kültür turizmi için Nevşehir, Kayseri, Kırşehir, Aksaray ve Niğde illeri vazgeçilmezdir.

Ekoturizm hem olumlu hem de olumsuz etkileri bulunmaktadır. Kapadokya bölgesi için ekoturizm kurtarıcı değildir. Ekoturizm türlerinin daha uygulanabilir hale getirilmesi için politika yapımcılar belli bir plan ve proje yapması ve ekoturizmin bir plan çerçevesinde ilerlemesiyle bölgeye zararın en aza indirilmesi hayatidir. Politika yapımcılar, ekoturizmi sadece maddi kaygılar çerçevesinde uygularsa Kapadokya bölgesinde tahribat derecesinin artması ve ekoturizmin kitle turizminin olumsuz etkilerinden farkı kalmaması açısından önem taşımaktadır.

SONUÇ VE BULGULAR

Turizm sektöründe 2. Dünya Savaşı'ndan sonra önem kazanan kitle turizmi egemendi. Kitle turizminin olumsuz etkileri sosyal, kültürel, ekonomik ve çevresel sorunlara sebep olmaktadır. Bu yüzden turizm sektörünün devamını sağlamak, kitle turizminin olumsuz etkilerini azaltmak ve daha çevreci olan ekoturizme doğru bir yönelme vardır. Ekoturizminin sürdürülebilirliği sağlanması ve doğa temelli oluşu önemini artırmaktadır.

Bu tezde, kitle turizminin neden olduğu sorunlar ve ekoturizm alternatifi, Kapadokya örneği konusunda yapılan çalışmalar ele alınmıştır. Çalışmanın 2 temel amacı vardır. İlk amacı bölgede kitle turizminin meydana getirdiği zararları ve hali hazırda şimdi ve gelecekte kitle turizminin taşıdığı riskler ve tehditleri tespit etmektir. İkinci amaç ise Kapadokya'nın doğası, kültürü ve sosyo-ekonomik yapısını bozmadan turizm faaliyetlerini gerçekleştirmek için Bölge'nin ekoturizm potansiyeli ve mevcut durumunu analiz etmektir. Bu çalışmada betimleyici araştırma yöntemi kullanılmıştır. Literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Makaleler, dergiler, tezler, kitaplar ve internet kaynaklarından yararlanılmıştır.

Araştırma sürecinde elde edilen sonuçlar, Kapadokya'da kitle turizminin olumsuz etkileri tarihi eserlere, kayalara, peribacalarına, hayvanlara, çevreye ve doğaya zarar verdiği tespit edilmiştir. Bölgeye kitle turizminin olumsuz etkilerinden insan etkisi, erozyon, motorlu araçların kullanımı, çöp atılması, molozların dökülmesi, politika yapıcıların olaylara müdahale etmemesi ya da geç müdahale etmesi, maddi kaygılar çerçevesinde politikaların üretilmesi, belli aylarda turizmin yoğunlaşması sonucu çalışanların işten çıkarılması, aşırı turizmin zararları ise, yerel yöneticilerin hizmet götürememesi, halkın kamu mallarını kullanamaması, trafik sorununun yaşanması, taşıma kapasitesinin aşılması, alt ve üst yapının yetersiz kalması gibi sebepler sonucu Kapadokya'nın yok olma süreci hızlanmaktadır.

Kitle turizminin bölgeye verdiği zararları en aza indirilmesi için önerilen alternatif turizm ekoturizmdir. Ekoturizm türlerinden Kapadokya'ya uygulanabilir olanlar, doğa yürüyüşü turizmi, atlı doğa yürüyüşü turizmi, termal turizm, bisiklet turizmi, inanç turizmi, gastronomi turizmi, mağara turizmi, kültür turizmi, kuş gözlemciliği turizmi, foto

safari turizmi, botanik turizm ve kongre turizmidir. Kapadokya'nın ekoturizm türlerinin uygulandığı ya da uygulanabilir bölgeleri vadiler ve dağlardır. Kayseri, Niğde, Nevşehir, Kırşehir ve Aksaray illerinde bulunan vadiler ve Hasandağı, Aladağlar, Melendiz, Erciyes ve Bolkar Dağları ön plana çıkmaktadır. Vadilerin ve dağların bozulmamış yapısı, doğal güzellikleri, temiz havası gibi sebeplerle ekoturizm türleri için paha biçilmezdir.

Ekoturizmin hem olumlu hem de olumsuz etkileri bulunmaktadır. Kapadokya bölgesi için ekoturizm kurtarıcı değildir. Kapadokya bölgesinde ekoturizm türlerinin geliştirilmesi, daha az turistin gelmesi, turistik mekanlar inşa edilirken yöreye özgü yapılması, doğanın korunması, tarihi ve kültürel mirasa sahip çıkılması gibi unsurlara dikkat edilmesi hayatidir. Diğer önemli bir husus da politika yapıcılar belli bir plan yada proje yapması ve ekoturizmin bir plan çerçevesinde ilerlemesiyle bölgenin geleceğini belirleyecektir. Politika yapıcılar, kitle turizmini maddi kaygılarla yaptığı için bölge zarar görmektedir. Ekoturizmde kitle turizmi gibi olmaması için dikkat edilmelidir.

Nevşehir'de kitle turizminin kapasitesi, sorunları ve verdiği zararlara yönelik ayrıntılı, somut, güncel, istatistiki ve nitel veri olmadığı bu nedenle bu alanda yapılacak çalışmalara çok ihtiyaç olduğu için bu çalışmanın önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ekoturizmle ilgili kurumsal verilere bakıldığında turizm türlerine yönelik bir veri bulunmadığından dolayı Kapadokya bölgesinde kaç konaklama tesisinin ekoturizm faaliyeti yürüttüğü net bir şekilde belirlenemediği için Kapadokya bölgesinin ekoturizm potansiyelini saptamak da mevcut verilerden hareketle mümkün olmamıştır. Dolayısıyla Kapadokya bölgesindeki turistik faaliyetlerin bölgeye getirisi ile birlikte bölgeye verdiği zararların bilimsel verilerle ortaya konulması ve elde edilen bulgulardan hareketle Kapadokya bölgesi için mevcut durumu iyileştirici önlemlerin de alınacağı uzun vadeli planlamalar yapılması ve acil eylem planları hazırlanması gerekmektedir. Bölgenin ekoturizm potansiyelini tespit etmekten öte bu potansiyelin Nevşehir'in doğal, tarihi, kültürel ve turistik varlıklarına nasıl bir etkide bulunduğunun da saptanması gerekmektedir. Nihayetinde bir bölgede sadece ekoturizm faaliyetlerinin yapılması o bölgenin olumlu yönde geliştiği anlamına gelmemektedir. Bu bağlamda ekoturizm faaliyetlerinin de bölgeye etkilerinin derinlemesine analiz edilmesi gerekmektedir. Bu tez çalışması bu alandaki bilimsel çalışma ve veri eksikliğine dikkat çekmekte ve bölgede acilen bahdedilen noktalara yönelik inceleme çalışmalarının başlatılması gerektiğini altını

izmektedir. Sağlıklı, sürdürülebilir bir turizmin sağlanması için bu alanda çok yönlü olarak yapılacak çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

.

KAYNAKÇA

Acar, A. (2019). Orta Yaş Turizmi [Blog Yazısı]. Erişim Adresi: <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/orta-yas-turizmi>

Acar, D. (2020, Aralık). Turizmin Tarihî Kökenleri – I : Eski Çağlar – Mezopotamya Uygarlıkları. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, s. 307-313. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1459912>

Ahiler Kalkınma Ajansı. Aladağlar- bolkar dağları foto safari yarışması duyurusu. Erişim Adresi: <https://www.ahika.gov.tr/duyurular/aladaglar-bolkar-daglari-foto-safari-yarismasi->
duyurusu#:~:text=Ni%C4%9Fde%20Valili%C4%9Fi%2C%20Ahiler%20Kalk%C4%B1nma%20Ajans%C4%B1,9%20Haziran%202024%20tarihlerinde%20ger%C3%A7ekle%C5%9Ftirilecek, Erişim Tarihi: 01.02.2024

Akay, B., & Zengin, B. (2012). Ekoturizm Kaynaklarının Geliştirilmesi: Doğu Marmara Bölgesi Örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 14 (23), s. 115-122.

Akçay Özkan, B., & Yalçiner Ercoşkun, Ö. (2019). İç Anadolu Bölgesi'ndeki Ekolojik Çiftliklerde Tarım Turizmi. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 78-89. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/336650859_Ic_Anadolu_Bolgesi'ndeki_Ekolojik_Ciftliklerde_Tarim_Turizmi

Akman, A. D. (2007). *Turizm Gelişmesinin Yarattığı Doğal ve Kültürel Değişimler: Kaş Örneği* (Yüksek lisans tezi). Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi. Erişim Adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=4R6nTv3Q3bu0-0YDpnQE1g&no=h2AvXI15il_FT-DIzfooww

Akoğlan Kozak, M., & Türktarhan, G. (2012). Gönüllü Turizmne Kavramsal Bir Bakış. *Turizm ve Arastırma Dergisi*, s. 4-14. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/551307>

Akoğlu, Z. (2018). Sürdürülebilir bir Turizm Türü “EKOTURİZM” Dünyadan ve Türkiye’den örnekler. İstanbul, Türkiye: İTÜ, Konut Araştırma ve Uygulama Merkez Müdürlüğü.

Aksaray Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. *Aksaray Turizm Aktiviteleri*. Erişim Adresi: <https://aksaray.ktb.gov.tr/Eklenti/57083,aksaray-gezipdf.pdf?0>, Erişim Tarihi: 02.02.2024

Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Arkeolojik kazılar. Erişim Adresi: <https://aksaray.ktb.gov.tr/TR-170589/arkeolojik-kazilar.html>, Erişim Tarihi: 04.02.2024

Aksaray Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Ihlara Vadisi ve Güzelyurt’ta Balon. Erişim Adresi: <https://aksaray.ktb.gov.tr/TR-232540/ihlara-vadisi-ve-guzelyurt39ta-balon.html>, Erişim Tarihi: 04.02.2024

Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Foto safari. Erişim Adresi: <https://aksaray.ktb.gov.tr/TR-232539/foto-safari.html>, Erişim Tarihi: 03.02.2024

Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Hanlar ve kervansaraylar. Erişim Adresi: <https://aksaray.ktb.gov.tr/TR-63658/hanlar-ve-kervansaraylar.html>. Erişim Tarihi: 03.02.2024

Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Kiliseler. Erişim Adresi: <https://aksaray.ktb.gov.tr/TR-63659/kiliseler.html>, Erişim Tarihi: 04.02.2024

Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Köprüler. Erişim Adresi: <https://aksaray.ktb.gov.tr/TR-63660/kopruler.html>, Erişim Tarihi: 03.02.2024

Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Müzeler ve örenyerleri. Erişim Adresi: <https://aksaray.ktb.gov.tr/TR-63655/muzeler-ve-orenyerleri.html>, Erişim Tarihi: 05.02.2024

Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Termal Turizm. Erişim Adresi: <https://aksaray.ktb.gov.tr/TR-63662/termal-turizm.html>, Erişim Tarihi: 06.02. 2024

Aksaray, O. v. (2013). *Aksaray Turizminin Çeşitlendirilmesine Yönelik Eko Turizm Eylem Planı 2013-2023*. Aksaray: Orman ve Su İşleri Bakanlığı 8. Bölge Müdürlüğü. Erişim Adresi: <https://kapadokyateknopark.com.tr/wp->

content/uploads/pdf/ahika_2013_aksaray-turizminin-cesitlendirilmesine-yonelik-eko-turizm-eylem-planı.pdf

Aksaray festival ve şenlikler nelerdir? Aksaray'daki en güzel şenlik hangisi? (2024, 31 Ocak). Erişim Adresi: <https://www.yenibakis.com.tr/aksaray-festival-ve-senlikler-nelerdir-aksaray-daki-en-guzel-senlik-hangisi>

Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Yeraltı şehirleri. Erişim Adresi: <https://aksaray.ktb.gov.tr/TR-63663/yeralti-sehirleri.html#:~:text=Aksaray'da%20bu%20yeralt%C4%B1%20%C5%9Fehirleri,Topa kkaya%20Urumd%C3%BC%C4%9F%C3%BCn%20yeralt%C4%B1%20%C5%9Fehir leri%20bulunmaktad%C4%B1r>, Erişim Tarihi: 06.02.2024

Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Yöre mutfağı. Erişim Adresi: <https://aksaray.ktb.gov.tr/TR-63644/yore-mutfagi.html>. Erişim Tarihi: 06.02.2024

Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Bisiklet Turu. Erişim Adresi: <https://aksaray.ktb.gov.tr/TR-232537/bisiklet-turu.html>, Erişim Tarihi: 07.02.2024

Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. İhlara vadisi ve güzelyurt'ta balon. Erişim Adresi: <https://aksaray.ktb.gov.tr/TR-232540/ihlara-vadisi-ve-guzelyurt39ta-balon.html#:~:text=Aksaray'da%20G%C3%BCzelyurt%20ve%20İhlara,ve%20Selime %20aras%C4%B1ndaki%20b%C3%B6lgede%20ger%C3%A7ekle%C5%9Ftiriliyor>, Erişim Tarihi: 08.02.2024

Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Coğrafya. Erişim Adresi: <https://aksaray.ktb.gov.tr/TR-63622/cografya.html>, Erişim Tarihi: 08.02.2024

Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Tarihsel gelişim. Erişim Adresi: <https://aksaray.ktb.gov.tr/TR-63607/tarihsel-gelisim.html>, Erişim Tarihi: 08.02.2024

Aksaray İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Termal turizm. Erişim Adresi: <https://aksaray.ktb.gov.tr/TR-63662/termal-turizm.html>, Erişim Tarihi: 08.02.2024

Aksaray Valiliği, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü. (2012). 2011 Aksaray ili çevre durum raporu. 03.11.2015 tarihinde http://www.csb.gov.tr/db/ced/editordosya/aksaray_icdr2011.pdf adresinden alındı.

Aksaray Yatırım Destek Ofisi. Kültür ve turizm. Erişim Adresi: <https://www.investinaksaray.com/bir-bakista-aksaray/kultur-ve-turizm>, Erişim Tarihi: 09.02.2024

Aksaray Yatırım Destek Ofisi. Tarım ve hayvancılık. Erişim Adresi: <https://www.investinaksaray.com/interaktif-basliklar/sektorler/tarim-ve-hayvancilik>, Erişim Tarihi: 09.02.2024

Aktaş, S. G. (2016). *Sağlık Turizmi*. Yüksek, G. (Ed.). Alternatif Turizm içinde ( nite 5). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları

Altuncan, M. (tarih yok). Geleneksel Niğde Evleri. *Türk Arkeoloji Ve Etnografya Dergisi*, s. 57-64, Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2158578>

Alaeddinoğlu, F., & Yıldız, M. Z. (tarih yok). Türkiye'de Kültür Turizmi ve Algılanışı. *Atatürk Kültür, Dil, Tarih Yüksek Kurumu*, s. 21-34. Erişim Adresi: <https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/ALAEDD%C4%B0NO%C4%9ELU-Faruk-YILDIZ-Mehmet-Zeydin-T%C3%9CRK%C4%B0YE%E2%80%99DE-K%C3%9CLT%C3%9CR-TUR%C4%B0ZM%C4%B0-VE-ALGILANI%C5%9EI.pdf>

Alaşhan, A., & Eren , D. (2020). Nevşehir bölgesinin kongre turizmi potansiyelinin turizm işletme yöneticilerinin bakiş a isiyla değerlendirilmesi. *Journal of tourism research institute*, s. 15-33. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1608941>

Anadolu Ajansı. (2018, 10 Temmuz). Turistler Kapadokya'ya Hayran. Erişim Adresi: [Turistler Kapadokya'ya hayran \(aa.com.tr\)](http://www.aa.com.tr)

Anadolu Ajansı. (2019, 14 Haziran). Bruges kenti turist sayısını azaltmak istiyor. Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/bruges-kenti-turist-sayisini-azaltmak-istiyor/1504308>

Anadolu Ajansı. (2020). Erciyes'teki Tekir Yaylası doğa tutkunlarının gözde mek nı olma yolunda ilerliyor. Erişim Adresi: <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/erciyesteki-tekir-yaylasi-doga-tutkunlarinin-gozde-mekani-olma-yolunda-ilerliyor/1908430>

Andolfato, U. ve Zucchi, F. (1971). The physical setting. L. Giovannini (Eds.). Arts of Cappadocia, s. 51- 67, Geneva: Nagel Publishers.

Araboğa, Y. (2018). *Bitlis İlinin Turizm Potansiyeli ve Yerel Halkın Turizm Olgusuna Bakış Açısı* (Yüksek lisans tezi) Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi. Erişim Adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=40lw15V-BDli3rpHyN7gBQ&no=7Kj5YSdoWb1VXYbwpfnpdQ>

Avcı, N. (2007). Turizmde Taşıma Kapasitesinin Önemi. *Ege Akademik Bakış*, s. 485-501. Erişim Adresi: <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423877083.pdf>

Bahar, O. (2003). Kitle Turizminin Çevre Üzerindeki Olası Etkileri: Bodrum Örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, s. 150-158. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1006155>

Balıkesir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Sağlık ve Termal turizm. Erişim Adresi: <https://balikesir.ktb.gov.tr/TR-90613/saglik-ve-termal-turizm.html>, Erişim Tarihi: 11.02.2024

Balık Haber. (2023, 31 Temmuz). KOBDER 7. Kuşçu Geleneksel Olta Balıkçılığı Günleri Başlıyor. Erişim Adresi: <https://www.balikhhaber.com/haber/kobder-7-kuscu-geleneksel-olta-balikciligi-gunleri-basliyor-3765>

Barut, C., & Yıldız, Z. (2013, Aralık). Sosyo-Ekonomik Kalkınma Açısından Bitlis İli Turizm Arz Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *BEU SBE Dergisi*, s. 25-50. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/41786>

Başdal, M. (2019). Yaygın Turizm Eğitimi [Blog Yazısı]. Erişim Adresi: <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/yaygin-turizm-egitimi>

Baytok, A., Pelit, E., & Soybalı, H. H. (2017). Alternatif Turizm Mi Turizmde Çeşitlilik Mi? Kavramsal Bir Değerlendirme. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. 1-14. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/340852>

BBC News Türkçe. (2017, 22 Ağustos). Avrupa'da 'turist karşıtlığı' yükselişe geçti. Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-41005770>. Erişim Tarihi: 04.04.2024

BBC News Türkçe. (2017, 5 Ağustos). ‘Turistler evinize dönün’: İspanya’da solcular turist akınına karşı direniyor. Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-40839361>, Erişim Tarihi: 04.04.2024

BBC News Türkçe. (2022, 4 Aralık). Amsterdam seks ve uyuşturucu için gelen ‘çılgın turistleri’ engellemeye hazırlanıyor. Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/articles/cw5vgeyp6wno>, Erişim Tarihi: 09.04.2024

BBC News Türkçe. (2023, 21 Temmuz). Turist sayısını azaltmak isteyen Amsterdam’da büyük yolcu gemileri yasaklandı. Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/articles/c3g186zeem1o>, Erişim Tarihi: 04.04.2024

BBC News Türkçe. (2023, 18 Eylül). Yunanistan’da sahilleri geri almak isteyenlerin ‘plaj havlusu isyanı’. Erişim Adresi: <https://www.bbc.com/turkce/articles/c72x09276j4o>, Erişim Tarihi: 05.04.2024

Berberoğlu, N. (t. y.). Ekonomik Gelişmede Turizm. *Dergipark*, 207-218. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1162067>

Bilekli, R. N., & Çıkıkcı, S. B. (2021). Turizm Etkisi Altındaki Tarihi Sokaklarda Koruma Çalışmaları: Kuşadası Örneği. *JOURNAL OF ACADEMIC TOURISM STUDIES*, s. 127-134.

Bilgiçli, İ. (2023, 1 Eylül). Sakarya İli Bisiklet Turizmi Potansiyelinin İncelenmesi. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, s. 975-996. DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.3354>

Bilgiçli, İ., & Yıldız, R. (2022). Aşırı Turizm Ve Turizm Karşıtlığı Üzerine Bir Değerlendirme: Çeşme Örneği. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, s. 566-586.

Bilgili, B. (2018). Kapadokya Bölgesi Nevşehir Yöresi Kültürel Varlıklarının Bozulmalarına Neden Olan Etmenler. *Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi*, s. 59-70. DOI: 10.17100/nevbiltek.329311

Boylu, Y., & Arslan, A. (2013). *Türkiye’de Turizm Eğitiminde Son. 14. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı* (s. 539-556). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Turizm Fakültesi Yayınları. Erişim Adresi: https://utk14.erciyes.edu.tr/utk14_bildiri_kitabi.pdf

Boylu, Y., & Arslan, E. (2013). Türkiye'deki Turizm Eğitiminde Son Rakamsal Gelişmeler. *14. Ulusal Turizm Kongresi Bildiriler Kitabı* (s. 539-556). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Turizm Fakültesi Yayınları. Erişim Adresi: https://utk14.erciyes.edu.tr/utk14_bildiri_kitabi.pdf

Bozkurt, S. G. (2020, Ekim 24). Sivas'ın Doğal ve Kültürel Kaynaklarının Ekoturizm Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi. *Turkish Journal of Forest Science*, s. 172-189. DOI: 10.32328/turkjforsci.662803.

Bozyer, Ü. (2008). *Kent Dokusunun Oluşmasında Turizmin Etkisi "Bodrum Örneği"* (Doktora Tezi). Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi. Erişim Adresi: <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=2QNm3POCeJZ06gzub4MvWw&no=Rdwv-z9lb1jWyTrM7Cqg6w>

Brown, K., Turner, R.K., Hameed, H. & Bateman, I. (2000). Environmental Carrying Capacity and Tourism Development in The Maldives and Nepal. *The Economics of Tourism*, s. 546-555.

Büyükalvarcı, A., & Dinç, İ. (2019, Ekim). Helal Turizm: Türkiye'de Yeri ve Türkiye-Malezya Kısa Bir Karşılaştırmalı Değerlendirme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, s. 1032-1041. Erişim Adresi: <http://dx.doi.org/10.17719/jisr.2019.3892>

Bilgiçli, İ. (2023, 1 Eylül). Sakarya İli Bisiklet Turizmi Potansiyelinin İncelenmesi. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, s. 975-996. DOI: <http://dx.doi.org/10.35826/ijoess.3354>

Can, M., & Üst Can, Ç. (2019). Kapadokya'da Balon Turizmi Deneyimi ve Kabul Edilebilir Risk Durumu. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, s. 188-198. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/334344768_Kapadokya_da_Balon_Turizmi_Deneyimi_ve_Kabul_Edilebilir_Risk_Durumu, DOI: 10.26677/TR1010.2020.526

Cansız, F., & Kılıçarslan, H. (2021). El Sanatları Kurslarının Kültürel Mirasımıza Katkısı: Kırşehir Halk Eğitim Merkezi Örneği. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. 142-151. DOI: 10.52642/susbed.900646

Cesur, E., Özer, Ç., & Çeken, H. (2021). Alternatif Turizm Kapsamında Aromatik Turizm ve Gelişimi. *ASBİ Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 1055-1078. DOI: <https://doi.org/10.11616/asbi.953932>.

Ceylan, S., Emiroğlu Aydın, F., & Bulut, İ. (2022). Kültürel Bir Miras Olan Taşpınar (Aksaray) El Dokuma Halılarının Korunması ve Turistik Ürün Olarak Sürdürülebilirliği. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 229-247. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2660317>

Civelek, A. (2010). Turizmin Sosyal Yapıya ve Sosyal Değişmeye Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, s. 331-350. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/116743>

CNN Türk. (2010, 28 Eylül). Kapadokya'da turistlere motorlu araç tepkisi. Erişim Adresi: Kapadokya'da turistlere motorlu araç tepkisi (cnnturk.com)

CNN Türk. (2024, 24 Şubat). Niğde'nin Neyi Meşhur? Niğde'nin En Meşhur Yemekleri ve Alınabilecek Hediyelikler. Erişim Adresi: <https://www.cnnturk.com/seyahat/nigdenin-neyi-meshur-nigdenin-en-meshur-yemekleri-ve-alinabilecek-hediyelikler-2088557>

CoğrafyaHarita. (2024e). Türkiye İl Haritaları. Erişim Adresi: Türkiye İl Haritaları 3 (cografyaharita.com), Erişim Tarihi: 07.03.2024

CoğrafyaHarita. (2024d). Türkiye İl Haritaları. Erişim Adresi: Türkiye İl Haritaları 3(cografyaharita.com), Erişim Tarihi: 06.03. 2024

CoğrafyaHarita. (2024c). Türkiye İl Haritaları. Erişim Adresi: Türkiye İl Haritaları 5 (cografyaharita.com), Erişim Tarihi: 06.03.2024

CoğrafyaHaritası. (2024b). Erişim Adresi: Türkiye İl Haritaları 4 (cografyaharita.com), Erişim Tarihi: 04.03.2024

CoğrafyaHaritası. (2024a). Türkiye İl Haritaları. Erişim Adresi: Türkiye İl Haritaları 4 (cografyaharita.com), Erişim Tarihi: 03.03.2024

Cüce, H., & Dulkadiroğlu, H. (2017). Alkollü İçki Endüstrisinden Kaynaklı Çevresel Etkilerin Temiz Üretim Odağında Değerlendirilmesi: Nevşehir'de Şarap Üreten Tesisler

Üzerine Bir Çalışma. *Nevşehir Bilim ve Teknoloji Dergisi*, s. 163-171. Erişim Adresi: <https://doi.org/10.17100/nevbiltek.345380>

Çamur, S. (1985). *Sosyal Turizm*. Ankara. Erişim Adresi: https://www.spo.org.tr/resimler/ekler/ccb60fb512d13df_ek.pdf

Çiçek, A. (2012). Ekolojinin Sürdürülebilir Turizm İçin Önemi. Çiçek, A. (Ed.). *Ekoloji ve Turizm içinde (Ünite 8)*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Çullu Kaygısız, N., Altaş, A., & Varnacı Uzun, F. (2022). Aksaray İlinin Sportif Olta Balıkçılığı Potansiyelinin Belirlenmesi ve Turizm Açısından Değerlendirilmesi. *Kent Akademisi*, s. 340-357. Erişim Adresi: <https://acikerisim.aksaray.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12451/9611/cullu%20kaygisiz-nese-2022.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Demirkol, R. S. (2021, Haziran). Tarihi Çevre Koruma Bağlamında Kapadokya. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, s. 43-63. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1993825>

Delen, N. N. (2022). Paris'teki (Fransa) Ekoturizm Faaliyetleri ile Ekoturist ve Yerel Halkın Ekoturizme Yönelik Tutumları (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Antalya, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Denk, E. (2022). *Genel Turizm*.

Dilek, E., Kaygalak, S., Türksoy, S., & Timur, A. (2015). Kruvaziyer Turizmi: İzmir Merkez Liman Olabilir Mi? *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, s. 33-56. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/313334>

Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. (tarih yok). *Kırşehir İlinde Tabiat Turizmi Uygulama Eylem Planı 2016 – 2019*. Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü. Erişim Adresi: <https://bolge9.tarimorman.gov.tr/Documents/KIR%C5%9EEH%C4%B0R%20TTUEP.pdf>

Doğanay, S. (2019). Yayla Turizmi [Blog Yazısı]. Erişim Adresi: <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/yayla-turizmi>

Doğan, H., Üngüren, E., & Yelgen, E. (2010). Alanya Turist Profiline Yönelik Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, s. 79-100. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/194542>

Doğan, M. (2010). Turizm ve Çevre. Kültürel Miras ve Turizm Ön Lisans Programı, İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, İstanbul.

Emekli, G. (t. y.). Dağlar, Dağcılık Ve Turizm. Erişim Adresi: https://www.academia.edu/17304714/Da%C4%9Flar_Da%C4%9Fc%C4%B1%C4%B1k_Ve_Turizm

Emir, G. (2015). *Turizm Ekonomisi Ders Notu*. Bartın: Karınca Ajans Yayıncılık. Erişim Adresi: <https://acikerisim.bartın.edu.tr/bitstream/handle/11772/309/Turizm%20Ekonomisi%20Ders%20Notu%20yeni.pdf?sequence=4&isAllowed=y>

Eren, D., & Bozkurt, İ. (2020). Aşırı Turizm Sorunsalı: Kapadokya Bölgesi'ne Yönelik Bir Çalışma. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, s. 3090-3107. DOI: 10.21325/jotags.2020.753

Erdoğan, N. (2003). *Çevre ve (Eko)turizm*. Ankara: ERK

Ersoy, H. (2017). *Turizmin Gelişiminin Yerel Halk Üzerine Sosyo-Kültürel Etkileri: Manavgat Örneği* (Yüksek lisans tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi veri tabanından erişildi.

Eskin, B., Tuncer, M., & Demirçivi, B. M. (2017). Alternatif Turizm Çeşidi Olarak Ekolojik Turizm: Hasan Dağı Örneği. *Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, s. 15-26. Erişim Adresi: <http://aksarayiibd.aksaray.edu.tr/tr/download/article-file/421111>

Euronews. (2022, 5 Aralık). Amsterdam'dan şehre sadece seks, içki ve uyuşturucu için gelenleri caydırma kampanyası. Erişim Adresi: <https://tr.euronews.com/2022/12/05/amsterdandamdan-sehre-sadece-seks-icki-ve-uyusturucu-icin-gelenleri-caydirma-kampanyasi>, Erişim Tarihi: 06.04.2024

Euronews. (2023, 20 Haziran). Fransa'da 'fazla turist göze battı', hükümet turistler için ne tür düzenleme yapacak?, Erişim Adresi:

<https://tr.euronews.com/2023/06/20/fransada-fazla-turist-goze-batti-hukumet-turistler-icin-ne-tur-duzenleme-yapacak#:~:text=Turistleri%20ve%20yerel%20halk%C4%B1%20bilgilendirmek,diyere k%20koordinasyonun%20gerekli%20oldu%C4%9Funu%20vurgulad%C4%B1>, Erişim Tarihi: 07.04.2024

Euronews. (2023, 26 Aralık). Selfie cezaları ve havlu kuralı: Avrupa’da 2023’te turistlere yönelik en tuhaf yasaklar. Erişim Adresi: <https://tr.euronews.com/gezi/2023/12/26/selfie-cezalari-ve-havlu-yasaklari-iste-avrupada-2023te-turistlere-yonelik-en-tuhaf-yasakl>, Erişim Tarihi: 07.04.2024

Evrensel. (2022, 9 Ağustos). Kapadokya’da peri bacalarını yıkarak yol yapıyorlar!, Erişim Adresi: Kapadokya’da peri bacalarını yıkarak yol yapıyorlar! - Evrensel

Eyüboğlu, Ö. (2019, Aralık). Aşıkpasha Tabiat Parkı’nın Florası. *Doğanın Sesi*, s. 33-48. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/979478>

Eyüboğlu, Ö. (2021, Aralık). Ahi Evran Üniversitesi Kampüs Florası, Kırşehir. *Doğanın Sesi*, s. 4-22. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2013841>

Gaul, D. (2003). Environmental Impacts of Ecotourism. <http://foris.fao.org/static/pdf/foph/ecotour.pdf>,].

Gürel Ağır (2021, 13 Ocak). Aksaray Kalesi [Blog yazısı]. Erişim Adresi: <https://e-sehir.aksaray.edu.tr/2021/01/13/aksaray-kalesi/> Çetinkaya Karakafı, F. (2023, 27 Ocak). Tarihî Çeşmeler ve Niğde Tarihî Kent Merkezi Çeşmeleri Üzerine Bir Araştırma. *JOTS*, s. 50-72.

Gümüş, G. (2019). Turistik Ürün Çeşitlendirmesi: Kapadokya Bölgesindeki İnanç Turizmi Kaynaklarının Değerlendirilmesi, (Yüksek Lisans Tezi), T.C. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir. Erişim Adresi: Turistik Ürün Çeşitlendirmesi: Kapadokya Bölgesindeki İnanç Turizmi Kaynaklarının Değerlendirilmesi (nevsehir.edu.tr)

Gümüş, M. ve Dilek, N. K. (2016a). *Turizm Hareketlerinin Sınıflandırılması ve Turizmin Gelişmesini Etkileyen Unsurlar*. Emir, O. (Ed.). Genel Turizm Bilgisi içinde (Ünite 2). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Gümüş, M. ve Dilek, N. K. (2016b). *Turizm Hareketlerinin Sınıflandırılması ve Turizmin Gelişmesini Etkileyen Unsurlar*. Emir, O. (Ed.). Genel Turizm Bilgisi içinde (Ünite 2). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Güçlü, A. (2021). *Türkiye’de Turizm Politikaları Kapsamında Yerel Yönetimlerin Turizm Sektörüne Yönelik Uygulamalarına Turizm İşletmelerinin Bakış Açısı: Alanya Örneği* (Doktora Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi veri tabanından erişildi.

Genç, V., & Seven, E. (2020, Temmuz 5). Kelebek Gözlemciliği ve Türkiye’nin Kelebek Turizm Potansiyeli. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, s. 3064-3081.

Festivall.com.tr. Nevşehir festivalleri. Erişim Adresi: <https://festivall.com.tr/iller/50/nevsehir/>, Erişim Tarihi: 12.02.2024

FİB HABER. (2023, 18 Eylül). Bilim insanları Kapadokya’da arazi çalışmalarında bulundu. Erişim Adresi: <https://www.fibhaber.com/uluslararası-jeomorfoloji-bölgesel-konferansı-kapadokya-bölgesi-arazi-calismalariyla-sona-erdi>

FİB HABER. (2018, 11 Haziran). Nevşehir’de Ne Yetişir?, Erişim Adresi: Nevşehir’de Ne Yetişir? - FİB HABER, Nevşehir Haberleri,kapadokya (fibhaber.com)

FİB HABER. (2024, 11 Nisan). Nevşehir’de bayram yoğunluğu: 5 kilometre kuyruk. Erişim Adresi: <https://www.fibhaber.com/nevsehirde-bayram-yogunlugu-5-kilometre-kuyruk>

FİB HABER. (2024, 21 Ağustos). Biçer: 'Kapadokya Off-Road tehdidi altında'. Erişim Adresi: https://www.fibhaber.com/bicer-kapadokya-off-road-tehdidi-altinda#google_vignette

FİB HABER. (2024, 30 Mart). Nevşehir’de yetişen otlar sofraların vazgeçilmezi oldu!, Erişim Adresi: Nevşehir’de yetişen otlar sofraların vazgeçilmezi oldu! - FİB HABER, Nevşehir Haberleri,kapadokya (fibhaber.com)

HABERLER.COM. (2023, 13 Ağustos). İtalya'nın kitle turizmiyle savaşı. Erişim Adresi: <https://www.haberler.com/guncel/italya-nin-kitle-turizmiyle-savasi-16223748-haberi/>

Hürriyet. (2023, 31 Aralık). Venedik'ten radikal karar: 25 kişiden fazla olan turist gruplarına yasak. Erişim Adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/dunya/venedikten-radikal-karar-25-kisiden-fazla-olan-turist-gruplarina-yasak-42384275>

İçellioğlu, C. Ş. (2014). Kent Turizmi ve Marka Kentler: Turizm Potansiyeli Açısından İstanbul'un Swot Analizi. Sosyal Bilimler Dergisi, (1), 37-55. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/100848>

İssı, Y. (1989). Türkiye Turizminin Yapay ve Doğal Çevre Üzerindeki Etkileri. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, s. 115-131. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuifm/issue/837/9237>

İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Yat Turizmi. Erişim Adresi: <https://istanbul.ktb.gov.tr/TR-276243/yat-turizmi.html>, Erişim Tarihi: 12.02.2024

İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Şehir Turizmi. Erişim Adresi: <https://istanbul.ktb.gov.tr/TR-276247/sehir-turizmi.html#:~:text=Kent%20%2F%20%C5%9Fehir%20turizmi%2C%20y%C3%B6netim%2C,alanda%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fen%20bir%20turizm%20faaliyetidir,> Erişim Tarihi: 13.02.2024

İstikbal, D. (2022). *Türkiye'nin Turizm Ekonomisi Kazanımlar ve Beklentiler*. Seta Yayınları. Erişim Adresi: Türkiye'nin Turizm Ekonomisi | Kazanımlar ve Beklentiler | Ekonomi | SETA (setav.org)), Erişim Tarihi: 13.02.2024

İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Kırsal Turizm - Eko Turizm. Erişim Adresi: <https://izmir.ktb.gov.tr/TR-77209/kirsal-turizm---eko-turizm.htm>, Erişim Tarihi: 06.05.2024

İzmir Kalkınma Ajansı. Kitle Turizmi. Erişim Adresi: <https://kalkinmasozlugu.izka.org.tr/kitle-turizmi/#:~:text=Kitle%20turizmi%2C%20turistik%20ama%C3%A7l%C4%B1%20ziy>

arete,paket%20turlar%20arac%C4%B1%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20ile%20ger%C3%A7ekle%C5%9Fmektedir., Erişim Tarihi: 01.01.2024

Kanal 7. (2023, 16 Eylül). Japon bilim insanından Kapadokya uyarısı. Erişim Adresi: <https://www.haber7.com/kultur/haber/3353141-japon-bilim-insanindan-kapadokya-uyarisi>

Kantar, G., & Işık, E. (2014). Türkiye’de Sağlık Turizmi. *Sağlık Akademisyenleri Dergisi*, s. 15-20. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/752395#:~:text=Sa%C4%9Fl%C4%B1k%20Turizmi%3B%20sa%C4%9Fl%C4%B1%C4%9F%C4%B1n%20korunmas%C4%B1%2C%20geli%C5%9Ftirilmesi,turizm%20olanaklar%C4%B1ndan%20yararlan%C4%B1lmas%C4%B1%20olarak%20tan%C4%B1mlanabilir>

Karaman İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Yaban hayatı (fauna) gözlemciliği. Erişim Adresi: <https://karaman.ktb.gov.tr/TR-364519/yaban-hayati-fauna-gozlemciligi.html>, Erişim Tarihi: 14.02.2024

Kara, M. (2019). Spor Turizm [Blog Yazısı]. Erişim Adresi: <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/spor-turizmi>

Karataş, Y. (2023). Türk Kültüründe Ağıt Yakma Geleneği ve Kayseri'nin Ağıtçı Avşar Kadınları. *Eurasian Journal of Music and Dance*, s. 20-36. DOI: <https://doi.org/10.31722/ejmd.1187460>

Karavelioğulları, F. A., Vural, M., & Polat, H. (2005). Çiçekdağı (Kırşehir) florası. *ResearchGate*, s. 385-445. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/281063905_Cicekdagi_Kirsehir_florasi

Kasalak, M. A., & Akıncı, Z. (2015). Ekoturizmin yerel halk üzerindeki etkilerinin değerlendirilmesi. *International Journal of Social Sciences and Education Research*, s. 189-196. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/90358>

Kasalak, M. A., & Bahtiyar Sarı, D. (2017). Ekoturistlerin Özellikleri ve Seyahat Etme Motivasyonları. *Researcher: Social Science Studies*, s. 503-512. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/researcher/issue/66627/1042479>

Kayseri Büyükşehir Belediyesi. Medreseler. Erişim Adresi: <https://www.kayseri.bel.tr/kesfet-listeleme?cat=medreseler>, Erişim Tarihi: 15.02.2024

Kayseri'de "7. Olta Balıkçılığı Günleri" düzenlendi. (2023, 6 Ağustos). Erişim Adresi: <https://www.balikh Haber.com/haber/kayseride-7-olta-balikciligi-gunleri-duzenlendi-3785>, Erişim Tarihi: 15.02.2024

Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Av turizmi ve balıkçılık. Erişim Adresi: <https://kayseri.ktb.gov.tr/TR-55138/av-turizmi-ve-balikcilik.html#:~:text=%C4%B0limiz%20s%C4%B1n%C4%B1rlar%C4%B1%20dahi linde%20bulunan%20Sar%C4%B1msakl%C4%B1,ve%20turna%20bal%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20bal%C4%B1k%C3%A7%C4%B1l%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20yap%C4%B1lmaktad%C4%B1r>, Erişim Tarihi: 16.02.2024

Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Bisiklet Rotaları. Erişim Adresi: https://kayseri.ktb.gov.tr/Eklenti/53072,bisiklet-rotalaripdf.pdf?0&_tag1=5B1CC1BAAEDA0D2895ED4504AD11D2B9EE58EAC4, Erişim Tarihi: 11.02.2024

Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Coğrafi yapı. Erişim Adresi: <https://kayseri.ktb.gov.tr/TR-54966/cografi-yapi.html>, Erişim Tarihi: <https://kayseri.ktb.gov.tr/TR-182965/dagcilik.html>, Erişim Tarihi: 17.02.2024

Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Dağcılık. Erişim Adresi: <https://kayseri.ktb.gov.tr/TR-182965/dagcilik.html>, Erişim Tarihi: 18.02.2024

Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Ekonomik yapı. Erişim Adresi: <https://kayseri.ktb.gov.tr/TR-55002/ekonomik-yapi.html>, Erişim Tarihi: 19.02.2024

Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Han ve kervansaray. Erişim Adresi: <https://kayseri.ktb.gov.tr/tr-55118/han-ve-kervansaraylar.html>, Erişim Tarihi: 20.02.2024

Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. İklim ve bitki örtüsü. Erişim Adresi: <https://kayseri.ktb.gov.tr/TR-54978/iklim-ve-bitki-ortusu.html>, Erişim Tarihi: 20.02.2024

Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. İnanç turizmi. Erişim Adresi: <https://kayseri.ktb.gov.tr/TR-182961/inanc-turizmi.html>, Erişim Tarihi: 21.02.2024

Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (t. y.). *Kayseri Florası ve Botanik Turları*. Erişim Adresi: https://kayseri.ktb.gov.tr/Eklenti/53079,kayseri-florasi-ve-botanik-turlaripdf.pdf?0&_tag1=D2B377A117F5C524883346955785EE0224A1178B

Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Kuş gözlemciliği. Erişim Adresi: <https://kayseri.ktb.gov.tr/TR-182968/kus-gozlemciligi.html>, Erişim Tarihi: 22.02.2024

Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Müzeler. Erişim Adresi: <https://kayseri.ktb.gov.tr/TR-55027/muzeler.html>, Erişim Tarihi: 22.02.2024

Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Ne Yenir?, Erişim Adresi: <https://kayseri.ktb.gov.tr/TR-55133/ne-yenir.html>, Erişim Tarihi: 23.02.2024

Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Termal turizm. Erişim Adresi: <https://kayseri.ktb.gov.tr/TR-182954/termal-turizm.html>, Erişim Tarihi: 24.02.2024

Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Yeraltı şehirleri. Erişim Adresi: <https://kayseri.ktb.gov.tr/TR-183236/yeralti-sehirleri.html>, Erişim Tarihi: 25.02.2024

Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Yerel etkinlikler. Erişim Adresi: <https://kayseri.ktb.gov.tr/TR-55152/yerel-etkinlikler.html>, Erişim Tarihi: 26.02.2024

Kayseri İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Yürüyüş parkurları. Erişim Adresi: <https://kayseri.ktb.gov.tr/TR-183183/yuruyus-parkurlari.html>, Erişim Tarihi: 27.02.2024

Kazancı, N., & Suludere, Y. (2020). Kapadokya'nın Litolojik Yapısı ve Sınırları, Türkiye. *Türkiye Jeoloji Bülteni*, s. 373-380. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tjb/issue/55103/695327>

Keleş, Y., Özgül, A., & Ural, A. (2024). Türkiye'deki Turizm Rehberliği Tezsiz Yüksek Lisans Programlarının Öğretim Programlarına İlişkin Eleştirel Bir Çözümleme. *Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, s. 259-28. Erişim Adresi: <https://doi.org/10.32572/guntad.1411810>

Kısa Ovalı, P. (2007). Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizmin Kavram, Mimari ve Çevresel Etkiler Bakımından Karşılaştırılması. *YTÜ Mim. Fak. E-Dergisi*, s. 64-79. Erişim Adresi: https://jag.journalagent.com/megaron/pdfs/MEGARON-50479-ARTICLE-KISA_OVALI.pdf

Kılıç, G. (2020). Kongre Turizmi [Blog Yazısı]. Erişim Adresi: <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/kongre-turizmi>

Kılıç Tapu, I., & Şahin , P. (2020). Aksaray Türkülerinin Çeşitli Motif Ve Unsurlar Açısından İncelenmesi. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, s. 1480-1492. DOI: 10.12981/mahder.814309

Kırşehir Belediyesi. Etkinlikler. Erişim Adresi: <https://www.kirsehir.bel.tr/etkinlikler>, Erişim Tarihi: 27.02.2024

Kırşehir Ticaret ve Sanayi Odası. Kırşehir tarihi. Erişim Adresi: <https://kirsehirtso.org.tr/sehir-tarihi/>, Erişim Tarihi: 28.02.2024

Kırşehir Yatırım Destek Ofisi. Cami ve türbeler. Erişim Adresi: <https://www.investinkirsehir.com/bir-bakista-kirsehir/kultur-ve-turizm/cami-ve-turbeler>, Erişim Tarihi: 01.03.2024

Kırşehir Yatırım Destek Ofisi. Coğrafi durum ve ulaşım. Erişim Adresi: <https://www.investinkirsehir.com/bir-bakista-kirsehir/cografi-durum-ve-ulasim>, Erişim Tarihi: 01.03.2024

Kırşehir Yatırım Destek Ofisi. Sektörler. Erişim Adresi: <https://www.investinkirsehir.com/slider-alt/sectorler/tarim>, Erişim Tarihi: 02.03.2024

Kırşehir Yatırım Destek Ofisi. Tarım. Erişim Adresi: <https://www.investinkirsehir.com/slider-alt/sectorler/tarim>, Erişim Tarihi: 03.03.2024

Kısa Ovalı, P. (2007). Kitle Turizmi ve Ekolojik Turizmin Kavram, Mimari ve Çevresel Etkiler Bakımından Karşılaştırılması. *YTÜ Mim. Fak. E-Dergisi* , s. 64-79. Erişim Adresi: https://jag.journalagent.com/megaron/pdfs/MEGARON-50479-ARTICLE-KISA_OVALI.pdf

Kızılırmak, İ. (2021). Üçüncü Yaş Turizmi [Blog Yazısı]. Erişim Adresi: <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/ucuncu-yas-turizmi>

Koç, B., & Üzümcü, O. O. (2017). Ekolojik Turizm Kavramı: Fethiye Örneği. *Tarım Bilimleri Araştırma Dergisi*, s. 14-19. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/430438>

Korkmaz, H., & Yavaş, B. (2020). Çanakkale İli Eceabat İlçesinin Ekoturizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *Journal of Global Tourism and Technology Research*, s. 12-33. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1554650>

Korkmaz, S. (1988). Turizmin Ekonomik ve Sosyal Etkileri. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, s. 391-417. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/8451>

Korkmaz, S. (1990). Turizmin Ekonomik ve Sosyal Etkileri. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, s. 391-417. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuifm/issue/836/9224>

Kuvan, Y. (2003). Turizm Alan ve Merkezlerinde Ormancılık ve Turizm Sektörü Arasındaki İlişki ve Etkileşimlerin İncelenmesi, İ.Ü., BAP Proje No:1523/16012001, İstanbul

Manşet. (2023, 12 Eylül). Venedik'te turist yoğunluğuna, günlük 5 euro çözümü. (2023, 12 Eylül). Erişim Adresi: <https://www.manset.de/avrupa/venedikte-turist-yogunluguna-gunluk-5-euro-cozumu-h9790.html>

Mersin İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. İnanç turizmi. Erişim Adresi: <https://mersin.ktb.gov.tr/TR-73394/inanc-turizmi.html>, Erişim Tarihi: 03.03.2024

Mert, M. (2022). *Kentsel Turizm Çekiciliklerinin Belirleyici Faktörlerinin Analizi: Trabzon Şehri Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veri tabanından erişildi. Erişim Adresi: <https://acikkaynak.bilecik.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11552/2847/10392697.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Meydan Uygur, S., & Baykan, E. (2007). Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, s. 30-49. Erişim Adresi: <https://pdf.trdizin.gov.tr/pdf/ZWFFTUc2U2NBUktCT3lkM0VIYVp4N3FYekhkvGNESEdXcWtsUXYzbWtSR0VrWS9GYURVbjhUWEdWU0VpV0NFbjdhbGtDQkg1WFpzUCtCaGdnak5UTepJa1VuSWR6WIJhcFliOWI3RUFmUlo3Q3dibLBKT3JqWUVGeERaSy9rQ21sc0lXQ1M3Ni8rSExrSkpqbk40T1JkL1hGdC9YU0s3L0J3R0tuYjVjQ01Wc0FaaW9Cem5Qci9IQ28xSz14eTM3a1JNRGpGNSsxRW9vZGgwQTBOQnVSa0NRb>

XEyNjFMWTZrREVsWkZ4MjZ6MXgrdVV6MkJnMkMrcFhwVGVHWEhyaHorWFl
kbXQ3emx5cnVBPT0

Milliyet. (2017, 22 Mayıs). Red Light District seks turizmi imajını değiştiriyor. Erişim Adresi: <https://www.milliyet.com.tr/galeri/red-light-district-seks-turizmi-imajini-degistiriyor-2454805>, Erişim Tarihi: 08.04.2024

Museum Otel. Ekolojik bahçeler & bağlar. Erişim Adresi: <https://www.museumhotel.com.tr/deneyimler/ekolojik-bahceler-baglar>, Erişim Tarihi: 05.03.2024

mustafapaşakapadokya.org. Çeşmeler. Erişim Adresi: <https://mustafapasakapadokya.org/yapilar/cesmeler#:~:text=Camii%20Kebir%20Mustafa%20Pa%C5%9Fa%20%C3%87e%C5%9Fmesi%3A&text=G%C3%BCn%C3%BCm%C3%BCzde%20Camii%20Kebir'in%20g%C3%BCneyinde,ta%C4%B1ndan%201804%2D1805%20y%C4%B1l%C4%B1nda%20yapt%C4%B1r%C4%B1lm%C4%B1%C5%9Ft%C4%B1r>, Erişim Tarihi: 06.03.2024

mustafapaşakapadokya.org. Kiliseler. Erişim Adresi: <https://mustafapasakapadokya.org/yapi/kiliseler>, Erişim Tarihi: 07.02.2024

mustafapaşakapadokya.org. Konaklar. Erişim Adresi: <https://mustafapasakapadokya.org/yapi/konaklar>, Erişim Tarihi: 08.03.2024

mustafapaşakapadokya.org. Maraşoğlu köprüsü. Erişim Adresi: <https://mustafapasakapadokya.org/yapilar/marasoglu-koprusu>, Erişim Tarihi: 09.03.2024

mustafapaşakapadokya.org. Mehmet şakir paşa medresesi. Erişim Adresi: <https://mustafapasakapadokya.org/yapilar/mehmet-sakir-pasa-medresesi>, Erişim Tarihi: 09.03.2024

Nevşehir İlinde Kiliseler. Erişim Adresi: https://www.google.com/search?q=nev%C5%9Fehir+ilinde+kiliseler&sca_esv=f977441fd745688c&udm=1&sxsrf=ACQVn0-nkAawSzKHUB_wCbpXZFvgzqxUGw:1714669666500&ei=YsgzZv79HeKtxc8PkOOawAU&start=10&sa=N&ved=2ahUKEwj-toOjuu-

FAxXiVvEDHZCxBlgQ8tMDegQIAhAE&biw=1396&bih=663&dpr=1.38&lqi=#vhid
=/g/1tgdwcvq&vssid=rllrl, Erişim Tarihi: 10.03.2024

Nevşehir Kapadokya Haber. (2024, 15 Mayıs). Kapadokya’da Çevre Kirliliği Sorunu.
Erişim Adresi: <https://www.kapadokyahaber.com.tr/haber/20183883/kapadokyada-cevre-kirliligi-sorunu>

Nevşehir Yatırım Destek Ofisi. Coğrafi durum. Erişim Adresi:
<https://www.investinnevsehir.com/bir-bakista-nevsehir/cografi-durum-ve-ulasim>, Erişim
Tarihi: 11.03.2024

Nevşehir Yatırım Destek Ofisi. Ekonomik yapı. Erişim Adresi:
<https://www.investinnevsehir.com/bir-bakista-nevsehir/ekonomik-yapi>, Erişim Tarihi:
13.03.2024

Nevşehir Yatırım Destek Ofisi. Turizm. Erişim Adresi: Turizm (investinnevsehir.com),
Erişim Tarihi: 07.09.2024

Nevşehir Yatırım Destek Ofisi. (2024). Geographical Situation. Erişim Adresi: Geographical Location
and Transportation (investinnevsehir.com), Erişim Tarihi: 17.08.2024

Niğde İl Kùltür ve Turizm Mùdùrlùęù. Camiler. Erişim Adresi:
<https://nigde.ktb.gov.tr/TR-74357/camiler.html>, Erişim Tarihi: 14.03.2024

Niğde İl Kùltür ve Turizm Mùdùrlùęù. Hanlar, bedestenler ve kervansaray. Erişim
Adresi: <https://nigde.ktb.gov.tr/TR-74349/hanlar-bedestenler-ve-kervansaraylar.html>,
Erişim Tarihi: 15.03.2024

Niğde İl Kùltür ve Turizm Mùdùrlùęù. Kilise ve şapeller. Erişim Adresi:
<https://nigde.ktb.gov.tr/TR-154659/kilise-ve-sapeller.html>, Erişim Tarihi: 16.03.2024

Niğde İl Kùltür ve Turizm Mùdùrlùęù. Ören yerleri. Erişim Adresi:
<https://nigde.ktb.gov.tr/TR-74408/oren-yerleri.html>, Erişim Tarihi: 17.03.2024

Niğde İl Kùltür ve Turizm Mùdùrlùęù. Termal ve SPA merkezleri. Erişim Adresi:
<https://nigde.ktb.gov.tr/TR-74390/termal-ve-spa-merkezleri.html>, Erişim Tarihi: 18.03.2024

Niğde İl Kùltür ve Turizm Mùdùrlùęù. Tùrbeler. Erişim Adresi:
<https://nigde.ktb.gov.tr/TR-74359/turbeler.html>, Erişim Tarihi: 19.03.2024

Niğde İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. Yerel etkinlikler. Erişim Adresi: <https://nigde.ktb.gov.tr/TR-74743/yerel-etkinlikler.html>, Erişim Tarihi: 20.03.2024

Niğde Ticaret Borsası. (2018). Şehir (Niğde 2018). Erişim Adresi: <http://www.nigdetb.org.tr/N%C4%B0%C4%9EDE/tabid/8626/Default.aspx>.

Niğde Yatırım Destek Ofisi. Bir bakışta Niğde. Erişim Adresi: <https://www.investinnigde.com/bir-bakista-nigde/ekonomik-gorunum/organize-sanayi-bolgeleri>, Erişim Tarihi: 21.03.2024

Niğde Yatırım Destek Ofisi. Doğa ve dağ yürüyüşü. Erişim Adresi: <https://www.investinnigde.com/bir-bakista-nigde/kultur-ve-turizm/doga-ve-dag-turizmi>, Erişim Tarihi: 22.03.2024

Niğde Yatırım Destek Ofisi. Ekoturizm faaliyetleri. Erişim Adresi: <https://www.investinnigde.com/bir-bakista-nigde/kultur-ve-turizm/ekoturizm-faaliyetleri>, Erişim Tarihi: 24.03.2024

Niğde Yatırım Destek Ofisi. Müzeler. Erişim Adresi: <https://www.investinnigde.com/bir-bakista-nigde/kultur-ve-turizm/muzeler>, Erişim Tarihi: 26.03.2024

Niğde Yatırım Destek Ofisi. Tarım. Erişim Adresi: <https://www.investinnigde.com/bir-bakista-nigde/tarim>, Erişim Tarihi: 27.03.2024

KOP & TÜBİTAK. (tarih yok). *jeotermal Kaynakların Değerlendirilmesi Projesi*. Kırşehir: TÜBİTAK Türkiye Sanayi Sevk ve İdare Enstitüsü. Erişim Adresi: https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/assets/upload/dosyalar/2-kirsehir_il_raporu_dijital.pdf

NTV. (2023, 1 Ağustos). Venedikliler turistlerden bıktı: Lütfen artık gelmeyin!, Erişim Adresi: https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/venedikliler-turistlerden-bikti-lutfen-artik-gelmeyin,jEGsomwmr0CFVgAGWCL3AQ/4IF4S28j_k6m2Fh23680Kw

Oda, Z. (2021). *Yalıköy (Ordu-Fatsa) ve Yakın Çevresinin Ekoturizm Potansiyeli*. (Yüksek lisans tezi). Giresun Üniversitesi Kütüphanesi'nden ulaşıldı.

OECD. (2018). OECD Tourism Trends and Policies 2018. <https://www.oecd.org/cfe/tourism/2018-Tourism-Trends-Policies-Highlights> ENG.pdf

Orman ve Su İşleri Bakanlığı 8. Bölge Müdürlüğü Aksaray Şube Müdürlüğü. (2013). *Aksaray Turizminin Çeşitlendirilmesine Yönelik Eko Turizm Eylem Planı 2013-2023*. Aksaray: Orman ve Su İşleri Bakanlığı 8. Bölge Müdürlüğü Aksaray. Erişim Adresi: https://kapadokyateknopark.com.tr/wp-content/uploads/pdf/ahika_2013_aksaray-turizminin-cesitlendirilmesine-yonelik-eko-turizm-eylem-planı.pdf

Orman ve Su İşleri Bakanlığı 8. Bölge Müdürlüğü Nevşehir Şube Müdürlüğü. (2013). *Nevşehir Turizminin Çeşitlendirilmesine Yönelik Eko Turizm Eylem Planı 2013-2023*. Nevşehir: Orman ve Su İşleri Bakanlığı 8. Bölge Müdürlüğü Nevşehir. Erişim Adresi: https://www.ahika.gov.tr/assets/upload/dosyalar/ahika_2013_nevsehir-turizminin-cesitlendirilmesine-yonelik-eko-turizm-eylem-planı.pdf

OSMED. Turizm Nedir?, Erişim Adresi: <https://www.osmed.com.tr/turizm-nedir/>, Erişim Tarihi: 01.01.2024

OSMED. Temel Konaklama İşletmeleri. Erişim Adresi: <https://www.osmed.com.tr/temel-konaklama-isletmeleri/>, Erişim Tarihi: 20.03.2024

Özçelik Heper, F. (2020). Gençlik Turizmi [Blog Yazısı]. Erişim Adresi: <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/genclik-turizmi>

Özdönmez, M., İstanbullu, T., Akesen, A., & Ekizoğlu, A. (1996). *Ormancılık Politikası*. İstanbul: Orman Fakültesi Yayın.

Özen, İ. A., & Güneren Özdemir, E. (2019). Kapadokya Sıcak Hava Balonculuğu Üzerine Nitel Bir Araştırma. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, s. 579-595. Erişim Tarihi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/910478>

Özer, S. U. (2016). *Özel İlgi Turizmi*. Yüksek, G. (Ed.). Alternatif Turizm içinde (Ünite 3). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Özer, O. (2021). Kayseri Hürmetçi Sazlığının Ornito Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi. *Journal of Hospitality and Tourism Issues*, s. 37-54. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1728530>

Özmen, M. (2007). *Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri: Akçakoca Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi. Erişim Adresi:

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=G4HNYqlhFrMGIQSgqFHAjA&no=tNLfakL03BrcIJ5J3GJLmA>

Özmenekşe, Y. O. (2021, 25 Haziran). Türkiye’ de Turizm Eğitiminin Niteliğine Akademik Bakış. *International Journal on Social Sciences*, s. 72-82. DOI: 10.46291/Al-Farabi.060205

Öztaş, K. (2002). *Turizm Ekonomisi ve Genel Turizm Bilgileri*. Ankara: Nobel Yayınları.

Öztunalı Kayır, G. (1998). Batı Karadeniz Kıyıları Taşıma Kapasitesi ve Ekoturizm. *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları II. Ulusal Konferans Bildirileri Kitabı*.

Polat, E., Özdemir, S. S., Hacıoğlu, N., & Özdemir, M. (2014). Türkiye'de Önlisans Düzeyinde Gerçekleştirilen Turizm Eğitiminin Analizi. *Altıncı Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi*, (s. 1084-1094). Ankara. Erişim adresi: (PDF) Türkiye'de Önlisans Düzeyinde Gerçekleştirilen Turizm Eğitiminin Analizi (researchgate.net)

Polatman, S. (2022). *Aksaray İlinde Yetişen ve Geleneksel Tıpta Kullanılan Bitkilerin Ekonomik Açından Medikal Değerinin Belirlenmesi* (Yüksek lisans tezi) (Özet). Aksaray Üniversitesi veri tabanından erişildi. Özete Erişilen Adres: <https://acikerisim.aksaray.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12451/9508>

Rahemtulla, Y.G. ve Wellstead, A.M., 2001: Ecotourism: Understanding Competing Expert and Academic Definitions. Information Report Nor-X-380 Canada.

Richards, G. (2001). *Cultural Attractions And European Tourism*, New York: Cabı Publishing.

Samur, A. B., Göç, S., & Topal, A. (2024). Somut Olmayan Kültürel Miras Unsurlarından Türk Halk Oyunlarının Turistik Ürün Olarak Metalaşması; Kapadokya Türk Geceleri Örneği. *Journal of tourism research institute*, s. 11-24. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/367578>

Sayın, K. (2022). Ekoturizmin Yerel Kalkınmaya Katkısına İlişkin Yerel Halkın Algılarının Belirlenmesine Yönelik Taşucu'nda Bir Araştırma. *Journal of Gastronomy, Hospitality and Travel*, s. 133-144. Erişim Adresi: <https://www.joghat.org/uploads/2022-vol-5-issue-1-full-text-120.pdf>

Selçuk, O., Karakaş, H., & Çetin, E. İ. (2020). Antalya İlinde Turizme Açık Doğal Alanların Tehlike Düzeylerinin Bütünleşik SWARA-MOORA Yöntemi ile Belirlenmesi. *COĞRAFYA DERGİSİ*, s. 77-91.

Sevim, A., & Köşklü, Z. (2022). Nevşehir’de Osmanlı Dönemi Çeşmeleri. *Anasay*, s. 117-150. DOI: 10.33404/anasay.1160303

Sevinç, M. S. (2019). *Ekoturizm Potansiyeli İzmir Çiçekli Köy Örneği* (Yüksek lisans tezi). Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi. Erişim Adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=PNCI8HvVS4CZjGH2XNE_1w&no=a3zWpGAwl_R9pGQG7rgaTQ

Sezer, M. S. (2010). *Türkiye Turizm Sektöründe Müze Turizminin Payının Değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi. Erişim Adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=tPZBOT3v8UYhd5Svh-wfCA&no=MC_AgCkSm--lyjHNxb5LiA

Sezen , I., Yılmaz, S., & Akpınar Külekçi, E. (2012). Ekoturizm İçin Öneri Alanlarıyla Bayburt. *KSÜ Doğa Bilimleri Dergisi*, s. 55-61. Erişim Adresi: (PDF) Ekoturizm İçin Öneri Alanlarıyla Bayburt (researchgate.net)

Solmaz Şakar, F. (2022). Kapadokya Doğal Ve Kültürel Miras Alanlarının Koruma Ve Planlama Süreçleri. *Turkish Academy of Sciences Journal of Cultural Inventory*, s. 11-29. DOI: 10.22520/tubaked2022.26.001

Strabon (2012). Antik Anadolu Coğrafyası (Geographika: Kitap XII-XIII-XIV), İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.

Talas Belediyesi. Tarihi konak. Erişim Adresi: <https://www.talas.bel.tr/tr/talasi-kesfet/tarihi-konak>, Erişim Tarihi: 21.03.2024

T.C. Acıgöl Kaymakamlığı. (2019, 23 Mayıs). Acıgöl yuva köyü tarihi Hasan dede türbesi. Erişim Adresi: <http://www.acigol.gov.tr/acigol-yuva-koyu-tarihi-hasan-dede-turbesi>.

T.C. Aksaray Valiliği. Aksaray. Erişim Adresi: <http://www.aksaray.gov.tr/ilcelerimiz>, Erişim Tarihi: 23.03.2024

T.C. Aksaray Valiliği. Coğrafi Yapı. Erişim Adresi: [cografi \(aksaray.gov.tr\)](http://cografi.aksaray.gov.tr), Erişim Tarihi: 25.03.2024

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1963). *Kalkınma Planı (Birinci Beş Yıl) 1963-1967*. Ankara: Başbakanlık Devlet Matbaası. Erişim Adresi: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/Kalkinma_Plani_Birinci_Bes_Yillik_1963-1967.pdf

T.C. Antalya Valiliği. (2024). Antalya'ya Hava Yoluyla Gelen Turist Sayısı 5 Milyonu Geride Bıraktı. Erişim Adresi: <http://www.antalya.gov.tr/antalyaya-hava-yoluyla-gelen-turist-sayisi-5-milyonu-geride-birakti#:~:text=Yerli%20ve%20yabanc%C4%B1%20turistlerin%20ilgi,aras%C4%B1nda%205%20milyon%2071%20bin>, Erişim Tarihi 19.08.2024

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (tarih yok). *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968-1972*. DPT. Erişim Adresi: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/ikinci_Bes_Kalkinma_Plani-1968-1972.pdf

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (tarih yok). *Yeni Strateji ve Kalkınma Planı Üçüncü Beş Yıl 1973-1977*. DPT. Erişim Adresi: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Yeni-Strateji-ve-Kalkinma-Plani_Ucuncu-Bes-Yil_1973_1977.pdf

T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. (1979). *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983*. Ankara. Erişim Adresi: https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/08/Dorduncu-Bes-Yillik-Kalkinma-Plani_1979_1983.pdf

T.C. Eski Kaymakamlığı. Köylerimiz ve bağlı yerleşim yerleri (yaylalar). Erişim Adresi: <http://eski.gov.tr/koylerimiz-ve-bagli-yerlesim-yerleri-yaylalar>, Erişim Tarihi: 24.03.2024

T.C. Hacıbektaş Kaymakamlığı. (2019, 10 Mayıs). Balım sultan türbesi. Erişim Adresi: <http://www.hacibektas.gov.tr/balim-sultan-turbesi>

T.C. Kayseri Valiliği. Diğer camii ve medreseler. Erişim Adresi: <http://www.kayseri.gov.tr/diger-camii-ve-medreseler>, Erişim Tarihi: 25.03.2024

T.C. Kayseri Valiliği. Çeşmeler. Erişim Adresi: <http://www.kayseri.gov.tr/cesmeler>, Erişim Tarihi: 26.03.2024

T.C. Kayseri Valiliği. Diğer türbe ve mezar anıtları. Erişim Adresi: <http://www.kayseri.gov.tr/diger-turbe-ve-mezar-anitlari>, Erişim Tarihi: 27.03.2024

T.C. Kayseri Valiliği. Gıda, tarım ve hayvancılık. Erişim Adresi: <http://kayseri.gov.tr/gida-tarim-ve-hayvancilik>, Erişim Tarihi: 28.03.2024

T.C. Kayseri Valiliği. Kayseri. Erişim Adresi: <http://www.kayseri.gov.tr/ilcelerimiz>, Erişim Tarihi: 29.03.2024

T.C. Kayseri Valiliği. Kayseri tarihi. Erişim Adresi: <http://www.kayseri.gov.tr/kayseri-tarihii>, Erişim Tarihi: 30.03.2024

T.C. Kayseri Valiliği. Kiliseler. Erişim Adresi: <http://www.kayseri.gov.tr/soganlikiliseler>, Erişim Tarihi: 30.03.2024

T.C. Kayseri Valiliği. Köprüler. Erişim Adresi: <http://www.kayseri.gov.tr/kopruler>, Erişim Tarihi: 01.04.2024

T.C. Kayseri Valiliği. Kültepe. Erişim Adresi: <http://www.kayseri.gov.tr/kultepe>, Erişim Tarihi: 02.04.2024

TDK. Safari. Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 03.04.2024

TDK. Kültür. Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 04.04.2024

TDK. Kitle Turizmi. Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 05.04.2024

T.C. Kırşehir Valiliği. Coğrafya. Erişim Adresi: <http://www.kirsehir.gov.tr/cografya>, Erişim Tarihi: 06.04.2024

T.C. Kırşehir Valiliği. Ekonomi. Erişim Adresi: <http://www.kirsehir.gov.tr/ekonomi>, Erişim Tarihi: 07.04.2024

T.C. Kırşehir Valiliği. Kırşehir. Erişim Adresi: <http://www.kirsehir.gov.tr/ilcelerimiz>, Erişim Tarihi: 08.04.2024

T.C. Kırşehir Valiliği. Tarih-turizm. Erişim Adresi: <http://www.kirsehir.gov.tr/tarih-turizm>, Erişim Tarihi: 09.04.2024

T.C. Kırşehir Valiliği. Termal sular ve kaplıcalarımız. Erişim Adresi: <http://www.kirsehir.gov.tr/termal-sular-ve-kaplicalarimiz-sehir-kartlari>, Erişim Tarihi: 10.04.2024

T.C. Kırşehir Valiliği. Yöresel Yemeklerimiz. Erişim Adresi: <http://www.kirsehir.gov.tr/kirsehir-yoresi-yemekleri-sehir-kartlari>, Erişim Tarihi: 11.04.2024

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. Yaygın Turizm Eğitimi Nedir?, Erişim Adresi: Yaygın Turizm Eğitimi nedir? (ktb.gov.tr), Erişim Tarihi: 12.04.2024

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024). Turizm İstatistikleri. Erişim Adresi: [Turizm İstatistikleri \(ktb.gov.tr\)](http://www.ktb.gov.tr/turizm-istatistikleri)

T.C. Mucur Kaymakamlığı. Yeraltı şehirleri. Erişim Adresi: <http://www.mucur.gov.tr/yeralti-sehirleri>, Erişim Tarihi: 15.04.2024

T.C. Nevşehir İl Özel İdaresi, Yöremizi tanıyalım. Erişim Adresi: <http://www.nevsehirozeliidare.gov.tr/yoremizi-taniyalim>, Erişim Tarihi: 05.04.2024

T.C. Nevşehir Valiliği. *İlin Coğrafi Konumu*. Erişim Adresi: http://www.nevsehir.gov.tr/kurumlar/nevsehir.gov.tr/cografy_yapi.pdf, Erişim Tarihi: 10.04.2024

T.C. Nevşehir Valiliği. Kapadokya'da doğa yürüyüşü. Erişim Adresi: <http://www.nevsehir.gov.tr/kapadokyada-doga-yuruyusu>, Erişim Tarihi: 11.04.2024

T.C. Nevşehir Valiliği. Nevşehir. Erişim Adresi: <http://www.nevsehir.gov.tr/ilcelerimiz>, Erişim Tarihi: 12.04.2024

T.C. Nevşehir Valiliği. Tarihçe. Erişim Adresi: <http://www.nevsehir.gov.tr/tarihce>, Erişim Tarihi: 13.04.2024

T.C. Niğde Valiliği. Coğrafi konumu ve nüfus durumu. Erişim Adresi: [nigde.gov.tr/cografy-konumu-ve-nufus-durumu](http://www.nigde.gov.tr/cografy-konumu-ve-nufus-durumu), Erişim Tarihi: 14.04.2024

T.C. Niğde Valiliği. Niğde. Erişim Adresi: <http://www.nigde.gov.tr/ilcelerimiz>, Erişim Tarihi: 16.04.2024

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2023). *Dünyada ve Türkiye'de İyi Uygulama Örnekleri ile Gastronomi Turizmi ve Nevşehir İli Uygulanabilirlik Analizi*. Nevşehir Yatırım Destek Ofisi. Erişim Adresi:

<https://www.kalkinmakutuphanesi.gov.tr/assets/upload/dosyalar/gastronomi-turizmi-isbn-web-versiyon.pdf>

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Niğde Yatırım Destek Ofisi. Tarihçe. Erişim Adresi: <https://www.investinnigde.com/bir-bakista-nigde/tarihce>, Erişim Tarihi: 17.04.2024

T.C. Süleymanpaşa Belediyesi. Kamp ve karavan turizmi. Erişim Adresi: <https://www.suleymanpasa.bel.tr/bilgi/Karavan-ve-Kamp-Turizmi--158>, Erişim Tarihi: 18.04.2024

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı 9. Bölge Müdürlüğü. Kırşehir- aşıkpaşa tabiat parkı. Erişim Adresi: <https://bolge9.tarimorman.gov.tr/Menu/77/Kirsehir-Asikpasa-Tabiat-Parki>, Erişim Tarihi: 26.04.2024

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı 9. Bölge Müdürlüğü. Kırşehir seyfe gölü / ramsar alanı. Erişim Adresi: https://bolge9.tarimorman.gov.tr/Menu/85/Kirsehir-Seyfe-Golu-_Ramsar-Alani, Erişim Adresi: 21.04.2024

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Kırşehir İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. İl tanıtım. Erişim Adresi: <https://kirsehir.tarimorman.gov.tr/Menu/9/Il-Tanitim#:~:text=OVA%20ve%20YAYLALAR%20%3A&text=Tatariyas%2C%20Kuytuluk%2CK%C3%B6rkuyu%2C%20%3%87ardakl%C4%B1bel,Ekiza%C4%9F%C4%B1l%20ve%20Aksakl%C4%B1%20yaylalar%C4%B1%20mevcuttur>, Erişim Tarihi: 20.04.2024

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Kırşehir İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. (2021, 9 Mart). Su ürünleri av yasakları başlıyor. Erişim Adresi: <https://kirsehir.tarimorman.gov.tr/Duyuru/197/Su-Urunleri-Av-Yasaklari-Basliyor>

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Niğde İl Tarım ve Orman Müdürlüğü. Niğde'yi tanıyalım. Erişim Adresi: <https://nigde.tarimorman.gov.tr/Menu/10/Nigdeyi-Taniyalim>, Erişim Tarihi: 19.04.2024

T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü. Müzeler. Erişim Adresi: <https://www.dhmi.gov.tr/Sayfalar/Havalimani/Kapadokya/Muzeler.aspx>, Erişim Tarihi: 22.04.2024

T.C. Ulukışla Kaymakamlığı. Ulukışla'nın iklimi, bitki örtüsü ve coğrafi yapısı. Erişim Adresi: <http://www.ulukisla.gov.tr/iklimi-bitki-ortusu-ve-cograf-yapisi>, Erişim Tarihi: 23.04.2024

T.C. Yahyalı Kaymakamlığı. (2017, 20 Temmuz). Aladağlar milli parkı fotosafari fotoğraf yarışması ilçemizde başladı. Erişim Adresi: <http://yahyali.gov.tr/aladaglar-milli-parki-fotosafari-fotograf-yarismasi-ilcemizde-basladi>

TDK. Kültür tanımı. Erişim Adresi: <https://sozluk.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 28.04.2024

TIES 1990. Description and Ecotourism principles

TRT HABER. (2019, 16 Kasım). Kayseri'de sıcak hava balonu uçuşları başladı. Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/yasam/kayseride-sicak-hava-balonu-ucuslari-basladi-441500.html>

TRT HABER. (2023, 16 Eylül). 32 farklı ülkeden bilim insanı Kapadokya'da buluştu. Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/guncel/32-farkli-ulkeden-bilim-insani-kapadokyada-bulustu-796060.html>

TÜİK. (2023). *İl ve cinsiyete göre il/ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve nüfus yoğunluğu, 2023*. TÜİK. Erişim Adresi: TÜİK Kurumsal (tuik.gov.tr), Erişim Tarihi: 30.04.2024

TÜİK. (2024, 6 Şubat). *Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2023*. Erişim Adresi: [TÜİK Kurumsal \(tuik.gov.tr\)](http://tuik.gov.tr), Erişim Tarihi: 17.08.2024

Tunç, A., & Saç, F. (1998). *Genel Turizm: Gelişimi Geleceği*. Ankara: Detay Yayıncılık.

Turizmin Etkileri. (tarih yok). Anadolu Üniversitesi. Erişim Adresi: <https://www.tursab.org.tr/assets/pdf/tursab-akademi/e-egitim/konu-ozetleri/unite-10.pdf>

Türkiye Cumhuriyeti Aksaray Valiliği. Aksaray. Erişim Adresi: <http://www.aksaray.gov.tr/ilcelerimiz>, Erişim Tarihi: 01.05.2024

Türkiye Cumhuriyeti Aksaray Valiliği. Coğrafi yapı. Erişim Adresi: <http://www.aksaray.gov.tr/cograf-yapı>, Erişim Tarihi: 02.05.2024

Türkiye Kültür Portalı. (2013, 11 Şubat). Altı kapılı türbe-nevşehir. Erişim Adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/nevsehir/kulturenvanteri/alti-kapili-turbe>

Türkiye Kültür Portalı. (2013, 3 Ocak). Atlı doğa turizmi – nevşehir. Erişim Adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/nevsehir/TurizmAktiviteleri/atli-doga-turizm>

Türkiye Kültür Portalı. (2013, 9 Ocak). Bektaş efendi türbesi- nevşehir. Erişim Adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/nevsehir/gezilecekyer/bektas-efend-turbes>

Türkiye Kültür Portalı. (2013, 25 Ocak). Damat ibrahim paşa medresesi-nevşehir. Erişim Adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/nevsehir/kulturenvanteri/damat-brahm-pasa--medreses>

Türkiye Kültür Portalı. (2013, 26 Şubat). Darü'z zikr mescidi – niğde. Erişim Adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/nigde/gezilecekyer/daruz-zkr-mescd>

Türkiye Kültür Portalı. (2016, 15 Şubat). Ermeni kilisesi-niğde. Erişim Adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/nigde/gezilecekyer/ermen-kilisesi-2>

Türkiye Kültür Portalı. (2012, 27 Aralık). Hasan dağı- aksaray. Erişim Adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/aksaray/gezilecekyer/hasan-dagi>

Türkiye Kültür Portalı. (2013, 25 Ocak). Hasan emmi türbesi-nevşehir. Erişim Adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/nevsehir/kulturenvanteri/hasan-emm-turbes>

Türkiye Kültür Portalı. (2013, 3 Ocak). İnanc turizmi – nevşehir. Erişim Adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/nevsehir/TurizmAktiviteleri/nanc-turzm>

Türkiye Kültür Portalı. (2013, 3 Ocak). Kongre turizmi – nevşehir. Erişim Adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/nevsehir/TurizmAktiviteleri/kongre-turzm>

Türkiye Kültür Portalı. (2013, 3 Ocak). Kültür turizmi. Erişim Adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/nevsehir/TurizmAktiviteleri/kultur-turzm>

Türkiye Kültür Portalı. (2013, 2 Ocak). Niğde kalesi-niğde. Erişim Adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/nigde/gezilecekyer/nigde-kalesi>

Türkiye Kültür Portalı. (2013, 21 Şubat). Roma kalesi ve mezarı-Nevşehir. Erişim Adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/nevsehir/gezilecekyer/roma-kales-ve-mezari>

Türkiye Kültür Portalı. Sitler. Erişim Adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/nigde/sitler?ilId=15&keyword=&etiket=&hariciEtiket=&tur=0&gorsel=0&sayfa=1&sayi=12>, Erişim Tarihi:25.04.2024

Türkiye Kültür Portalı. (2013, 21 Ocak). Şeyh ahmedi gülşehri türbesi – nevşehir. Erişim Adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/nevsehir/kulturenvanteri/seyh-ahmed-gulsehr-turbes#:~:text=G%C3%BCI%C5%9Fehir'in%20merkezinde%2C%20%C5%9Fehir%20mezarl%C4%B1%C4%9F%C4%B1n%C4%B1n,kesme%20ta%C5%9F%C4%B1n%20kullan%C4%B1ld%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20dikkati%20%C3%A7eker>.

Türkiye Kültür Portalı. (2013, 8 Şubat). Taşkınpaşa hızırbey türbesi – nevşehir. Erişim Adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/nevsehir/kulturenvanteri/taskinpasa-hizirbey-turbes>

Türkiye Kültür Portalı. (2013, 7 Şubat). Taşkınpaşa medresesi-nevşehir. Erişim Adresi: <https://kulturportali.gov.tr/turkiye/nevsehir/kulturenvanteri/taskinpasa-medreses>

Türkiye Kültür Portalı. (2013, 3 Ocak). Termal Turizm-Nevşehir. Erişim Adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/nevsehir/TurizmAktiviteleri/termal-turzm>

Türkiye Kültür Portalı. (2012, 27 Aralık). Üçayak kilisesi-kırşehir. Erişim Adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kirsehir/gezilecekyer/ucayak-klse>

Türkiye Kültür Portalı. (2013,11 Ocak). Yavuz sultan selim köprüsü-nevşehir. Erişim Adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/nevsehir/kulturenvanteri/yavuz--sultan-selm-koprusu>

Türkiye Kültür Portalı. (2012, 27 Aralık). Yunus emre türbesi – kırşehir. Erişim Adresi: <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kirsehir/gezilecekyer/yunus-emre-turbes>

TÜRSAB AKADEMİ. (t. y.). Erişim Adresi: <https://akademi.tursab.org.tr/WS/assets/pdf/konu-ozetleri/unite-08.pdf>. Erişim Tarihi:

Tüysüz, B. (2023, Ekim 6). Kültürel Miras Bağlamında Nevşehir'in "Hafıza Mekânları": Özel Müzeler. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, s. 265-285. DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.1321232>

Uluocak, U., (2000). Macera Tırmanış. *Atlas Dergisi Macera Eki*.

Unur, K., & Köşker, H. (2015, Haziran). Türkiye’de Turizm Eğitimi ve Turizm Eğitimi Alan Öğrencilerin Turizme Bakış Açılarına Yönelik Araştırmaların İncelenmesi. *Cag*

University Journal of Social Sciences, s. 44-71. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/696184>

Ünal, O. (2018). *Konya İli, Yeryüzü Şekillerinin Ekoturizm Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi* (Yüksek lisans tezi). Ulusal Tez Merkezi veri tabanından erişildi. Erişim Adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=lecotE_IxLK-FDJe3GQmLA&no=trUSujewlhcYEnqPTi6sxQ

Ürgüp Haber Ajansı. (2024, 2 Ocak). Kapadokya bölgesini çöp götürüyor. Erişim Adresi: <https://www.urgupajans.com/kapadokya-bolgesini-cop-goturuyor/13119/>

Yahyalı Belediyesi. Yaylalar. Erişim Adresi: <https://yahyalı.bel.tr/panorama/yaylalar>, Erişim Tarihi: 19.05.2024

Yalçın, Ç. (2003). *Kitle Turizminden Özel İlgi Turizmine Yönelişte İspanya ve Türkiye* (Yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi veri tabanından erişildi. Erişim Adresi: <http://nek.istanbul.edu.tr:4444/ekos/TEZ/38247.pdf>

YapıKredi. (2022, 16 Ağustos). Dark Turizm Nedir? Erişim Adresi: <https://www.yapikredi.com.tr/blog/yasam/yasam-kulturu/detay/dark-turizm-nedir#:~:text=Dark%20turizm%20terimi%2C%20Glasgow'daki,yap%C4%B1lan%20seyahatleri%20tan%C4%B1mlamak%20i%C3%A7in%20kullan%C4%B1%C4%B1yor>

Yazıcı, B. (tarih yok). Ekoturizm. *Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı*. Erişim Adresi: https://www.doka.org.tr/dosyalar/page_705/attachment/burhan-yazici-ekoturizm.pdf

Yeni Bakış Gazetesi. (2024, 31 Ocak). Aksaray festival ve şenlikler nelerdir? Aksaray'daki en güzel şenlik hangisi?, Erişim Adresi: <https://www.yenibakis.com.tr/aksaray-festival-ve-senlikler-nelerdir-aksaray-daki-en-guzel-senlik-hangisi>

Yeşil, S. (2020). Kültür Ekonomisi Bağlamında Nevşehir'de Şirahaneler. *Kültürel Miras Araştırmaları Dergisi*, s. 24-29. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/kulmira/issue/64465/981576>

Yıldız, Ö. E. (2022, Haziran). Aşırı turizmde yerel halk – ziyaretçi etkileşimi, Foça örneği. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s. 293-315.

Yılmaz, K. (2023). *Ekoturizm Kapsamında Orta Doğu Ülkelerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Necmetti Erbakan Üniversitesi veri tabanından erişildi. Erişim Adresi: <https://acikerisim.erbakan.edu.tr/server/api/core/bitstreams/0a4e3027-5a16-4a80-adab-0c4e91f64caa/content>

Yozcu, S. (2019). Mağara Turizm [Blog Yazısı]. Erişim Adresi: <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/magara-turizmi>

Yönet Eren, F. (2023). Gastronomi, Kültürel Miras ve Turizm Entegrasyonu: Kapadokya Bölgesi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, s. 151-166. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3189615>

World Ecotourism Summit 2002. Québec declaration on ecotourism. International year of ecotourism 2002, 19 s., Québec City, Canada.

Weaver, D.B. (2001), Ecotourism in the Context of Other Tourism Types, D.B. Weaver (Ed.), *The Encyclopedia of Ecotourism içinde (73-83)*, Australia: CABI International.

WTO. (t. y.). Erişim Adresi: www.world-tourism.org